ΤΕΥΧ. ΙΑ'. ΤΟΜ. Α'. 1852.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΔΑΜΝΟΥ Η ΔΥΡΡΑΧΙΟΥ

Μετὰ τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει τῆς Μνημοσύνης περὶ τῆς ἐν Δυῤῥαχίῳ ἐπιγραφῆς εἰρημένα, ἀντάξιον τοῦ κόπου νομίζω νὰ λεχθῶσιν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ αὐτῆς τῆς πόλεως, ἵνα μὴ μείνῃ ἐν τῷ κράτει τῆς λήθης ἡ πάλαι τοσοῦτον μεγάλη καὶ ἔνδοξος αὕτη πόλις, ἀλλὰ γνωσθῇ (πρὸς μὴ εἰδότας ὁ λόγος μου) ἡ τότε λαμπρότης καὶ ἐπισημότης αὐτῆς πρὸς τὴν παροῦσαν ταπεινότητα καὶ ἀδοξίαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἀποβλέποντες οἱ νῦν κάτοικοι αὐτῆς, φιλοτιμηθῶσι νὰ συντελέσωσιν, ὅσον αὐτοῖς ἐφικτὸν, εἰς τὴν αὔξησιν τῆς πατρίδος αὐτῶν (1).

Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον· προσοικοῦσι δ' αὐτὴν Ταυλάντιοι, βάρβαροι, Ἰλλυρικὸν ἔθνος. Ταύτην ἀπῴκησαν μὲν Κερκυραῖοι, οἰκιστὴς δ' ἐγένετο Φάλιος Ἐρατοκλείδου, Κορίνθιος τὸ γένος, τῶν ἀφ' Ἡρακλέους, κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον ἐκ τῆς μητροπόλεως κατακληθεὶς· συνῴκησαν δὲ καὶ Κορινθίων τινὲς καὶ τοῦ ἄλλου δωρικοῦ γένους. Προελθόντος δὲ τοῦ χρόνου, ἐγένετο ἡ τῶν Ἐπιδαμνίων πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος. Θουκυδ. Α'. 24.

(1) Εὐχῆς ἔργον ἦν, ἐὰν οἱ λόγιοι ἡμῶν, ἀντὶ τῶν πολλῶν μυθιστορημάτων, ἐνησχολοῦντο περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἱστορίαν, τοὐλάχιστον ἕκαστος τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ὡς ἤδη τινὲς ἔδωκαν τὸ παράδειγμα, καὶ τὰς πλείστας σελίδας τῶν περιοδικῶν ἐπλήρουν ταιαῦται πραγματεῖαι.

ΘΕΣΙΣ, ΚΤΙΣΙΣ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΤΑ.

Ἡ Ἐπίδαμνος, ἢ τὸ Δυῤῥάχιον, κειμένη 41°, 19', 30'' βορ. πλ. 17°, 7' 10'' μηκ. Α. Παρισ.) ἐν εὐφυεστάτῃ θέσει ἐπὶ προεξεχούσης καὶ εἰς δύο ἄκρας ἀπολήγούσης χερσονήσου, καλουμένης καὶ ταύτης ὁμωνύμως Δυῤῥαχίου (στραβ. Ζ'. 6. 315 Στεφ. Βυζ. ἐν λ.), ἢ παρεῤῥαρμένου Δοραικίου (Σχολ. Θουκ Α'. 24), δεξιῶς τῷ εἰσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον, ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἀδρίου, ἐν τῇ χώρᾳ, κατὰ μὲν τὸν Θουκυδίδην, τῶν Ταυλαντίων, κατὰ δὲ Δίωνα τὸν Κάσσιον, τῶν Παρθινῶν (2), ἣν πόλις ἑλληνὶς, τῷ 6'.

(2) Ἡ χώρα, ἐν ᾗ ἔκειτο ἡ Ἐπίδαμνος, ἀπετέλει μέρος τῆς Ἰλλυρίας, καὶ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῖς λοιπῆς βορειοτέρας χώρας, τῆς βαρβαρικῆς Ἰλλυρίας, *Ἑλληνικὴ Ἰλλυρία* ἐκαλεῖτο διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ Ἑλληνίδων πόλεων, Ἀπολλωνίας (ν. Πόλλινα), ἀποικίας Κορινθίων καὶ Κερκυραίων, Αὐλῶνος, Ὠρικοῦ [ν. Ἐριχὼ], ἀποικίας Εὐβοέων, τῶν κατὰ τὴν ἐξ Ἰλίου ἐπιστροφὴν ἀποπλανηθέντων, Θρονίου, κτίσματος τῶν ἀπὸ Θρονίου Λοκρῶν, Ἀμαντίας, κτίσματος τῶν ἐξ Εὐβοίας Ἀβάντων, καὶ ἄλλων. Μετὰ δὲ τὴν ἧττα τοῦ Περσέως, τοῦ τῶν Μακεδόνων βασι-

ἔτει τῆς 59 Ὀλυμπ. ἤτοι τῷ 622 π. χ. (Εὐσεβ. Χρον.) ὑπὸ Κερκυραίων ἀποικισθεῖσα. Ἀρχηγὸς δὲ τῆς Κερκυραϊκῆς ταύτης ἀποικίας ἦν ὁ Κορίνθιος Φάλιος ὁ Ἐρατοκλείδου, Ἡρακλείδης τὸ γένος, κατὰ παλαιὸν ἔθος ἐκ τῆς τῶν Κερκυραίων μητροπόλεως Κορίνθου κληθείς. Συμμετέσχον δὲ τῆς ἀποικίας ταύτης μετὰ τῶν Κερκυραίων καὶ Κορίνθιοι καὶ ἄλλοι Δωριεῖς (Θουκ. Ἔνθ' ἀνωτ). Περὶ δὲ τῆς διττῆς ὀνομασίας διάφορα λέγονται, ἄλλων μὲν δοξαζόντων, ὅτι μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει ἀρχαιότερον μὲν ἐδίδοτο τὸ ὄνομα Ἐπίδαμνος, ὕστερον δὲ ἀπὸ Ῥωμαίων καὶ ἑξῆς τὸ Δυῤῥάχιον, κατ' ἄλλους δέ, οἷον Παυσανίαν (ς'. 10), Δίωνα τὸν Κάσσιον (ΜΑ'. 49) καὶ Ἄνναν τὴν Κομνηνὴν (βιβλ. Α'.) (3) διαφόρου οὔσης τῆς θέσεως τῶν δύο πόλεων. Ταύτην τὴν γνώμην παραδεμενος ὁ Pouqueville (Voyage en Grèce I, 1. σ. 231), καὶ ἐπιβεβαιῶν αὐτὴν ἐκ τῶν ἰχνῶν δύο διαφόρων τειχῶν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς πόλεως, διακρίνει τὴν Ἐπίδαμνον, Πελασγικὴν ἀκρόπολιν τῶν κτιστῶν αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ Δυῤῥαχίου, τοῦ κυρίως μεταγενέστερον κτισθέντος λιμένος. Παρῆγον δὲ τῶν ὀνομάτων τούτων τὸ μὲν Ἐπίδαμνος οἱ μὲν ἔκ τινος ὁ μωνύμου ἥρως (Ἀππιαν. Ἐμφ. πολ. Στεφ. Βυζαντ.) [4], οἱ δὲ ἐκ τοῦ *ἐπιδημεῖν*· διότι οἱ Ἐπιδάμνιοι συνεχώρουν παντὶ τῷ βουλομένῳ *ἐπιδημεῖν* καὶ *μετοικεῖν* ἐν τῇ πόλει αὐτῶν (Αἰλ. Ποικ. Ἱστ. Η'. 16.) τὸ δὲ Δυῤῥάχιον ὁμοίως ἢ ἐκ τοῦ οἰκιστοῦ (Παυσ. ἔνθ' ἀνωτ. Στεφ. Βυζ.) [5], ἢ ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς κειμένης ἐπὶ *δύο ῥάγεων* τῆς χερσοννήσου (ἀλλὰ τότε Διῤῥάχιον ἦν γραπτέον), ἢ, τὸ πιθανώτερον, ἐκ τῆς δυσπελάστου καὶ εἰς τὰ πλοῖα κινδυνώδους ῥαχίας τοῦ κόλπου αὐτῆς [6] Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κυριεύσαντες τῆς χώρας ταύτης, προυτίμησαν τὸ ὄνομα Δυῤῥάχιον, κακὸν οἰωνὸν θεωροῦντες τὴν χρῆσιν τοῦ Ἐπίδαμνος, εἴτε ὡς συστοίχου τῷ dammum (ζημία) νομιζομένου, εἴτε ὡς ἀνήκοντος εἰς τόπον παλαιὸν ἤδη καὶ οἰονεὶ ἐπιλελησμένον (Plin. Hist. nat. III 26 Mela II. 4 Plauti Menaechm. II, 1, 38).

ΑΥΞΗΣΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΟΤΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ.

Ἡ εὐτυχὴς καὶ πρὸς ἐμπορίαν εὐθετωτάτη θέσις τοῦ Δυῤῥαχίου γενικῶς φημίζεται [Πλουτ. Ζητημ. ἑλλ. 29.] καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἐπιδάμνιοι, ἐναντίον τοῦ Δωρικοῦ ἤθους, πάντα προσερχόμενον ξένον παρεδέχοντο καὶ οἴκησιν παρεῖχον (Αἰλ. ἔνθ' ἀνωτ.) πρὸς δὲ καὶ ἐκ Δυσποντίου τῆς ἐν Ἠλείᾳ Πισάτιδος καταστραφέντος νέους ἀποίκους προσέλαβον [Παυσ. ς'. 22. Στραβ Θ'. σ. 357], ἡ πόλις προϊόντος τοῦ χρόνου ηὐξήθη καὶ ἐγένετο *μεγάλη* καὶ *πολυάνθρωπος* [Θουκ. α. 24]. Ἔτι δὲ μείζονα σημασίαν ἔλαβεν ὕστερον, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ κατακτητικὰ αὐτῶν σχέδια καὶ ἐπὶ τὴν Ἀνατολὴν ἐκτείναντες, ἐξελέξαντο τὸ Δυῤῥάχιον ὡς ἀποβατήριον, ἢ ὅρμισμα τοῦ ἐξ Ἰταλίας πλοῦ αὐτῶν (7), καὶ ἐξ αὐτοῦ διὰ Θεσσαλονίκης μέχρις Ἑλλησπόντου τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν (via Egnatia) κατεσκεύασαν [Πολυβ ΛΔ'. 12]. Διὸ ὁ Κάτουλλος [XXXVI, 15.] ὀνομάζει αὐτὸ Hadriae tabernam· διότι ἦν ἐμπορεῖον μεταξὺ Ἰταλίας, Μακεδονίας καὶ Θράκης. Οὐχ ἧττον ἀνυψώθη τὸ Δυῤῥάχιον ἐκ τῆς περιστάσεως, ὅτι ἐγένετο ἡ συνήθης διατριβὴ [8] ἐπιφανῶν Ῥωμαίων, οἵτινες, ἐκ Ῥώμης καὶ Ἰταλίας ἐξοριζόμενοι εὐηρεστοῦντο νὰ διατρίβωσι καὶ πλησίον τῆς πατρίδος αὐτῶν καὶ ἐν ἀδιαλείπτῳ τῇ πρὸς αὐτὴν ἐπιμιξίᾳ, ἀμφότερα δὲ ταῦτα παρεῖχεν αὐτοῖς τὸ Δυῤῥάχιον. Ὅθεν ἀναγιγνώσκομεν παρὰ Κικέρωνι (Ep. ad divers. XIV. 1). Dyrrhachium veni, quod et libera civitas est et proxima Italiae, καὶ (ad divers. XIV, 3). Nam ego eo nomine sum Dyrhachii hoc tempore, ut quam celerrime, quid agatur, audiam et sim tuto. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἔκ τινος λόγου τοῦ αὐτοῦ Κικέρωνος κατὰ Λ. Καλπουρνίου Πείσωνος (κεφ. 40) [9] μανθάνομεν, πόσα δεινὰ ὑπέστη καὶ αὕτη ἡ πόλις, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι τῶν χωρῶν τούτων ἐκ τῆς αὐθαιρεσίας τῆς ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας. Αἱ δασμολογίαι τοῦ Καλπουρνίου τούτου, ἀληθεῖς ἁρπαγαὶ οὖσαι, δὲν ἦσαν αἱ μόναι, ἃς ὑπέμενον αἱ χῶραι ἐκεῖναι ἐκ τῶν Ῥωμαίων· καὶ ὅμως τοῦτο τὸ παράδειγμα μόνον ἀρκεῖ πεῖσαι ἡμᾶς, ὅτι ὑπὸ τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν οὐδὲ

λέως, οἱ Ῥωμαῖοι τὴν χώραν ταύτην εἰς τὴν Μακεδονίαν περιελάμβανον. Ὕστερον δὲ περιελαμβάνετο εἰς τὴν νέαν Ἤπειρον (Κων. Πορφυρογ. περὶ θεμάτ. Β'. 9. Ἱεροκλ. Συνέκδ. σ. 652), οὕτως ὀνομαζομένην πρὸς διάκρισιν ἐκ τῆς παλαιᾶς Ἠπείρου, καὶ ἀποτελοῦσαν μέρος τοῦ ἐννάτου τῶν 12 δυτικῶν θεμάτων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Περιοριζομένη δὲ ἡ νέα αὕτη Ἤπειρος Μ. ὑπό τινος γραμμῆς, ἐκ τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς πόλεως Ὠρικοῦ (ν. Porto Raguseo), κατὰ τὰ Κεραύνια ὄρη, μέχρι τῆς λίμνης τῆς Καστορίας ἀγομένης, καθ' ἣν παρετείνοντο τὰ Πυῤῥηναῖα ὄρη (Γεωργ. Ἀκροπολ. ἱστ.) κλάδος τις τοῦ μεσαίου Πίνδου, Ἀν. ὑφ ἑτέρας γραμμῆς, ἀπὸ τῆς εἰρημένης λίμνης μέχρι τοῦ ὄρους Σκάρδου πρὸς Ἄρκτον, καθ' ἣν παρετείνετο μεσημβρινός τις κλάδος τοῦ ὄρους τούτου, Β. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Δρίλωνος, ἐκ τῶν ὀρέων τούτων πηγάζοντος καὶ περὶ τῇ πόλει Λίσσῳ εἰς τὸν Ἀδρίαν ἐκβάλλοντος, Δ. ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀδρίου, (μεταξὺ τῆς 40⁰—42⁰ βορ. Πλατ. καὶ 17⁰—19⁰ σχεδὸν μηκ. Παρισ.) ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν περιεῖχεν ἐννέα πόλεις Δυῤῥάχιον, Σκάμπαν, Ἀπολλωνίαν, Βουλλίδα (Πορφ.) ἢ Βούλιδα (Ἱερ.) Ἀμαντίαν, Πουλχεριάπολιν, (ἴσ. τὸ νῦν Βεράτιον,) Αὐλῶνα, Ἀλύνιδον [Πορφ.] ἢ Αὐλύνιδον (Ἱερ.) (ἀντὶ Λύχνιδον, ἢ Λυχνιδὸν, ἴσως κατ' ἐσφαλμένην γραφὴν οὕτω τότε καλουμένης τῆς μετὰ ταῦτα Ἀχρίδος, νῦν Ὄχριδος), Λήστρωνα καὶ Σκέπτωνα [Πορφ.] ἢ Λιστρῶνα καὶ Σκεπῶνα [Ἱερ.] (ὀνόματα παρεφθαρμένα καὶ ἀμφίβολα. περὶ ὧν ἴδε Σχολ. Ἱεροκλ. σ. 654).

(3) Καὶ δὴ ἐκτὸς τῶν ἐρειπωθέντων τειχῶν τῆς πάλαι καλουμένης πόλεως Ἐπιδάμνου καλύβας ἐπήγυντο [ὁ Ῥοβέρτος Γυσκάρδος] [Ἄννα].

(4) Δυῤῥάχιον πόλις Ἰλλυρική, Ἐπίδαμνος κληθεῖσα ἀπὸ Ἐπιδάμνου τοῦ ἀρχαίου ἥρωος, οὗ θυγάτηρ Μέλισσα, ἧς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος ὁ Δυῤῥάχιος· ἀφ' ἧς τόπος Μελισσώνιος [οὕτω δηλ. ἐκαλεῖτο ὁ περὶ Δυῤῥάχιον τόπος] Στεφ. Βυζ.

(5) Ἐπιδάμνιοι δὲ χώραν μὲν, ἥνπερ καὶ ἐξ ἀρχῆς, πόλιν δὲ οὐ τὴν ἀρχαίαν ἐπὶ ἡμῶν ἔχουσιν, ἐκείνης δὲ ἀφεστηκυῖαν ὀλίγον. Ὄνομα δὲ τῇ πόλει τῇ νῦν Δυῤῥάχιον ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ. Παυσ.

(6) Δυσραχίον τ' Ἐπίδαμνος ἐπ' ἀγχιάλου χθονὸς ἀκτῆς [Ἀλεξανδ. ὁ ποιητ. παρὰ Στεφ. Βυζ]. Περὶ τὰ Κεραύνια ὄρη κεῖται καὶ ἡ τῆς νέας Ἠπείρου μητρόπολις, ἥ ποτε καλουμένη Ἐπίδαμνος, ἤτοι τὸ Δυῤῥάχιον, δηλοῦν ἐκ τῆς τοιαύτης κλήσεως τὴν τοῦ τόπου τραχύτητα· δυσράχιον γάρ ἐστιν, ὅ ἐστι δυσέξοχον [Εὐσταθ. εἰς Διονυσ. τ. Περιηγ].

(7) Ὁ λιμὴν τῆς Ἰταλίας, ἐξ οὗ ἡ εἰς Δυῤῥάχιον διαπεραίωσις ἐγίγνετο, ἦν τὸ Βρεντήσιον, ἢ Βρεντέσιον, ἢ Βρενδήσιον [Brundusium]. Ἡ ἀπόστασις τῶν δύο λιμένων ἦν κατὰ μὲν τὰ ὁδοιπορικὰ (Itiner. Auton. Aug. p. 497) 1400 σταδίων ἤτοι 35 μιλίων, κατὰ δὲ Στράβωνα [ς'. σ. 283] 1800 σταδίων, ᾧ συμφωνεῖ καὶ ὁ Πλίνιος (Hist. Nat. III, 16) 225

μίλ. ῥωμαϊ. λέγων, ὅ ἐστι 45 μιλ. σημ. Ἀλλ' ἀμφότεραι αἱ δηλώσεις ἤτοι προφανῶς ἐσφαλμέναι εἰσὶν, ἢ οἱ ἀρχαῖοι συγκατέλεγον καὶ τινα ἀξιόλογον παρὰ τὴν Ἰλλυρικὴν αὐτὴν παράπλουν· διότι κατὰ τοὺς νεωτέρους χάρτας μόνον 20 μιλίων σχεδὸν δύναται ἡ ἀπόστασις ἐκληφθῆναι.

(8) Ὥςπερ ἡ ἀδελφὴ καὶ γείτων αὐτῆς Ἀπολλωνία, ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων μάλιστα, ἐγένετο ὄνομα στὴ ἕδρα ἑλληνικῆς παιδείας, ἔνθα συνέῤῥεον ἄπειροι νέοι Ῥωμαῖοι πρὸς παίδευσιν, προτιμῶντες αὐτὴν τῆς τε Ῥόδου καὶ Μιτυλήνης καὶ τῶν ἄλλων τότε παιδευτηρίων διὰ τὴν ἐγγύτητα τῆς θέσεως. Ἐνταῦθα ἐπαιδεύθη καὶ ὁ Ὀκταυϊανὸς, ὁ μετὰ ταῦτα Αὔγουστος, ὑπὸ τοῦ ῥήτορος Ἀπολλοδώρου τοῦ Περγαμηνοῦ, ὃν παρέλαβεν ἐκ Ῥώμης, καὶ τοῦ φιλοσόφου Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρέως, συμμαθητεύων τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ Διονυσίῳ καὶ Νικάνορι. (Sueton Aug. 89.94).

(9) Omnes memoriam consulatus tui facta, mores, faciem denique ac nomen a republica detestantur. Legati, qui una fuere, alienati; tribuni militum inimici; centuriones et si qui ex tanto exercita reliqui milites exstant, non dimissi abste, sed dissipati, te oderunt, tibe postem exoptant, te exsecrantur. Achaja exhausta Thessalia venata; laceratæ Athenae; Dyrrhachium et Apollonia exinanita; Ambracia direpta; Parthini et Bullienses illusi; Epirus excisa; Locri, Phocii, Bœotii exusti; Acarnania, Amphilochia, Perrhaebia, Athamamumque gens vendita; Macedonia condonata barberis. Aetolia amissa; Dolopes finitimique

σπινθὴρ ἐλπίδος πρὸς σωτηρίαν ἔμενε ταῖς ὑποτεταγμέναις πολιτείαις. Ἅμα οἱ Ῥωμαῖοι ἐπάτουν σταθερὸν πόδα, εὐθὺς μετεβάλλοντο εἰς θέατρον ἀκορέστων ἐπιθυμιῶν καὶ ἀκολασίας καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ. Τὸ πλαστὸν καὶ ὕπουλον πρόσχημα τῆς Ῥωμαϊκῆς εὐθυδυκίας δὲν ἠδύνατο νὰ καταψεύσῃ τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν ἐπαρχιῶν.— Ἡ πρὸς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐπιμιξία τῶν Ἐπιδαμνίων δείκνυται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐν Ὀλυμπίᾳ εἶχον θησαυρὸν, ἢ μᾶλλον δύο θησαυροὺς, κτίσμα μὲν Πύῤῥου καὶ τῶνπαιδων Λακράτους καὶ Ἕρμωνος, περιέχοντας δὲ ἀγάλματα ἐκ κέδρου, κατὰ τὴν τότε ὕλην τῆς πλαστικῆς, τὸν Ἄτλαντα, ἀνέχοντα τὸν πόλον, τὸν Ἡρακλῆ μετὰ τοῦ δράκοντος, περὶ τὸ στέλεχος τοῦ δένδρου τῶν χρυσῶν μήλων περιελελιγμένου, καὶ τὰς πέντε Ἑσπερίδας, μετατεθείσας ὕστερον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας καὶ ἐπὶ Παυσανίου ἐκεῖ εὑρισκομένας, ἅπαντα ἔργα Θεοκλέους τοῦ Ἠγύλου, Λακεδαιμονίου (περὶ Ὀλ. 54). Τὰ νομίσματα τοῦ Δυῤῥαχίου εἰσὶ μόνον αὐτόνομα, καὶ ἔχουσιν ἐπίσημα α.) ἔμπροσθεν μὲν τὴν κεφαλὴν τῆς Παλλάδος μετὰ δελφῖνος καὶ Δ. ὄπισθεν δὲ τὸν πήγασον, β'.) ἔμπρ. τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἡρακλέους, ὄπισ. τὸν Πήγασον καὶ Δ, γ'.) ἔμπρ. τὴν κεφαλὴν τοῦ Διός, ὄπισ. τρίποδα μετὰ τοῦ ΔΥΡ. καὶ ὀνόματα ἀρχόντων· δ'.) ἔμπρ. τὴν κεφαλὴν τῆς Δήμητρος, ὄπισ. ΔΥΡ. ΑΣΚΛΑΠΟΓ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ Δυῤῥαχηνὰ νομίσματα, ἐπίσημον ἔχοντα βοῦν τὸν μόσχον αὐτῆς θηλάζονσαν, ἀσπαλλάκτως ὡς τὰ τῆς Ἀπολλωνίας.

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ.

Ἡ Ἐπίδαμνος, καθὸ Δωρικὴ πόλις, εἶχεν, ὡς τὸ εἰκὸς, ὀλιγαρχικὸν, ἤτοι ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα· καὶ τοῦτο διαβεβαιοῖ ἡμῖν ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. Γ'. 11, 1. Ε'. 1, 6.) Τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας οὔσης κεχωρισμένης ἀπὸ τῆς πολεμικῆς, ὅπερ ἦν προνοητικὸν μέτρον τῶν ἀριστοκρατῶν, ἵνα μὴ τὸ πολίτευμα αὐτῶν μεταστῇ εἰς τυραννίδα, τῆς μὲν προτέρας προΐστατο εἷς ἀΐδιος, ἤτοι διὰ βίου *ἄρχων*, οὗ τινος ἀγνοοῦμεν τὸ ἴδιον ὄνομα (*δημιουργὸς*, ὡς ἐν ἄλλαις δωρικαῖς πολιτείαις, *προστάτης*, ἢ τί ἄλλο;) τῆς δ' ἑτέρας προΐστατο εἷς *στρατηγός*. Κατόπιν τῶν δύο τούτων ἀρχόντων ἤρχετο ἡ κληρονομικὴ εὐγένεια τῶν φυλάρχων, ἢ φυλαρχῶν, γερουσίαν ἀποτελούντων καὶ τὰς κατωτέρας ἀρχὰς ἐκλεγόντων. Ἀριστοκρατικὸν ἦν ἔτι καὶ τοῦτο, ὅτι περὶ τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ τὰς βαναύσους τέχνας ἠσχολοῦντο οὐχ οἱ γνήσιοι πολῖται, ἀλλὰ δημόσιοι ἐργάται (Ἀριστοτ. Πολ Β'. 4, 13). Πρὸς δὲ τοῦτο ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ μέτοικοι (Αἰλ. Ποικ. ἱστ. 13, 16). Ἀλλὰ τοῦ χρόνου προϊόντος ἡ ἀρχικὴ αὕτη δωρικὴ ὀλιγαρχία

---

montani oppidis atque agris exterminati; cives Romani, qui in iis locis negotiantur, te unum solum sum depeculatorum, vextorem, praedonem, hostem venisse senscrunt.

δημοκρατικώτερον χαρακτῆρα ἔλαβε, καὶ ἀντὶ τῆς ἀρχαίας κληρονομικῆς εὐγενείας τῶν φυλάρχων ἐπεισῆλθεν ἡ *βουλὴ* [βεβαίως αἱρετὴ ὅπως δήποτε]. Ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς αὐτὴν εἰσόδου τὸ δικαίωμα γένη τινὰ μόνον εἶχον· καὶ τοῦτο, αὐξανομένης τῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ταραχὰς καὶ στάσεις πολυχρονίους (Θουκ. Α΄. 24. στασιάσαντες δ' ἐν ἀλλήλοις ἔτη πολλὰ) [10], ἕως οὗ μικρὸν πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπερισχύσαντες οἱ δημοκρατικοὶ ἐξήλασαν τοὺς ἀριστοκρατικούς. Ἐντεῦθεν ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Κορινθίων καὶ Κερκυραίων. Ὁ Θουκυδίδης, ὃς διὰ μακρῶν διηγεῖται τὰ τῆς στάσεως ταύτης καὶ τοῦ πολέμου, οὐδεμίαν εἴδησιν παρέχει ἡμῖν περὶ τῆς ἐκβάσεως αὐτῆς, εἰ ὑπὲρ τῶν δημοτικῶν, ἢ τοὐναντίον, ἀπέβη ὁ ἀγών. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (11) φαίνεται, ὅτι οἱ ὑπὸ Κερκυραίων καταχθέντες ἀριστοκράται ἀνεκτήσαντο τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν δίκαια. Ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις οὐδεμίαν εἴδησιν εὑρίσκομεν περὶ τῆς ἐσωτέρας καταστάσεως τῆς μικρᾶς πολιτείας.

(10) Τὴν ἀφορμὴν τῆς κατὰ τῶν ἀριστοκρατῶν στάσεως τῶν δημοτικῶν οὕτω πως ἐκτίθησιν ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. έ. 3, 4). Μετέβαλε δὲ καὶ ἐν Ἐπιδάμνῳ ἡ πολιτεία ἐκ γαμικῶν· ὑπομνηστευσάμενος γάρ τις θυγατέρα, ὡς ἐζημίωσεν αὐτὸν ὁ τοῦ ὑπομνηστευθέντος πατήρ, γενόμενος τῶν ἀρχόντων, ἄτερος συμπαρέλαβε τοὺς ἐκτὸς τῆς πολιτείας, ὡς ἐπηρεασθείς.

(11) Εἰς δὲ τὴν ἡλιαίαν ἐπάναγκές ἐστιν ἔτι τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι βαδίζειν τὰς ἀρχάς, ὅταν ἐπιψηφίζηται ἀρχή τις. Ὀλιγαρχικὸν δὲ καὶ ὁ ἄρχων ὁ εἷς ἦν ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ· πανταχοῦ γὰρ διὰ τὸ ἄνισον ἡ στάσις, οὗ μὴ τοῖς ἀνίσοις ὑπάρχει ἀνάλογον· ἀΐδιος γὰρ βασιλεία ἄνισος, ἐὰν ᾖ ἐν ἴσοις· ὅλως γὰρ τὸ ἴσον ζητοῦντες στασιάζουσιν (Ἀριστοτ. Πολ. έ. τ, 6). Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ πρῶτον μὲν συντάττοντας *ἡλιαίαν τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι*, τὴν ἡλιαίαν ἐκλητέον ἢ ὡς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, οὕτω καλουμένην ἐν Ἐπιδάμνῳ, ἢ δικαστήριόν τι τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι, τῶν ἀριστοκρατῶν (ὅπερ πιθανώτερον), οὕτω καλούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀττικοῦ πολιτεύματος. Τὸ δὲ *ὅταν ἐπιψηφίζηται ἀρχή τις*, ἵνα δοθῇ ἔννοια ἀνάλογος τῇ ἐπικρατούσῃ ἐν πάσῃ τῇ περιόδῳ ὀλιγαρχικῇ ἐννοίᾳ, ἐξηγητέον ἴσως, *ὅταν αἱ ἀρχαὶ διιχνεύωσι περί τινος πράγματος καί τις αὐτῶν λόγους ποιῆται περὶ τούτου, ἤτοι προτείνῃ πρότασίν τινα, ἢ περὶ αὐτοῦ ἀπόφασις ἐκκαλεῖται ἐνώπιον τῆς ἡλικίας ἤτοι, τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι, τῶν ἀριστοκρατικῶν*. Τούτων οὕτω τεθέντων, τὰ λείψανα τῆς ὀλιγαρχίας ἐπὶ Ἀριστοτέλους ἔτι ἦσαν ά.) ἡ ἔκκλησις, ἡ ἔρεσις τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρχῶν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν εὐπατριδῶν. β΄.) ὁ εἷς ἄρχων ὁ ἀΐδιος [ἴδε W. Wachsmuth, Helleuische Alterthums kunde, M. Α΄. Τμ. Β΄. σ. 458].

Ἐπὶ Κικέρωνος ἔτι *ἐλευθέρα πόλις* (libera civitas) ὀνομάζεται [ἴδε ἀνωτ.] ἀλλ' ὁ Πλίνιος coloniam ἤτοι Ῥωμαϊκὴν ἀποικίαν (12) ὀνομάζει αὐτήν.

ΙΣΤΟΡΙΑ.

Ἀφ' οὗ ἡ δημοτικὴ μερίς, ὡς εἴρηται, κατισχύσασα τῶν ἀριστοκρατῶν, ἐξήλασεν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως, οὗτοι δὲ προσφυγόντες παρὰ τοὺς γείτονας

(12) Colonia παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις σημαίνει κοινότητα, ἐκ Ῥώμης εἰς χώραν τινὰ κατακεκτημένην, ἐν κατῳκημένῳ τόπῳ, διὰ νόμου καθεσταμένην, κατὰ παράδειγμα τοῦ πολιτεύματος τῆς μητροπόλεως διωργανισμένην καὶ ἀπ' αὐτῆς πολιτικῶς ἐξαρτωμένην· colonia est cœtus hominum, qui universi [ἐν κοινῷ] deducti sunt in locum certum, aedificiis munitum quem certo jure obtinerent. Ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς τετραχῇ αὐτῶν διαιρέσεως κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως, τὰ περὶ τῆς τριχῇ ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς θέσεως ἐν ἠπείρῳ, ἢ ἐπὶ θαλάσσῃ, ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς θέσεως ἐντὸς, ἢ ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας, καὶ ὡς ἐκ τῶν ἀποικιζομένων ἀνθρώπων, Λατίνων ἢ Ῥωμαίων πολιτῶν, τα περὶ τῆς ἔσω καταστάσεως καὶ τοῦ συνταγματος αὐτῶν καὶ τῶν ἀπέναντι τῆς Ῥώμης δικαίων, καὶ εἴτι ἄλλο ἐνταῦθα ἀναφέρεται, πάντα ταῦτα οὔτε τῆς ἐμῆς προθέσεως καὶ δυνάμεως, οὔτε τοῦ παρόντος καιροῦ καὶ τόπου ὄντα, εἰς τὰ περὶ Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας συντάγματα παραπέμπων, λέγω ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ἐπαρχιακῶν [provinciales] λεγομένων, πρὸς τὰς Ἰταλικὰς [Italicae] ἀντιδιαστελλομένων. Τὸ σύνταγμα τῶν ἐπαρχιακῶν τούτων ἀποικιῶν ἦν καθόλου ἀπεικόνισμα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ μάλιστα οὐ πολὺ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. ἰσοπολιτίδων πόλεων [municipales] παραλλάσσον· καὶ αἱ μὲν πολιτικαὶ, ἤτοι ἀστυκαὶ (civium) εἶχον τὰ αὐτὰ δίκαια, εἴτε καὶ αἱ ἐν Ἰταλίᾳ ὁμώνυμοι, αἱ δὲ λατινισμοῦ (latinitas) ἀπολαύουσαι εἶχον μόνον τὸ Λατινικὸν δίκαιον (jus latii) αἱ δὲ καθαρῶς ἐπαρχιακαὶ τελευταῖον οὐδεν ἄλλο ἦσαν ἢ συνήθεις ἐπαρχιακαὶ πόλεις, ὑπὸ ὑπηκόων, ἢ ξένων καθιδρυμέναι. Πᾶσαι δὲ ἐν γένει ἐστεροῦντο δικαίων τινων, ὧνπερ εἶχον αἱ ἐπὶ τῆς Ἰταλικῆς χώρας· 1] τῆς ἐπιτηδειότητος τῆς γῆς τοῦ εἶναι κυριτικὴ (quiritum) κτῆσις, 2] τῆς τοῦ ἐγγείου καὶ κεφαλικοῦ φόρου ἀτελείας. Ταῦτα τὰ δύο δικαιώματα, ἢ προνόμια, τῆς Ἰταλικῆς χώρας ἀχώριστα ὄντα καὶ τὸ Ἰταλικὸν λεγόμενον δίκαιον (jus Italicum) συναποτελοῦντα εἶχον κατ' ἀρχὰς καὶ αἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πολιτικαὶ, ἢ ἀστυκαὶ ἀποικίαι· ἀλλ' ὕστερον, ὅτε λίαν ἐπληθύνθησαν αἱ ἀποικίαι καὶ εἰς τὰς στρατιωτικὰς προτελαμβάνοντο καὶ πολλοὶ ξένοι (peregrini), ἐκλιπόντα, κατ' ἐξαίρεσιν μόνον ἐχορηγοῦντο πρός τινας ἐπαρχιακάς· οἷαι ἦσαν ἡ Κωνσταντινούπολις, Ἱερουσαλὴμ, Τύρος, Βηρυτὸς, Λαοδίκεια, Παλμύρα, Σινώπη, Σελινοῦς, Καρθαγένη, Ὑτίκα, Φίλιπποι, Δυῤῥάχιον καὶ ἄλλαι. [Encyclopeaie d. classich. Alterthumskunde ὑπὸ Aug. Pauly Τομ. Β΄.]

βαρβάρους, βοηθείᾳ αὐτῶν ἐλθόντες ἐπολιόρκουν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν τὴν Ἐπίδαμνον, οἱ δημοτικοὶ πρεσβείαν πέμψαντες πρὸς τὴν μητρόπολιν αὐτῶν Κέρκυραν βοήθειαν ἐζήτουν· τῆς δὲ ὀλιγαρχικῆς Κερκύρας ἀπαρνηθείσης τὴν αἰτουμένην βοήθειαν τῇ δημοτικῇ φατρίᾳ τῆς Ἐπιδάμνου, οὗτοι ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ αὐτῶν, κατὰ συμβουλὴν τοῦ ἐν Δελφοῖς θεοῦ, παρέδωκαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν προστασίαν τῶν κυρίων γενάρχων αὐτῶν, τῶν Κορινθίων. Οἱ δὲ Κορίνθιοι, καὶ ἄλλως δυσμενῶς διακείμενοι πρὸς τοὺς Κερκυραίους, διότι ἡ ἀεὶ ἀκμαιοτέρα καὶ ἰσχυροτέρα (13) γιγνομένη αὕτη ἀποικία των, τῆς πρὸς τὴν μητρόπολιν εὐσεβείας πάντοτε ἐπὶ μᾶλλον ἀμελοῦσα, οὐδὲ τὰ νομιζόμενα γέρα καὶ τὰς συνήθεις τιμὰς παρεῖχεν αὐτῇ, ἐδείχθησαν πρόθυμοι πρὸς τὴν αἴτησιν τῶν Ἐπιδαμνίων. Προσεκλήθησαν λοιπὸν πάντες οἱ βουλόμενοι νὰ προστεθῶσιν εἰς τὴν νέαν ἐκ Κορίνθου πρὸς Ἐπίδαμνον ἀποικίαν. Παρέπεμψε δὲ τὴν ἀποικίαν ταύτην φρουρὰ Κορινθίων μετὰ καὶ Ἀμβρακιωτῶν καὶ Λευκαδίων, ἀλλὰ φόβῳ τοῦ ναυτικοῦ τῶν Κερκυραίων πεζῇ ἐπορεύθησαν εἰς Ἀπολλωνίαν, ἐκεῖθεν μέλλοντες εἰς Ἐπίδαμνον μεταβῆναι. Ταῦτα μαθόντες οἱ Κερκυραῖοι, παροτρυνόμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος τῆς Ἐπιδάμνου, ἐπέμψαν στόλον 40 νεῶν καὶ μετὰ τῶν προσοίκων βαρβάρων ἐπολιόρκουν τὴν Ἐπίδαμνον, ἀπαιτοῦντες παρὰ τῶν Ἐπιδαμνίων νὰ καταγάγωσι τοὺς ἐξορίστους συμπολίτας των καὶ ἀποπέμψωσι τούς τε νέους ἀποίκους καὶ τὴν φρουρὰν τῶν Κορινθίων. Τῶν δ' Ἐπιδαμνίων οὐ δεξαμένων τὰς τῶν Κερκυραίων προτάσεις, οὗτοι διὰ τοῦ ναυτικοῦ αὐτῶν ἀποφασίσαντες νὰ ἐξαναγκάσωσι τὴν κάθοδον τῶν ἐξορίστων, ἐπολιόρκουν τὴν Ἐπίδαμνον. Ταῦτα μαθοῦσα καὶ ἡ Κόρινθος μεγάλας παρασκευὰς ἡτοίμασε κατὰ τῆς Κερκύρας καὶ νέαν ἀποικίαν τὴν Ἐπίδαμνον ἐκήρυξε, βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτῆς Μεγαρέων, Επιδαυρίων, Ἑρμιονέων, Τροιζηνίων, Λευκαδίων, Κεφαλλήνων, Ἀμβρακιωτῶν, Θηβαίων, Φλιασίων καὶ Ἠλείων. Ἐν τούτοις, οἱ Κερκυραῖοι πρέσβεις ἀποστείλαντες εἰς Κόρινθον ἤτουν εἰρηνικὴν διάλυσιν τῶν διαφορῶν, προτείναντες νὰ καθυποβάλωσι τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τὴν δίαιταν τινῶν Πελοποννησιακῶν πόλεων, ἃς ἂν ἀμφότεροι ἐπιδοκιμάσωσιν, ἢ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν. Τῶν δὲ Κορινθίων ἀποκριναμένων, ὅτι, ἐὰν πρότερον οἱ Κερκυραῖοι διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ἐπιδάμνου, δύνανται εἰς λόγους περὶ συμβιβασμοῦ ἐλθεῖν, οὗτοι ἀμοιβαίως ἀπῄτησαν ἢ τὴν ἔξοδον τῆς φρουρᾶς τῶν Κορινθίων ἀπὸ τῆς Ἐπιδάμνου, ἢ, τούτου μὴ γενομένου, τοὐλάχιστον ἀνακωχὴν ὅπλων ἐπὶ τῶν περὶ εἰρήνης διεπραγματεύτεων. Ἀλλ' οἱ Κορίνθιοι τῇ παρασκευῇ αὐτῶν πεποιθότες, ἀπέῤῥιψαν τὰς προτάσεις ταύτας, ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τῶν Κερκυραίων καὶ ἀπέστειλαν 75 τριήρεις, ναυαρχούντων Ἀριστέως, Καλλικράτους καὶ Τιμάνορος, καὶ ἐπ' αὐτῶν δύναμιν πεζικὴν διχιλίων ὁπλιτῶν, ἧς ἐστρατήγει Ἀρχέτομος καὶ Ἰσαρχίδας. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι μετὰ 80 τριηρῶν ἀντεπεξελθόντες κατὰ τῶν Κορινθίων, παρὰ τῷ ἀκρωτηρίῳ Ἀκτίῳ συνεκρότησαν μετ' αὐτῶν (436 Π. Χ.) ναυμαχίαν, ἐν ᾗ ἡττήθησαν οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν, 15 τριήρεις ἀπολέσαντες. Τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ἡ ἐν Ἐπιδάμνῳ φρουρὰ ἠναγκάσθη παραδοθῆναι. Οὕτως ἐτελεύτησεν ὁ ἀγὼν οὗτος ὡς πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον. Ποῖα δὲ ἀποτελέσματα ἔσχε πρὸς αὐτὴν ἡ τοιαύτη αὐτοῦ ἔκβασις, ὁ μὲν Θουκυδίδης οὐ λέγει, ἔστιν ὅμως εἰκάσαι, ἐκ τῆς μεταγενεστέρας μάλιστα μαρτυρίας τοῦ Ἀριστοτέλους (ἴδε ἀνωτέρω), ὅτι αἱ ἀρχαῖαι σχέσεις πάλιν ἀποκατεστάθηταν. Τοῦτο δὲ τὸ συμβεβηκὸς ὑπῆρξεν ἡ ἐγγυτέρα ἀφορμὴ τοῦ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα κλονήσαντος ἐκείνου πολέμου, τοῦ Πελοποννησιακοῦ.

Ἐν διαστήματι περίπου 200 ἐτῶν μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἡ Ἐπίδαμνος οὐδαμοῦ μνημονεύεται. Τότε δ' ἀναφαίνονται οἱ παρὰ θάλασσαν Ἰλλυρικοὶ λαοὶ μετὰ ἀξιολόγου ναυτικοῦ καὶ μετέρχονται ἐκτεταμένην πειρατείαν· ὀνομάζονται δ' ἡμῖν Ἰλλυριός τις βασιλεὺς Ἄργων καὶ ἡ χήρα αὐτοῦ Τεῦτα ὑπὲρ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ αὐτῆς Πτυνέως βασιλεύουσα, ὡς ἡγεμόνες φοβεροὶ ἐν Ἰλλυρίᾳ πειρατικοῦ κράτους. Οὗτοι, πειρώμενοι τῶν κυριωτέρων λιμένων τῆς μεσημβρινῆς Ἰλλυρικῆς κυριεῦσαι, ἐπέβλεψαν ἰδίως ἐπὶ τὴν Ἐπίδαμνον καὶ τὴν Κέρκυραν· ὅθεν ἐξ ἐφόδου καταλαβόντες τὴν Ἐπίδαμνον, ἐκράτησαν μέρους αὐτῆς (14) Ἀλλ' οὐκ ἠδυνήθησαν ἐν τῇ ἀποπείρᾳ ταύτῃ ἐμμεῖναι, ἀποβληθέντες πάλιν ἐκ τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἐπιδαμνίων, γενναίως βοηθησάντων. Ἀλλά τις ἐπίμονος ὑπ' αὐτῶν πολιορκία τῆς πόλεως Κερκύρας ἐκίνησε τοὺς Κερκυραίους ἅμα καὶ Ἐπιδαμνίους καὶ Ἀπολλωνιάτας νὰ αἰτήσωσι παρὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ Αἰτωλῶν βοήθειαν, ἣν καὶ ἔλαβον. Οὕτω παρὰ τῇ νήσῳ Παξῶν ναυμαχίας συγκροτηθείσης, ἐνίκησαν οἱ Ἰλλυριοὶ, καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Κερκυραίους νὰ εἰσδεχθῶσι φρουρὰν Ἰλλυρικὴν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν Δημητρίου τοῦ Φαρίου. Ἤδη δὲ καὶ ἡ Ἐπίδαμνος ἠσθάνθη τὴν ἰσχὺν τῶν Ἰλλυρικῶν ὅπλων. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν πολλὰ παθόντες ἐκ τῆς πειρατείας τῶν Ἰλλυριῶν, μάλιστα καὶ ἕνα πρέσβυν αὐτῶν φονευσάν-

(13) Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἶχεν 120 τριήρεις ἐξηρτυμένας.

(14) Κατ' ἀρχὰς στρατήγημα μετεχειρίσθησαν οἱ Ἰλλυριεῖς πρὸς τὴν εἰς τὸ ἄστυ εἴσοδον, ὅπερ ἐκτίθησιν ὁ Πολύβιος (Β΄. 9) οὕτω. Μέρος δέ τι [τῶν Ἰλλυριῶν] προσέσχον τὸν τῶν Ἐπιδαμνίων λιμένα, λόγῳ μὲν ὑδρείας καὶ ἐπισιτισμοῦ χάριν, ἔργῳ δὲ ἐπιβουλῆς καὶ πράξεως ἐπὶ τὴν πόλιν. Τῶν δ' Ἐπιδαμνίων ἀκάκως ἅμα καὶ ῥαθύμως αὐτοὺς παραδεξαμένων, εἰσελθόντες ἐν αὐτοῖς τοῖς περιζώμασιν, ὡς ὑδρευσόμενοι, μαχαίρας ἔχοντες ἐν τοῖς κεραμίοις, οὕτω κατασφάξαντες τοὺς φυλάττοντας τὴν πύλην, ταχέως ἐγκρατεῖς ἐγένοντο τοῦ πυλῶνος. Ἐπιγενομένης δὲ κατὰ τὸ συντεταγμένον ἐνεργῶς τῆς ἀπὸ τῶν πλοίων βοηθείας, παραδεξάμενοι τούτους ῥαδίως κατεῖχον τὰ πλεῖστα τῶν τειχῶν.

των· διὸ ἐκήρυξαν κατ' αὐτῶν πόλεμον, τὸν πρῶτον Ἰλλυρικὸν ὀνομασθέντα (230 Π. Χ.). Οἱ ὕπατοι Γ. Φούλβιος καὶ Α. Ποστούμιος, μετὰ δυνάμεως ἀξιολόγου ἀπάραντες κατέπλευσαν πρῶτον εἰς Κέρκυραν· ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Φάριος, δυσμενῶς ἤδη ἔχων τῇ βασιλίσσῃ Τεύτᾳ, παρέδωκε τὴν πόλιν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ οὕτως ἡ Κέρκυρα προσῆλθεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ῥωμαίων. Κατόπιν αὐτῆς καὶ ἡ Ἀπολλωνία καὶ ἡ Ἐπίδαμνος τὴν αὐτὴν τύχην ἔλαβον, τῶν Ἰλλυριῶν διαλυσάντων τὴν πολιορκίαν αὐτῶν· αὐτοὶ δὲ οἱ Ἰλλυριοὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καταναγκασθέντες ἐδέξαντο τὴν εἰρήνην (228 Π. Χ.) Πολυβ Β'. 9—12 (15).

Οὕτως οὖν οἱ Ῥωμαῖοι ἔλαβον σταθερὸν πόδα ἐπὶ τῆς Ἰλλυρικῆς καὶ ἠπειρωτικῆς αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ συνθήκῃ τῇ γενομένῃ μεταξὺ τοῦ Βασιλέως τῶν Μακεδόνων Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀννίβα μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην (215 Π. Χ.) ῥητῶς ὡρίζετο, μὴ ἐξεῖναι τοῖς Ῥωμαίοις ἐν τῇ κατοχῇ τῆς Κερκύρας, Ἀπολλωνίας, Ἐπιδάμνου καὶ τῆς λοιπῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας μένειν (Πολυβ. Ζ'. 9). Ἀλλ' ὅτι ἡ Ἐπίδαμνος μετὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονικὸν πόλεμον (202 Π. Χ.) ἐντελῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων μετέβη, ἀναμφίβολόν ἐστι, καὶ ἔκτοτε ὑπὸ τὸ ὄνομα Δυῤῥάχιον ἐν τοῖς Μακεδονικοῖς πολέμοις ἐγένετο τὸ κυριώτατον ἀποβατήριον, ἢ ὅρμισμα τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ Βρεντησίου. Εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακεδόνων οἱ Ῥωμαῖοι πάντοτε μείζονα ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς λαμβάνοντες, καὶ διὰ τοῦτο ταχυτέρας πρὸς αὐτὴν σχέσεως ἀνάγκην ἔχοντες, κατεσκεύασαν, ὡς εἴδη εἴρηται, τὴν μεγάλην ἐκείνην στρατιωτικὴν ὁδὸν, τὴν ἀπὸ Δυῤῥαχίου καὶ Ἀπολλωνίας διὰ Θεσσαλονίκης μέχρις Ἑλλησπόντου, ἧς τὸ ὄνομα μόνον *Ἐγνατία ὁδὸς* (via Egnatia) διετήρησεν ὁ Στράβων (Ζ. σ. 322, 323, 327, 329) περὶ δὲ τοῦ χρόνου τῆς κτίσεως αὐτῆς, ὡς καὶ περὶ τοῦ κτίστου, οὐδὲν ἄλλο γιγνώσκομεν, ἢ ὅτι ἤδη ὁ Πολύβιος ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν τοῦ Στράβωνος. Τὸ δὲ Δυῤῥάχιον ὡς ἐκ ταύτης τῆς ὁδοῦ διετήρησεν ἐπ' αἰῶνας μεγάλην σημασίαν. Ἐπὶ τῶν μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου ἐμφυλίων πολέμων (49—48 Π.Χ.) τὸ Δυῤῥάχιον καὶ ἡ περὶ αὐτὸ θάλασσά τε καὶ ἤπειρος ἐγένετο θέατρον μέρους αὐτῶν· ἐκείνη ἡ θάλασσα ἐξηγριωμένη ἤκουσε μετὰ τοῦ κυβερνήτου τοῦ πλοιαρίου ἐκ τοῦ στόματος τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τὸ θρυλλούμενον ἐκεῖνο· «ἴθι, γενναῖε, τόλμα, καὶ δέδιθι μηδέν. Καίσαρα φέρεις, καὶ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλέουσαν» (Πλουτ. β. Καίσ. 38). Ὁ Πομπήϊος φυγὼν τὸν Καίσαρα ἐκ τῆς Ἰταλίας (49 Π. Χ.) ἐστρατοπέδευσε παρὰ τῷ Δυῤῥαχίῳ καὶ ἐπειρᾶτο μάλιστα διὰ τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν θάλασσαν στόλου αὐτοῦ, νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἀντίπαλόν του ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ἰλλυρικὴν ἀκτὴν μεταβάσεως· ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἐν ἀρχῇ τοῦ 48 Π. Χ. μετὰ ἰσχυροῦ μέρους τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐκ Βρεντησίου διαπεραιωθεὶς, ἐν τῇ περὶ Δυῤῥάχιον χώρᾳ παρὰ τῷ ποταμῷ Ἄψῳ (ν. ποταμὸς τοῦ Βερατίου) ἐστρατοπέδευσε κατάντικρυ τοῦ Πομπηΐου, καὶ ἐνίκα μὲν πολλάκις δι' ἀκροβολισμῶν, τέλος δ' ἐνικήθη καὶ μικροῦ δεῖν συνετρίβη καὶ τὴν στρατιὰν ἀπέβαλε, τοῦ Πομπηΐου λαμπρῶς ἀγωνισαμένου. Διὰ τοῦτο καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐπιτηδείων συμφορώτερον ἔκρινεν ὁ Καῖσαρ νὰ μετενέγκῃ εἰς Θεσσαλίαν τὸ θέατρον τοῦ πολέμου (καὶ γνωστὴ ἡ ὑπὲρ Καίσαρος ἔκβασις τῆς ἐν Φαρσάλῳ ἐκείνης μάχης, τῇ 20 Ἰουν. 48 Π. Χ.)

Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν τὸ Δυῤῥάχιον ἦν πρωτεύουσα καὶ μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας νέας Ἠπείρου, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου σ. 565, ἔνθα λέγεται «Λουκᾶς ἐπίσκοπος Δυῤῥαχίου, μητροπόλεως νέας Ἠπείρου». Πολὺν δὲ χρόνον μῆλον τῆς ἔριδος γενόμενον μεταξὺ Ἑλλήνων, Βουλγάρων καὶ Σλάβων, ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος προδοσίᾳ τοῦ Σιδιμούνδου (16) κυριευθὲν (479 Μ. Χ.) ὑπὸ τοῦ Ὀστρογότθου Θεοδωρίχου τοῦ Οὐαλαμίρου καὶ ὑπὸ τοῦ Σαβινιανοῦ στρατηγοῦ ἐπιδεξίου, καταλαβόντος ἐξ ἐῤῥόδου καὶ κατανικήσαντος τὴν πρὸς Θεοδώριχον ἐρχομένην ἐπικουρίαν, καὶ τήν τε ἀποσκευὴν αὐτῆς καὶ 2000 ἁμάξας τροφίμων πλήρεις κυριεύσαντος, πάλιν ἀνακτηθέν, ἐπὶ τέλους ὑψώθη εἰς ἡγεμονίαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Δούκα

(15) Ὦ δέ πως εἶχεν ἡ συνθήκη. « Φόρους τε τοὺς διαταχθέντας οἴσειν, πάσης τε ἀναχωρήσειν τῆς Ἰλλυρίδος, πλὴν ὀλίγων τόπων· καὶ τὸ συνέχον, ὃ μάλιστα πρὸς τοὺς Ἕλληνας διέτεινε, μὴ πλεύσειν πλέον, ἢ δυσὶ λέμβοις ἔξω τοῦ Λίσσου, καὶ τούτοις ἀνόπλοις [Πολυβ. Β'. 12]. »

(16) Ὁ Σιδιμοῦνδος οὗτος, Γότθος τὸ ἔθνος, ἐκ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ ὁ Θεοδώριχος φυλῆς, τῆς τῶν Ἀμάλων, ἐν Δυῤῥαχίῳ νενυμφευμένος, κατεῖχεν ἐκτεταμένας γαίας παρὰ τῇ πόλει ταύτῃ. Λαμβάνων δὲ σύνταξιν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἀνεψιὸς ὢν Αἰδοίγγου τοῦ ἄρχοντος τῶν δομεστίκων καὶ εὐνοουμένου τῆς Βερίνης, ἐπιστεύετο ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους· ἀλλ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ προὐτίμησε τὸ τοῦ ὁμορύλου συμφέρον παρὰ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων. Διὸ δόλου λοιπὸν πανικὸν φόβον ἐμβαλὼν εἰς τοὺς Δυῤῥαχηνοὺς, ἐξήγαγεν αὐτούς τε καὶ τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως, ἐκ δισχιλίων ἀνδρῶν συγκειμένην καὶ ἱκανὴν καὶ κατ' ἀπροσδοκήτου ἐπιθέσεως τὴν πόλιν ὑπερασπίσαι, καὶ οὕτως ἔρημον τὴν πόλιν παρέδωκε τῷ Θεοδωρίχῳ (Λεπτομερέστερον περὶ τούτων ἴδε Histoire du Bas empire par Lebeau. T. VII. σ. 110—119). Ὁ δὲ Σαβινιανὸς ἐνίκησε μὲν κατὰ κράτος τὴν ὀπισθοφυλακὴν τοῦ στρατοῦ τοῦ Θεοδωρίχου, λαβὼν μάλιστα ἐκτὸς τῶν 2000 φορτηγῶν ἁμαξῶν καὶ ὑπὲρ τοὺς 5000 αἰχμαλώτους, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θανάτου προληφθεὶς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξελάσῃ τὸν Γότθον ἐκ τοῦ Δυῤῥαχίου, τοῦτο δὲ παρέδωκεν ὕστερον αὐθόρμητος ὁ Θεοδώριχος, ἀντάλλαγμα λαβὼν παρὰ τοῦ Ζήνωνος μέρος τι τῆς Δακίας εἰς ἰδιοκτησίαν καὶ τὸ τοῦ στρατηγοῦ ἀξίωμα (ἰδ. ἔνθ' ἀνωτ. σ. 125).

(1072—1078), καὶ ἐπετράπη ἡγεμόνι, ἢ ἐπάρχῳ Νικηφόρῳ τῷ Βρυεννίῳ, τῷ ἀλκιμωτάτῳ ἐν τῷ βασιλείῳ ἀνδρί· ἀλλ' οὗτος ὕστερον ἐπαναστὰς κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ εὐθὺς καταπολεμηθεὶς καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τοῦ Νοβιλισσίμου, ἐξετυφλώθη κατὰ διατάγὴν τοῦ νέου αὐτοκράτορος, Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔλαβεν ὁ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ διάδοχος αὐτοῦ, Νικηφόρος ὁ Βασιλάκιος (1079), τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ πράξας [Νικηφ. Βρυεν. ἐν Βοταν. Α'. 1, 2. ἐν Μιχαὴλ 2—8 Ἀνν. Κομν. Α'. 2, 3, 4, 5]. Τότε ἡτοιμάζετο καὶ ὁ δοὺξ τῆς Ἀπουλίας, ὁ Νορμᾶννος Ῥόβερτος Γυσκάρδος, υἱὸς τοῦ περιφήμου Ταγκρέδου, νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ τὴν ἀναίμακτον κατάληψιν τῆς Κερκύρας καὶ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἠπείρου [1081 μ. χ.] ὁ Γυσκάρδος ἤγαγε στρατὸν καὶ στόλον πρὸ τοῦ Δυῤῥαχίου. Ἡ πόλις αὕτη ὑπερασπίζετο ὑπὸ τοῦ πατριχίου Γεωργίου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τινων ἐπιλέκτων ἀνδρῶν. Καί τοι δὲ πολλὰ καὶ παντοῖα δυστυχήματα ἐκώλυον τὰς προόδους τοῦ Γυσκάρδου· διότι χειμὼν μὲν μετ' ἀπλέτου χιόνος κατέστρεψε μέγα μέρος τοῦ στόλου, τὸ δ' ἕτερον μέρος ὑπεχώρησεν ἐν αἱματηρᾷ ναυμαχίᾳ τῇ τύχῃ καὶ τῇ τέχνῃ τῶν Ἐνετῶν, ὑπὲρ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους πολεμούντων, ἔξοδος δέ τις τῶν πολιορκουμένων ἐπήνεγκε τρόμον καὶ φόνον μέχρι τῆς σκηνῆς τοῦ Νορμάννου, μετὰ δὲ τὴν ἀποβολὴν τῆς θαλασσοκρατίας οἱ νῆσοι καὶ αἱ παράλιαι πόλεις ἀπηρνοῦντο εἰς αὐτὸν ὑποταγὴν καὶ τροφὰς καὶ τέλος λοιμώδης νόσος ἐνέσκηψεν εἰς τοὺς πολιορκοῦντας, 10,000 αὐτῶν, ἐν οἷς 500 ἱππεῖς, παρέδωκεν εἰς ἀνωφελῆ καὶ ἄδοξον θάνατον· ὅμως ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων συμφορῶν μόνος ὁ Ῥοβέρτος ἐμεινεν ἄκαμπτος καὶ ἀκατάβλητος καὶ ἐξ Ἀπουλίας καὶ Σικελίας νέους μαχητὰς εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς προτέρας ἀπωλείας προσκαλέσας, μετ' ἀκαμάτου δραστηριότητος προσέβαλεν, ἢ ὑπέσκαψεν τὰ τείχη τοῦ Δυῤῥαχίου. Ἀλλ' ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀνδρεία του εὗρεν ἴσην ἀνδρείαν καὶ ὑπερέχουσαν τέχνην, καὶ ἡ ἀπαραδειγμάτιστος ἄμυνα τῶν πολιορκουμένων ἔδωκε τῷ διαδόχῳ τοῦ νωθροῦ Νικηφόρου, τῷ αὐτοκράτορι Ἀλεξίῳ τῷ Κομνηνῷ, ἱκανὸν καιρὸν, ἵνα συναγάγῃ τὴν δύναμιν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλ' ὅμως ὁ Ἀλέξιος καὶ οἱ 70000 Ἕλληνες αὐτοῦ ἐν τῇ αἱματηρᾷ πρὸ τοῦ Δυῤῥαχίου μαχῇ (6 ὀκτωβρίου 1081) ὑπεχώρησαν τῇ ἀπελπισίᾳ τῶν Νορμάνων· τὸ ἄνθος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπώλετο μετὰ πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μόλις διασωθεὶς κατέφυγεν εἰς Ἀχρίδα ἀφεὶς καὶ τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἀποσκευὴν τοῦ στρατοῦ τῷ πολεμίῳ· μετὰ δὲ τῆς ἀπωλείας τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀνακλήτεως τοῦ ἀνδρείου Παλαιολόγου συναπώλοντο καὶ πᾶσαι αἱ ἐλπίδες τῆς φρουρᾶς. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἡ ἅλωσις τῆς πόλεως ἀπέκειτο εἰς τὴν προδοσίαν εὐγενοῦς τινος Ἐνετοῦ, ἀνοίξαντος πρὸς τοὺς νικητὰς τὰς πύλας αὐτῆς. Ἀφοῦ ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἑπτὰ σχεδὸν μῆνας, περὶ τὸ μεσονύκτιον κλίμακες ἐκ σχοινίου κατεκρεμάσθησαν ἐκ τῶν τειχῶν, εὐκίνητοι Καλαβροὶ ὑπερέβησαν τὰς ἐπάλξεις, καὶ τοῦ πορθητοῦ αἱ σάλπιγγες ἐξύπνησαν τοὺς ὑπνώττοντας Ἕλληνας. Ἀλλὰ καὶ οὗτως, ἀφοῦ τὰ τείχη ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Νορμάνων, ἡ μάχη διήρκεσεν ἐν ταῖς ἀγυιαῖς τῆς πόλεως τρεῖς ὅλας ἡμέρας. Μετὰ τῆς πτώσεως τοῦ Δυῤῥαχίου ἅπαντα τὰ δυτικὰ μέρη τοῦ Κράτους ἔμειναν ἀνοικτὰ, καὶ ὁ Γυσκάρδος εἰσήλασε μέχρι πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ δὲ υἱός του Βοημοῦνδος ἐπολέμησεν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς Λαρίσσης. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γυσκάρδου τὸ Δυῤῥάχιον πάλιν μετέβη ὑπὸ τοὺς Ἕλληνας διὰ προδοσίας. Πάλιν ὁ Βοημοῦνδος τῷ 1107 ἐπήνεγκε τὰ ὅπλα αὐτοῦ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας, καὶ δὶ ἐπιπόνου, μέχρι τοῦ ἐπιόντος ἔτους παραταθείσης, πολιορκίας παρέλαβε τὸ Δυῤῥάχιον, ἀλλὰ νῦν ἄνευ ὁριστικῆς ἐπιῤῥοῆς εἰς τὴν ὅλην πορείαν τοῦ πολέμου.

Τῷ 1185 ὁ Σικελὸς βασιλεὺς Γυλιέλμος ὁ Ἀγαθὸς ἀφῆκε τὸ Δυῤῥάχιον ὑπὸ τοῦ τυραννικοῦ Ἀνδρονίκου ἁρπαγῆναι· μικρὸν δ' ὕστερον ἀπέδωκεν αὐτὸ Ἰσακίῳ τῷ Ἀγγέλῳ. Τῷ δὲ 1203 ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Ἐνετικοῦ στόλου νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτοκράτορα Ἀλέξιον τὸν Ἄγγελον. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων διανομῆς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἡ πόλις αὕτη ἔλαχε τοῖς Ἐνετοῖς. Ἀλλὰ πρὶν ἢ οὗτοι καταλάβωσιν αὐτὴν, ἢ μετὰ τὴν κατάληψίν των [ἀμφίβολον τοῦτο] κατεσχέθη ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ ἐξ Ἀγγέλων Κομνηνοῦ, καὶ ἔκτοτε διετέλεσεν ἱκανὸν χρόνον πρωτεύουσα, ἢ μία τῶν πρώτων πόλεων τῆς δεσποτείας Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, τῆς ὑπὸ τοὺς ἐξ Ἀγγέλων Κομνηνοὺς, μέχρι τοῦ 1271, ὅτε παρεδόθη ἑκουσίως Καρόλῳ τῷ ἐξ Ἀνδαγαυίας βασιλεῖ τῆς Νεαπόλεως [Ἑλληνομ. Τ. Α'. σ. 213]. Τῷ δε 1273 κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ καὶ διηρπάγη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, εἶτα πάλιν ὑπὸ τούτων ἐκτίσθη καὶ κατῳκήθη. Ἐν ἀρχῇ τοῦ 14 αἰῶνος ἡ ἤδη Ἀλβανικὴ αὕτη ἀποικία φαίνεται ὑποτεταγμένη τὸ Σέρβῳ ἡγεμόνι Κωνσταντίνῳ, τοὐλάχιστον ἐπὶ νομισμάτων [παρὰ Zanetti, diss. de nummis regum Mysiae] ὁ Κωνσταντῖνος ἐπιφαίνεται δεσπότης τοῦ Δυῤῥαχίου. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Κωνσταντίνου ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν τῶν Σέρβων βασιλέα Στέφανον τὸν Οὐρόσχον Γ'. διαφορᾷ, Φίλιππος ὁ ἡγεμὼν τοῦ Τάραντος, νεώτερος τῶν υἱῶν Καρόλου τοῦ Β'. βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ἐκ τῶν ἐν τῇ Σερβικῇ βασιλείᾳ τούτων διαταράξεων ὠφεληθεὶς, εἰς τὰς μετὰ Θάμαρ, θυγατρὸς τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Νικηφόρου τοῦ ἐξ Ἀγγέλων Κομνηνοῦ, προικοδοτηθείσας χώρας προσέθηκε καὶ τὸ Δυῤῥάχιον (1315—1332). Τοῦ δὲ Φιλίππου ἀποθανόντος, ἡ δουκεία Δυῤῥαχίου μετέβη παρὰ τὸν νεώτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν τὸν πριγγιπα Ἰωάννην, ὅστις τέως φέρων τὴν ἐπωνυμίαν *ἡγεμὼν τῆς Ἀχαΐας*, ἀντήλλαξεν αὐτὴν τῇ *δουξ Δυῤῥαχίου*. Τὸν δὲ Ἰωάννην ἀποθανόντα (24 Μαρτ. 1335) διεδέξατο ὁ ἐκ τῆς δευτέρας γυναικός του Ἀγνῆς πρεσβύτατος τῶν τριῶν υἱῶν Κάρολος. Οὗτος δὲ ὑποπτευθεὶς οὐ πάντῃ δικαίως συμμέτοχον τοῦ φόνου τοῦ Βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ἀνδρέου, ἐφονεύθη πρὸς ἐκδικησιν [12 Ἰανουαρίου 1348] ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀνδρέου Λουδοβίκου τοῦ βασιλέως τῶν Οὐγγρων· τὴν δ' ἀρχὴν αὐτοῦ παρέλαβεν ὁ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἰωάννῃ, δουκήσσῃ Δυῤῥαχίου, γαμβρὸς αὐτοῦ, ὁ

πρίγκιψ Λουδοβίκος ὁ ἐκ Ναυάρρας. Οὗτος διενοεῖτο νὰ ἐκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ διὰ κατακτήσεων ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ, πρὸς δέ καὶ τὴν χώραν Ζένταν νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ Βάλσα, καὶ ἤδη ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ εἶχε συλλέξει ἐπιλέκτους τινὰς Ναυαρραίους πολεμιστὰς ἐν Δυρραχίῳ, ὅτε ὁ θάνατος κατέλαβεν αὐτὸν ἐπί τινος διὰ τῆς Ἀπουλίας ὁδοιπορίας [1372]. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ ἐν Δυρραχίῳ Ναυαρραῖοι ἐπώλησαν τὴν πόλιν ταύτην ἀντὶ 6000 δουκάτων Γεωργίῳ τῷ Βάλσα, τῷ Κόμητι τῆς Ζέντας [17]. Ὕστερον τὸ Δυρράχιον, ὡς καὶ ἡ Αὐλών, ἀπαντᾶται ὡς κτῆσις τοῦ πενθεροῦ τοῦ Σκενδέρβεη, τοῦ Μιριδίτου Γεωργίου Ἀριανίτου Κομνηνοῦ Τόπια Γόλεμ. Παρὰ δὲ τούτου καὶ Ἰωάννου τοῦ Καζριώτου, τοῦ πατρὸς τοῦ Σκεντέρβεη τό τε Δυρράχιον καὶ ἡ Κρόϊα καὶ ἡ περὶ αὐτὰς χώρα μετέβη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σκεντέρβεη [18] Τοῦ δὲ Σκεντέρβεη τόν τε ἀνήλικον υἱόν καὶ τὸ κράτος ὑπὸ τὴν τῶν Ἐνετῶν κηδεμονίαν καταλιπόντος, τὸ Δυρράχιον, ὡς καὶ ἡ περὶ αὐτὸ χώρα, εἰκότως μετέβη ὑπὸ τὴν Ἐνετικὴν ἀριστοκρατίαν, καὶ παρὰ ταύτης ἐξήρπασεν αὐτὸ ὁ Βαϊαζήτης Β'. [1592. ἔδ. ἱστ. τ. Ὀσμ. κράτους ὑπὸ Hammer, γαλλ. μεταφρ. τομ. 40. 71].

(17) Οὕτως ὠνομάζετο ἡ παρὰ τῇ Σκόδρᾳ λίμνη (π. Λαβεάτις), καὶ ἐκ ταύτης ὁμωνύμως καὶ ἅπασα ἡ περὶ αὐτὴν ἐπαρχία.

(18) Γνωστὸν, ὅτι οἱ ἱστοριογράφοι τοῦ Σκεντέρβεη ὡς ὅρια τοῦ βασιλείου τοῦ ἡγεμόνος τούτου δηλοῦσι τὸν κόλπον τῆς Ἀμβρακίας μεσημβρ. καὶ τὰ στόμια τοῦ Καττάρου ἀρκτ. πρὸς ἀνατολὰς δὲ μέχρι τῆς Σερβίας καὶ Μακεδονίας ἐκτείνουσιν αὐτό. Ἀλλ' ἐρευνῶντες προσεκτικῶς τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, εὑρίσκομεν, ὅτι, ἀκριβῶς εἰπεῖν, περιελάμβανε μόνον τὴν Κρόϊαν, τὴν Λίτσον, τὸ Δυρράχιον καὶ τὸ μέρος τῆς Μουσακίας, τὸ παρατεινόμενον καθ' ὅλην τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἄψου. Ἐκτὸς τούτου ὁ Καστριώτης Γεώργιος, ὡς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ (ἥνπερ ἐπωνυμίαν αὐτὸς ἑαυτῷ ἔδωκεν) ἦν ἀρχηγὸς δεσμοῦ, ἐκ λατίνων συγκειμένου δεσποτῶν, οἵτινες ὑπὸ διαφόρους ἐπωνυμίας, ἄρχοντες, κόμητες κ. ἄλ. κατεῖχον τὰς χώρας τῆς ἄνω Ἀλβανίας. Ἀρκτικῶς μὲν ἦσαν οἱ δεσπόται τῆς Ζαδρίμης περὶ τὴν Λαβεάτιδα λίμνην καὶ τῆς Δαίμης ἐν Δαρδανίᾳ· ἀφ' ἑτέρου ὁ Παῦλος Δουκαγῖνος, ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου, δεσπότου τῶν Δουκάδων καὶ τῆς Κανίνης, αἱ ἀνεξάρτητοι φυλαὶ τῆς Χειμάρας, οἱ βαρῶνοι τοῦ Ἀργυροκάστρου τῆς Τιτοπόλεως [ν. Τεπελένι] καὶ τῆς Χωμίλης, χωρίου ἐρυμνοῦ παρὰ τῷ Ζουλατίῳ. Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ οὔτε περὶ Ἄρτης γίνεται λόγος, οὔτε περὶ Ἰωαννίνων, ὄντων τότε ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν καὶ ἤδη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλόντων· οὐδὲ τὸ τοῦ Βερατίου φρούριον κατεῖχεν, ἀποπειραθεὶς μὲν κυριεῦσαι αὐτοῦ, ἤδη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουρὰτ κεκρατημένου, ἀποτυχὼν δέ. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἦν ἀρχηγὸς μεγάλου δεσμοῦ ἰσχυρῶν μέν, ἀλλὰ μικρῶν ἡγεμόνων· ἡ δὲ εὐκλεια αὐτοῦ ἐξηρτᾶτο μᾶλλον ἐκ τῶν προσωπικῶν του ἀρετῶν, ἢ ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένων χωρῶν.

Ἔκτοτε τὸ Δυρράχιον, περιτετειχισμένον, κατὰ Τουρκικὸν τρόπον ὠχυρωμένον καὶ φρουρούμενον, διατελεῖ ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Ὀσμανιδῶν, διὰ τὴν παντελῆ ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ, διὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς περὶξ χώρας ἐκ τῶν εἰρημένων ἀλλεπαλλήλων πολεμικῶν περιπετειῶν, διὰ τὸ νοτερὸν τοῦ κλίματος ἕνεκα τῶν παρακειμένων ἑλῶν καὶ διὰ τὸν ἐπισφαλῆ ὅρμον αὐτοῦ, ἐπισφαλέστερον γενόμενον ἐκ τῆς νωθείας καὶ ἀμελείας τῶν κρατούντων, ἀπολέσαν πάντα τὰ πλεονεκτήματα, τὰ καθιστῶντα αὐτὸ ἀξιόλογον ἐμπορεῖον τοῖς Ἕλλησι, τοῖς Ῥωμαίοις καὶ δὴ καὶ ὑστέροις κατακτηταῖς. Τὴν σήμερον, χάρις εἰς τὴν πρόοδον τῶν αἰώνων, οἱ χριστιανοὶ κάτοικοι καὶ πάροικοι δὲν ὑπόκεινται μὲν εἰς αὐθαιρέτους ἁρπαγὰς καὶ λεηλασίας καὶ φόνους, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον στεροῦνται ἔτι, πρὸς πολλοῖς ἄλλοις δικαίοις, τοῦ ἀνθρώπου, ἑνὸς τῶν πρωτίστων, τῆς ἐλευθέρας προσφορᾶς τῆς πρὸς τὸν Ὕψιστον λατρείας, καταδεδικασμένοι νὰ ἐκκλησιάζωνται καὶ ὀρθόδοξοι καὶ δυτικοὶ ἐν ἐκκλησίᾳ στενοτάτῃ, ταπεινοτάτῃ καὶ ὅλως ἀνεπαρκεῖ εἴς τε τὸ πλῆθος τῶν ἐκκλησιαζομένων καὶ εἰς τὰς ἐπηρείας τῶν ὡρῶν, αὐτόχρημα σπηλαίῳ, οὐδὲ διὰ πολλῶν αἰτήσεων καὶ ἀναφορῶν τυχόντες παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς ἀδείας νὰ μεγεθύνωσι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ. Οὐδ' ἐμπορικῶς ὁ λιμὴν τοῦ Δυρραχίου πάντῃ ἀκίνητός ἐστιν, εἰ μὴ ἔχει τὴν πάλαι ποτὲ ζωὴν, καὶ τοῦτο διὰ τοὺς προειρημένους λόγους· ὅτι μετὰ τῆς Αὐλῶνος, μεσημβρ. αὐτοῦ 17 περίπου ὥρας ἀπεχούσης, καὶ τῆς Σκόδρας, ἀρκτικῶς ἕως 19 ὥρας ἀπεχούσης ἀποτελεῖ τὰ τρία ἐμπορεῖα τῆς ἄνω μέσης καὶ κάτω Ἀλβανίας, ἅτινα ἐξάγουσι μὲν, εἰς τὴν Τεργέστην κυρίως, ἐγχώρια προϊόντα, ἔλαιον, σῖτον, ἀραβόσιτον, ἔριον, δέρματα κυρίως προβάτων, λινόσπορον καὶ ὄσπρια, εἰσάγουσι δὲ χειροτεχνήματα Γερμανικὰ καὶ ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ προϊόντα διὰ πλοίων Δαλματικῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ Ἑλληνικῶν, πάλιν ἐκ Τεργέστης. Πόσον ἐνεργότερος ἠδύνατο εἶναι καὶ ὁ τοῦ Δυρραχίου λιμὴν καὶ οἱ ἄλλοι δύο, ἐὰν ἡ ἐκτεταμένη ἐκείνη πεδιὰς ἐκαθαρίζετο ἐκ τῶν διακοπτόντων αὐτὴν πολλαχοῦ τελμάτων, καὶ ἐκαλλιεργεῖτο πλειότερον καὶ καλλίτερον, ἐὰν ἠνοίγετο συγκοινωνία εὐκολωτέρα καὶ ταχυτέρα μεταξὺ τῶν μεσογείων πόλεων καὶ κωμῶν, ἐὰν πρὸς τοὺς δυστυχεῖς καὶ ἀπόρους τὸ πλεῖστον κατοίκους τῆς χώρας παρείχετο πόρος καὶ ἀσφάλεια, ἐὰν ἐκαθαρίζοντο οἱ λιμένες ἐκεῖνοι καὶ ἐπρομηθεύοντο μετὰ προκυμαιῶν καὶ κρηπιδωμάτων καὶ ἀγκυροβολίων καὶ ἐφοιτῶντο ὑπὸ ἀτμοκινήτων! Ἀλλὰ, κατὰ τὸν Pouqueville [voyage en Grèce I. σ. 319] L'avenir n'est pas l'objet de la prévoyance des Maîtres. Πρὸ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος τὸ Δυρράχιον κατῳκεῖτο, εἰ πιστευτέον τῷ Pouquiville περὶ τούτου, ὑπὸ 600 οἰκογενειῶν δυτικῶν χριστιανῶν μετὰ λατίνου ἀρχιεπισκόπου, ὃν ἔκτοτε οἱ καταδιωγμοὶ τῶν ἀλλοθρήσκων ἠνάγκασαν, τὴν ἕδραν αὐτοῦ νὰ μεταθέσῃ εἰς Κορβίναν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κροΐας, πλησιέστερον τοῖς ὁμοδόξοις αὐτοῦ τοῖς φιλοπολέμοις Μιριδίταις, μετὰ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ῥόχου, ἥτις ὑπὸ τῶν Νορμάννων κτισθεῖσα, τῷ 1809 διὰ δωρεῶν

Γάλλου τινὸς στρατηγοῦ ἀνεκαινίσθη, πρὸς δὲ καὶ ὑπὸ 400 οἰκ. Μοχαμμετανῶν· περὶ δὲ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν παραδόξως οὐδεὶς λόγος παρά τε τῷ Pouqueville καὶ ἄλλοις. Τὴν σήμερον ὁ μὲν τῶν Μοχαμμετανῶν ἀριθμὸς σχεδὸν ὁ αὐτός ἐστιν, ὁ δὲ τῶν δυτικῶν Χριστιανῶν λίαν ἠλαττωμένος, μόλις εἰς 15 οἰκογ. συμποσούμενος, οἵτινες οὔτε ἐκκλησίαν ἰδίαν ἔχουσιν, οὔτε ἐπίσκοπον· κατοικοῦσι δὲ καὶ 80—90 οἰκογένειαι ἀνατολικῶν Χριστιανῶν, καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς παροίκων ἐκ τῶν πλησίον πόλεων Καβαΐας, Βερατίου, Τυράνων, ἢ Τράννης κ. ἄλ. χάριν ἐμπορίας. Κατοικοῦσι δὲ οἱ μὲν Χριστιανοὶ ἐκτὸς τῶν τειχῶν [ὅπερ κοινὸν πάθος πολλῶν τουρκικῶν πόλεων, ὡς π. χ. καὶ τῶν Ἰωαννίνων], ἐν τῷ προαστείῳ, ὅπερ καλεῖται Βαρόχι, ἐντὸς δὲ τῶν τειχῶν διὰ δύο πυλῶν κλειομένων, τῆς μὲν πρὸς ξηρὰν, τῆς δὲ πρὸς θάλασσαν, εἰσὶν αἱ οἰκίαι τῶν Μοχαμμετανῶν μετ' ὀλιγίστων χριστιανικῶν, ἡ ἀγορὰ, τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ τὰ ἀρχεῖα. Ἐκκλησιαστικῶς τὸ Δυρράχιον ἀποτελεῖ ἰδίαν μητρόπολιν ὁμώνυμον, ἧς ὁ μητροπολίτης ἐδρεύει συνήθως ἐν Ἐλβασανίῳ καὶ Τυράνοις, ἢ Τράνῃ, ὑπαγομένοις, ὡς καὶ ἡ Καβάϊα, ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ. Πολιτικῶς δὲ ὑπάγεται εἰς τὸ *σαντζάκιον* τῶν Βιτολίων, καὶ κυβερνᾶται ὑπὸ *μουσελλίμου*.— Διατρίβει δὲ καὶ Αὐστριακὸς ὑποπρόξενος. [Εὐκταιότατόν ἐστιν, ἐὰν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις καθίστα προξενεῖον, ὅτε μάλιστα εὑρίσκονται ἐγχώριοι ἔμποροι, προθύμως ἀναδεχόμενοι τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἀμισθὶ ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος]. Ἐπικρατοῦσα διάλεκτος ἐν Δυρραχίῳ ἐστὶν ἡ Ἀλβανικὴ, διαλεῖται δὲ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ, καὶ ἡ Ἰταλικὴ διὰ τὴν συχνὴν πρὸς Ἰταλοὺς καὶ Ἰταλίζοντας ἐπιμιξίαν. Σχολεῖον Ἑλληνικὸν, κυρίως εἰπεῖν, ἄξιον τοῦ ὀνόματος δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει· ἀλλ' ἐλπίζω ἐκ τῆς φιλοτιμίας τῶν Δυρραχηνῶν, μάλιστα τῶν νέων, οἵτινες καὶ ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐν Ἀθήναις σπουδάσαντες καὶ σπουδάζοντες καὶ καθεκάστην μετὰ πεπολιτισμένων καὶ πεπαιδευμένων λαῶν, ὡς ἐκ τοῦ ἐμπορίου ἐπιμιξίαν λαμβάνοντες, ἐκτιμῶσι μᾶλλον τῶν γεροντοτέρων καὶ ἐμφιλοχωρούντων τὰ ἐκ τῆς παιδείας ἀγαθὰ, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλουσί μοι παράσχει τὴν μεγίστην χαρὰν νὰ διακηρύξω τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ φιλομαθοῦς καὶ πολιτισμένου κόσμου, καταστήσαντες ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν, πρὸς ἐκπαίδευσι, τῶν τε ἀδελφῶν καὶ τῶν πενεστέρων συμπολιτῶν καὶ φωτισμὸν τῆς ἐν τῷ σκότει τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος βυθισμένης ἐκείνης χώρας [20], ἐνδιαίτημα ἑλληνικῆς παιδείας, ἥτις μόνη καταστήσει αὐτοὺς ἀξίους διαδόχους τῶν πρώτων κατοίκων τῆς ἐνδόξου Ἑλληνίδος Ἐπιδάμνου καὶ γνησίους ἀδελφοὺς τῶν Ἑλλήνων, καὶ κατατάξει αὐτοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν ποπολιτισμένων λαῶν.

Ἵνα δὲ ἀποδῇ ὁπωσοῦν τελειότερον τόδε τὸ δοκίμιον, ἔδει βεβαίως καὶ πολλὰ τῶν εἰρημένων λεπτομερέστερον νὰ ἐκτεθῶσι καὶ ἄλλα τινὰ, οὐδόλως μνημονευθέντα, νὰ προστεθῶσιν, οἷον ἡ ἔρευνα τῶν, εἴτε μικρῶν, εἴτε μεγάλων, λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος, ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, κατάλογός τις τῶν ὁπωσδήποτε ἱστορικῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐγέννησε κατὰ διαφόρους χρόνους, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον· ἀλλ' ἐγὼ ἐπὶ τοῦ παρόντος τοσαῦτα μόνον ἠδυνήθην, κυρίαν ἀφορμὴν λαβὼν ἔκ τινος ἐκδοθησομένης ἐπιγραφῆς, ἄλλοι δὲ εὔχομαι καὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου καὶ περὶ ἄλλων ὁμοίων τελειοτέρας νὰ παραγάγωσι πραγματείας. Ἡ δὲ παροῦσα εἰ μὲν κριθῇ ὁπωσδήποτε προσοχῆς τινος ἀξίας, ἡ χάρις ἔστω τῷ παροτρύναντί με· εἰ δὲ μὴ, ῥιφθήτω καὶ αὐτὴ εἰς τὸν σωρὸν τῶν οὐ σπανίων συγγραφικῶν ἁμαρτημάτων.

Δ. Ι. Μαυροφρύδης.

(20) Μιμούμενοι μάλιστα τοὺς γείτονας αὐτῶν Βερατινοὺς. οἵτινες εἰς τὸ ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου ὑπάρχον Ἑλληνικὸν σχολλεῖον καὶ δεύτερον προσέθηκαν, προσκαλέσαντες ἕνα τῶν ἐνθάδε σπουδαζόντων συμπολιτῶν αὐτῶν νέων. Μὴ ἀποκάμετε ἐπιτείνοντες τὸν περὶ τὴν παιδείαν ζῆλον ὑμῶν, ὦ φιλόμουσοι καὶ φιλομαθεῖς Βερατινοί, καὶ θέλετέ ποτε πολλαχῶς ἀπολαύσει τῶν ἀγλαῶν καρπῶν τῆς περὶ τὰ καλὰ φιλοτιμίας ὑμῶν!

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ. (1)

§. 1.

Ὑπάγετε πρὸς βορρᾶν καὶ νότον πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμάς· ὅπου ἂν σταθῆτε θέλετε εὑρεῖ πάντοτε ἄνθρωπον ἕτοιμον νὰ σᾶς διώξῃ ἐκεῖθεν λέγων·

« ὁ τόπος οὗτος ἀνήκει εἰς ἐμέ. »

Ἀφ' οὗ δὲ περιέλθητε πάσας τὰς χώρας, θέλετε ἐπιστρέψει πληροφορημένοι ὅτι δὲν ὑπάρχει οὔτε γωνία γῆς, ὅπου ἡ κοιλοπονοῦσα ἤδη σύζυγός Σας νὰ γεννήσῃ τὸ πρωτότοκον τέκνον της, ὅπου νὰ ἀναπαυθῆτε ὁπωσοῦν μετὰ τοὺς μόχθους, ὅπου τέλος πάντων, ἀφ' οὗ φθάσητε τοῦ σταδίου τῆς ζωῆς τὸ τέρμα, τὰ παιδία Σας νὰ θάψωσι τὰ ὀστᾶ Σας ὡς εἰς τόπον οἰκεῖον καὶ ἀδιαφιλονείκητον.

Ὁποία παράδοξος καὶ ἐλεεινὴ κατάστασις!

Καὶ ὅμως δὲν πρέπει νὰ λυπώμεθα δι' αὐτὴν ἀπαρηγορήτως· ἐπειδὴ γέγραπται περὶ τοῦ σώσαντος τὸ ἀνθρώπινον γένος.

« Αἱ ἀλώπεκες τῆς γῆς φωλεοὺς ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. »

Ὁ Θεὸς τῷ ὄντι ἐγεννήθη πτωχὸς διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ ὑποφέρωμεν καρτερικῶς τὴν πτωχείαν. Τοῦτο δὲ, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πτωχεία προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεόν! ἄπαγε! Αὐτὴν ἔφερεν ἡ διαφθορὰ καὶ ἡ πλεονεξία

(1) Lamennais.

τῶν ἀνθρώπων. Ὅθεν ἐφ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι διατελοῦσιν ἅρπαγες, ἄδικοι, αἰσχροκερδεῖς, ἀσυνείδητοι, ἀθεόφοβοι, ἡ πτωχεία δὲν θέλει ἐκλείψει ἀπὸ τὴν γῆν.

Ἡ πτωχεία ἄρα ὑπάρχει γέννημα καὶ θρέμμα τῆς ἁμαρτίας, ἥτις ἐμφωλεύει εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῆς ἀδίκου Κυβερνήσεως, ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς τὰς κοινωνίας.

Θέλουσιν εὑρίσκεσθαι πάντοτε πτωχοί· ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν θέλει ἐκριζώσει ποτὲ ἐντελῶς τὴν ἁμαρτίαν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας του.

Θέλουσιν ὀλιγοστεύει οἱ πτωχοὶ, ἐφ' ὅσον αἱ κοινωνίαι βελτιώσωσι τὸν τρόπον τῆς πολιτείας των, πληροφορηθεῖσαι ἐκ τῆς μακρᾶς πείρας ὅτι φθισιῶσι καὶ ἀποθνήσκουσι μάλιστα μυριάδες ἀνθρώπων ὡς θύματα ἐλεεινὰ τῆς πλεονεξίας καὶ ἀδικίας ὀλίγων τινῶν μόνων.

Ἂν θέλητε νὰ ἐκλείψῃ ἡ πτωχεία, ἐξαλείψατε τὴν ἁμαρτίαν πρῶτον μὲν ἀφ' ἑαυτῶν, ἔπειτα δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων καὶ τρίτον ἀπὸ τῶν Κυβερνήσεων.

Ἡ πτωχεία δὲν καταστρέφεται ὅταν λαμβάνωμεν τὸ ξένον πρᾶγμα· διότι τότε αὐξάνομεν τὸ κακὸν· ἕκαστος ὀφείλει νὰ διαφυλάττῃ ὅ,τι ἀπέκτησεν· ἐπειδὴ κατ' ἄλλον τρόπον, οὐδεὶς ἤθελεν εἶναι κάτοχος· πάντες ὅμως πρέπει νὰ ἀποκτῶμεν διὰ μόνης τῆς ἐργασίας ὅ,τι δὲν ἔχομεν· ἐπειδὴ ἄνευ τούτου ἡ πτωχεία διαιωνίζεται.

§. 2.

Ὅταν δένδρον τι τύχῃ μόνον, προσβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἀνέμων, καὶ γυμνοῦται ἀπὸ τὰ φύλλα του, οἱ δὲ κλάδοι ἀντὶ νὰ ὑψωθῶσι ταπεινοῦνται, ὡς ἂν ἐζήτουν τὴν γῆν.

Ὅταν φυτόν τι εὑρίσκηται μόνον, μὴ σκεπόμενον κατὰ τοῦ ἡλιακοῦ καύσωνος, μαραίνεται ταχέως καὶ ἀποθνήσκει.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος ὅταν ὑπάρχῃ μόνος, ὁ ἄνεμος τῆς ἰσχύος καὶ τῆς βίας τὸν κάμπτει εἰς τὴν γῆν, ἡ δὲ ἀνθρώπινος πλεονεξία τῶν μεγάλων καὶ δυνατῶν ἀπορρόφᾷ τὴν ἰκμάδα, ἐκ τῆς ὁποίας τρέφεται.

Μὴ εἶστε ὡς τὸ φυτὸν, ἢ τὸ δένδρον, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται μόνα, ἀλλ' ἑνωθῆτε καὶ βοηθεῖσθε ἀμοιβαίως κατὰ πᾶσαν περίστασιν ὡς χριστιανοί.

Διότι ἂν τύχητε διῃρημένοι, ἕκαστος δὲ ὑμῶν φροντίζῃ περὶ ἑαυτοῦ, μὴ ἐλπίζετε ἄλλο παρὰ θλίψεις, δυστυχίας καὶ καταδυναστείαν.

Ἀλλ' ὑπάρχει ἆρά γε ὁ ἀσθενέστερον παρὰ τὸ στρουθίον (τὸν σπορίτην, πυργίτην) ἢ ἄλλο ἀοπλότερον παρὰ τὴν χελιδόνα; Καὶ ὅμως ὅταν ἀναφαίνηται ὁ ἱέραξ μακρόθεν, τὰ πτηνὰ ταῦτα, αἱ χελιδόνες καὶ τὰ στρουθία, κατορθοῦσι νὰ τὸν διώξωσι· διότι συναθροιζόμενα πέριξ, τὸν ἐξελαύνουσιν ἀθρόα.

Λάβετε παράδειγμα τὸ στρουθίον καὶ τὴν χελιδόνα, καὶ ποτὲ δὲν θέλει ὑπερισχύσει καθ' ἡμῶν ἡ ἀδικία ὁποιαδήποτε τύχῃ.

Ὅστις ἀποχωρίζεται ἐκ τῶν ἀδελφῶν του, ὁ φόβος τὸν παρακολουθεῖ περιπατοῦντα, κάθηται πλησίον του, ὅταν ἀναπαύηται, οὔτε δὲ καθ' ὕπνον ποτὲ τὸν ἀφίνει ἥσυχον.

Ἂν λοιπὸν ἐρωτηθῆτε πόσοι ἔστε; εἴς ἀποκρίθητε· διότι πάντες πρέπει νὰ ἀποτελῆτε ὡς ἕνα μόνον ἄνθρωπον.

Ὁ Θεὸς ἔπλασε πάντας ἴσους. Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τινὲς μὲν ἔτυχε νὰ ἔχωσι πλειοτέραν σωματικὴν δύναμιν, ὀξύτερον νοῦν, σταθερωτέραν θέλησιν· αὐτοί, συμφέρει νὰ ὁδηγῶσι τοὺς λοιποὺς· ἀλλά τινες ζητοῦσι, πολλάκις μάλιστα καὶ μακρόθεν ἐρχόμενοι, νὰ ὑποτάξωσι τοὺς ἄλλους καὶ νὰ τρέφωνται ὡς κηφῆνες ἀπὸ τοὺς κόπους των.

Ὁ Θεὸς προβλέπων τοῦτο, διέταξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀγαπῶνται διὰ νὰ εὑρίσκωνται πάντοτε ἡνωμένοι, ὥστε οἱ ἀδύνατοι νὰ μὴ γείνωσι θήραμα καὶ παίγνιον τῶν δυνατῶν, οἱ δὲ πτωχοὶ τῷ πνεύματι νὰ μὴ ἄγωνται καὶ φέρωνται ὡς κτήνη ἀπὸ τοὺς εὐφυεῖς.

Περιπατῶν τις ἄνθρωπος εἰς τὸ ὄρος ἔφθασεν εἰς τόπον, ὅπου μέγας βράχος κυλισθεὶς κατέλαβεν ὅλον τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ, ὥστε δὲν ἔμενε τόπος, οὔτ' ἐκ δεξιῶν, οὔτ' ἐξ ἀριστερῶν εἰς τὸν διαβάτην νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν.

Τότε ὁ ἄνθρωπος βλέπων ὅτι ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του, ἐδοκίμασε νὰ μετακινήσῃ τὸν βράχον· ἀλλ' αἱ προσπάθειαί του ἀπέβησαν ματαιαι, ἂν καὶ ὁ ἱδρώς του ἔσταζε κρουνηδὸν ἀπὸ τὸν κόπον.

Ἀπηλπισμένος καὶ περίλυπος λοιπὸν ἐκάθησε. Τί θέλω γίνει, εἶπεν, ὅταν μὲ καταλάβῃ ἡ νὺξ ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου ταύτης ἄνευ τροφῆς, καὶ σκέπης, καὶ ὑπερασπίσεως οἱασδήποτε, ὅτε τὰ ἄγρια θηρία ἐξέρχονται διὰ νὰ χορτασθῶσι μὲ σάρκας καὶ αἷμα;

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα διελογίζετο, ἰδοὺ καὶ ἕτερος ὁδοιπόρος προφθάνει· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δοκιμάσας νὰ μετακυλίσῃ τὸν λίθον δὲν ἐπέτυχε μᾶλλον τοῦ ἄλλου.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθον καὶ ἄλλοι πολλοί· οὐδεὶς ὅμως οὐδ' ἐξ αὐτῶν εὐτύχησε πλειότερον εἰς τὸν προκείμενον ἄθλον.

Τέλος εἷς ἐξ αὐτῶν εἶπεν εἰς τοὺς λοιπούς. Ἀδελφοί, ἂς παρακαλέσωμεν τὸν Ὕψιστον· ἴσως μᾶς εὐσπλαγχνισθῇ εἰς τὴν δεινὴν ταύτην συμφοράν.

Πάντες τότε συνήνεσαν καὶ ὁμοθυμαδὸν ἱκέτευσαν τὸν οὐράνιον ἡμῶν πατέρα.

Τούτου δὲ γενομένου ὁ δημηγόρος εἶπε καὶ ταῦτα, Ἀδελφοί ὅ,τι οὐδεὶς ἡμῶν ἐδυνήθη νὰ κατορθώσῃ, ἴσως, τίς οἶδε, κατορθώσωμεν ὁμοῦ πάντες, ἂν ἐπιχειρήσωμεν.

Εὐθὺς δὲ ἐγερθέντες ὤθησαν συνάμα ἅπαντες τὸν βράχον καὶ πραγματικῶς ὁ μὲν βράχος μετεκυλίσθη, οἱ δὲ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι ἐδυνήθησαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν δρόμον των.

Ὁδοιπόρος ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ὁδὸς δὲ ἡ ζωή, ὁ δὲ βράχος παριστάνει τὰ κακὰ, ὅσα εἰς τὸν δρόμον του ἀπαντᾷ. Οὐδεὶς ἄνθρωπος κατὰ μέρος δύναται νὰ μετακινήσῃ τὸν βράχον τοῦτον· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐζύγισε τὸ βάρος του τόσον ἀκριβῶς εἰς τῆς δικαιοσύνης τὴν ἀλάνθαστον πλάστιγγα, ὥστε δὲν ἐμποδίζει ποτὲ τοὺς συνοδοιποροῦντας καὶ ὁμογνώμονας.

Πᾶσα δυστυχία καὶ κατάθλιψις ὑποχωρεῖ πάντοτε εἰς τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν ἀγάπην.

Ἀλλ' ὑπάρχει πάντοτε ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη αὕτη; Φεῦ! Πόσοι δουλεύοντες εἰς τὸν Σατανᾶν καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ ἔχουσι τοῦτο καὶ μόνον ἔργον καὶ ψώμισμα νὰ σπείρωσιν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς διχονοίας τὰ ζιζάνια!

§. 3.

Ὅταν τις ἀδικῆται, ἢ βαδίζων τὴν ὁδὸν τοῦ βίου ὑποσκελίζηται καὶ καταπατῆται ἀπὸ τὸν ἅρπαγα καὶ τὸν πλεονέκτην, παραπονεῖται ἐξ ἀνάγκης, οὐδεὶς ὅμως τοῦ ἀκούει.

Ἡ φωνὴ τοῦ δυστυχοῦς ἀναβαίνει μέχρι τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ δὲν φθάνει εἰς τὰ αὐτία τοῦ σκληροῦ ἀνθρώπου.

Ποία ἆρά γε ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ τούτου; εἶπα πολλάκις κατ' ἐμαυτόν. Μήπως ὁ Θεὸς, ὅστις ἔπλασε τὸν πτωχὸν, καθὼς καὶ τὸν πλούσιον, τὸν δυνατὸν, καθὼς καὶ τὸν ἀδύνατον, ἠθέλησεν οἱ μὲν νὰ μὴ ἔχωσι πλεονεκνένα φόβον εἰς τὰς παρανομίας των, οἱ δὲ καμμίαν ἐλπίδα εἰς τὴν ἀθλιότητά των;

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη μοὶ ἐφάνη πάντοτε φρικτὴ κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημία· ὅθεν τὴν ἀπέκρουσα ὅλαις δυνάμεσι, καὶ ἐσπούδασα νὰ τὴν ἐξαλείψω ἀπὸ τὸν νοῦν μου.

Ἀλλὰ διατὶ τέλος πάντων δὲν ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ πάσχοντος καὶ βασανιζομένου; Διατί! Διότι πρῶτον ἕκαστος ἡμῶν ἀγαπᾷ ἑαυτὸν μόνον, γίνεται κέντρον τοῦ συστήματος, νομίζεται ἀσφαλὴς ὡς καθήμενος ἥσυχος εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ πλοίου, ἐνῷ τοῦτο κινδυνεύει νὰ καταποντισθῇ αὐτανδρον· καὶ δεύτερον, διότι ἕκαστος ἡμῶν ἀποχωρίζεται τῶν ἄλλων, διότι μένει μόνος, ὅθεν καὶ ἡ φωνή του μόλις προφερομένη διασκεδάζεται εἰς τὸν ἀέρα ἀνήκουστος.

Ὅτε ἐν καιρῷ τοῦ ἔαρος ἀναζωογονῆται ὅλη ἡ φύσις, ἐξέρχεται κάτωθεν τῶν χόρτων θροῦς τις ὡς διαρκὴς συριγμός.

Ὁ θροῦς αὐτὸς συγκροτούμενος ἀπὸ ἀναριθμήτους ἄλλους κατὰ μέρος ὑπάρχει φωνὴ πλήθους μικρῶν καὶ ἀφανῶν ὄντων.

Μόνη οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ἔμελλε ν' ἀκουσθῇ· ἡνωμέναι ὅμως καὶ ἀθρόαι ἀκούονται.

Ἄθλιοι! εἴμεθα καὶ ἡμεῖς κρυμμένοι ὑποκάτω τῶν χόρτων· ἀλλὰ διατὶ οὐδεμία φωνὴ ἐξέρχεται;

Ὅταν θέλωσιν οἱ ἄνθρωποι νὰ διαβῶσι βίαιον καὶ ῥαγδαῖον ποταμὸν, συνδέονται εἰς δύο μακρὰς σειρὰς καὶ οὕτω συνημμένοι ὑπερβαίνουσι τοῦ ῥεύματος τὴν ὁρμὴν, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδεὶς καθ' ἕκαστον ἐδύνατο νὰ ἀντισταθῇ.

Ἐὰν μιμηθῶμεν τὸ παράδειγμα τοῦτο, θέλομεν ἀναχαιτίσει τὸν χείμαῤῥον τῆς ἀνομίας, ὅστις παρασύρει, ἢ καὶ κατασυντρίβει μάλιστα ἡμᾶς εἰς τὰς ὄχθας, ἂν δὲν φθάσῃ ἐντελῶς νὰ μᾶς πνίξῃ.

Ἂς σκεπτώμεθα βραδέως ἐπὶ τοιούτων περιστάσεων, ἀλλὰ σταθερῶς.

Ἂν δὲ μᾶς ἠδίκησαν ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος, ἂς ἀποβάλωμεν πρῶτον ἐκ τῆς καρδίας τὸ κατ' αὐτῶν μῖσος, ἔπειτα δὲ ἀτενίζοντες πρὸς τὸν οὐρανὸν ἂς ἐπικαλώμεθα τὸν αἰώνιον ἡμῶν πατέρα, λέγοντες ὡς ἔγγιστα τὰ ἑξῆς.

Ὦ πάτερ! Σὺ ὑπάρχεις ὁ προστάτης τοῦ ἀθῴου καὶ τοῦ ἀδικουμένου, διότι ὑπ' ἀγαθότητος ἐδημιούργησας τὸν κόσμον, ἡ δὲ δικαιοσύνη Σου τὸν διέπει.

Αὐτὴ θέλεις νὰ βασιλεύῃ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ὁ πονηρὸς παραβαίνων τὴν θείαν Σου ἐντολὴν, ἀντιπράττει. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισας νὰ τὸν πολεμήσῃς.

Ὦ Θεέ μου φώτισον τὸν νοῦν ἡμῶν, ἐνίσχυσον δὲ τὴν ἀσθένειαν.

Οὕτω δὲ προσευχόμενοι, ἂς ἀνταγωνισθῶμεν πρὸς τὴν παρανομίαν· ἴσως ἡ νίκη κατ' ἀρχὰς στραφῇ πρὸς αὐτὴν, ἀλλ' ἡ δοκιμασία αὕτη δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποδειλιάσῃ.

§. 4.

Εἶσθε υἱοὶ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ ἡ αὐτὴ μήτηρ σᾶς ἐθήλασε. Διατὶ λοιπὸν δὲν ἀγαπᾶσθε ἀμοιβαίως ὡς ἀδελφοί; Διατὶ δὲ καταδιώκεσθε τοὐναντίον ὡς ἐχθροὶ ἄσπονδοι;

Ἐπικατάρατος ὅστις δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, τὸν συμπολίτην, τὸν συμπατριώτην, τὸν ὁμόθρησκον. Ἀνάθεμα ἔστω ὅστις τὸν κατατρέχει δυνάμενος καὶ ὀφείλων νὰ τὸν ὠφελήσῃ, ὡς οἱ Αἰγύπτιοι ἐργοδιώκται τοὺς Ἑβραίους.

Ἀλλ' ἂν ὡς τέκνα τῆς αὐτῆς πατρίδος ἀγαπᾶσθε καὶ συμβοηθῆσθε, δὲν ἔχετε νὰ φοβηθῆτε οὔτε ἐσωτερικοὺς, οὔτε ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς.

Αὐτοὶ ἰσχύουσι μόνον διότι Σεῖς εἶσθε ἀδύνατοι, τοῦτέστιν διαχωρισμένοι, ὡς μὴ ἀγαπώμενοι, ὡς μισούμενοι μάλιστα καὶ συκοφαντούμενοι καὶ προδιδόμενοι συναλλήλως.

Νήπιοι! Μὴ εἴπητε, ἡμεῖς ἀνήκομεν εἰς ταύτην τὴν ἐπαρχίαν, ἢ εἰς ἐκεῖνον τὸν δῆμον. Διότι πάντες καταγόμεθα ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς, καὶ ἕνα μόνον καὶ τὸν αὐτὸν Θεὸν γνωρίζομεν· πάντες ἔχομεν κοινὰ συμφέροντα, πάντες ἐγεννήθημεν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χώραν, ἀνεπνεύσαμεν τὸν αὐτὸν ἀέρα.

Ὅταν πλήττωμεν μέρος τοῦ σώματος, ὅλον τὸ σῶμα πονεῖ· ἐπειδὴ δὲ ἥμεθα ἓν σῶμα, ὅστις καταδυναστεύει καὶ ἀδικεῖ ἕνα μόνον ἐξ ἡμῶν, καταδιώκει κυρίως ὅλην τὴν κοινωνίαν.

Ὅταν ὁ λύκος ἐπιπέσῃ εἰς τὸ ποίμνιον δὲν τὸ κατατρώγει παρευθὺς ὅλον, ἀλλ' ἁρπάζει ἓν πρόβατον καὶ τὸ καταβιβρώσκει· ἔπειτα δὲ πεινάσας πάλιν ἁρπάζει καὶ ἄλλο καὶ τὸ καταβροχθίζει ὁμοίως· ὕστερον δὲ καὶ τρίτον καὶ τέταρτον μέχρι τοῦ τελευταίου· διότι ἡ πεῖνά του ἐπανέρχεται πάντοτε.

Μὴ ἦστε ὡς τὰ πρόβατα, τὰ ὁποῖα τρομάζουσιν εἰς μίαν στιγμὴν, ὕστερον δὲ πάλιν ἀρχίζουσι νὰ βόσκωσιν· ἐπειδὴ νομίζουσιν ἴσως ὁ λύκος εὐχαριστηθῇ μὲ ἕν, ἢ μὲ δύο πρόβατα, τί μοὶ μέλει ἂν τὰ κατατρώγῃ· τοὐναντίον μάλιστα θέλει περισσεύσει δὶ ἐμὲ τὸ χόρτον.

Οὕτως ἐσκέφθησαν πάντοτε οἱ μωροὶ ὡς τὰ πρόβατα· οὕτω συλλογίζονται εἰσέτι οἱ φίλαυτοι καὶ οἱ ἀνόητοι· ἀλλ' ἂς πληροφορηθῶσιν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ

αὐτοὶ σημειωμένοι διὰ νὰ καταφαγωθῶσιν ἀπὸ τὸ θηρίον, τὸ ὁποῖον τρέφεται μὲ σάρκας καὶ αἷμα.

Ὅστις λέγει καθ' ἑαυτόν· ἐγὼ διαφέρω τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, αὐτοὶ δὲ μοὶ ἐδόθησαν ὡς ὑπεξούσιοι διὰ νὰ ἀποφασίζω περὶ αὐτῶν καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς αὐθαιρέτως, αὐτὸς ὑπάρχει υἱὸς τοῦ Σατανᾶ. Ὁ Σατανᾶς Κυβερνᾷ ὡς βασιλεὺς τοὺς οὕτω σκοποῦντας καὶ βουλομένους καὶ πράττοντας.

Μάχη ἀναίμακτος μεγάλη θέλει συγχροτηθῆ, ὁ δ' ἄγγελος τῆς δικαιοσύνης καὶ ὁ ἄγγελος τῆς ἀγάπης θέλουσι ὑπερασπισθῆ τοὺς ἐφοπλισθησομένους τὴν πανευχίαν τῆς πίστεως, τοῦ γνησίου πατριωτισμοῦ, τῆς καρτερίας καὶ τοῦ θάρσους διὰ νὰ ἀποκαταστήσωσιν εἰς τὸν κόσμον τὴν βασιλείαν τῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν βασιλείαν τῆς ἀγάπης.

Πολλοὶ θέλουσι πέσει κατ' αὐτὴν τὴν κρατερὰν καὶ ἀγχέμαχον πάλην· ἀλλὰ τὰ ὀνόματά των θέλουσι διαμείνει ἐπὶ τῆς γῆς ὡς μία ἀκτὶς τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ τῶν δυνάμεων.

Διὰ τοῦτο ὅσοι ὑποφέρετε ἀνδρίζεσθε, ἔχετε ὑπομονήν, διότι ἐγγίζει ὁ καιρὸς τοῦ φωτισμοῦ, τῆς ἀληθοῦς παιδείας, τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν κακῶν, τῆς ἀδικίας, τῆς ἁρπαγῆς καὶ τοῦ δόλου.

§. 5.

Ὅταν βλέπητε ἄνθρωπον ἀπαγόμενον εἰς φυλακήν, ἢ εἰς βασανιστήρια, μὴ βιασθῆτε νὰ εἴπητε· ὁ ἄνθρωπος οὐτὸς παρηνόμησεν, ἢ ἐκακούργησε κατὰ τῶν ἄλλων.

Διότι ἴσως ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὑπάρχει ἀγαθὸς, ἴσως μάλιστα ἠθέλησε καὶ νὰ ὠφελήσῃ ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ διὰ τοῦτο τιμωρεῖται ἀπὸ τοὺς διώκτας των.

Ὁμοίως δὲ ὅταν βλέπητε καὶ λαὸν δέσμιον, ἢ πάσχοντα καὶ βασανιζόμενον, μὴ ἀποφθέγγεσθε ὡς ἐκ τρίποδος· ὁ λαὸς οὗτος ὑπάρχει βίαιος, ἀνήσυχος καὶ ἤθελε νὰ ταράττῃ τὴν εἰρήνην τῆς γῆς.

Διότι πρὸ δεκαοκτὼ αἰώνων εἰς πόλιν τινὰ τῆς Ἀσίας, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ καιροῦ ἐκείνου προσήλωσαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, μαστιγώσαντες ὡς ὀχλαγωγὸν καὶ βλάσφημον αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου.

§. 6.

Διατὶ τὰ ἄλογα ζῶα εὑρίσκουσι τὴν τροφὴν των ἕκαστον κατὰ τὸ εἶδός των; Ἐπειδὴ οὐδὲν αὐτῶν ἁρπάζει τὴν τοῦ ἄλλου, ἕκαστον δὲ εὐχαριστεῖται εἰς ὅ,τι ἱκανοποιεῖ τὰς χρείας του.

Ἂν ἐντὸς τοῦ σμήνους μία τις μέλισσα ἔλεγεν. Ὅλον τὸ μέλι τοῦ σίμβλου τούτου ἀνήκει εἰς ἐμὲ καὶ οὕτω διέθετε τὸν καρπὸν τῆς κοινῆς φιλοπονίας κατὰ τὴν ἀρέσκειάν της, τί ἤθελον γίνει αἱ λοιπαὶ μέλισσαι;

Ἡ γῆ δὲν διαφέρει τοῦ σίμβλου, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀναλογοῦσι πρὸς τὰς μελίσσας.

Ἀλλ' ἑκάστη μέλισσα ἐξουσιάζει τὸ ἀρκοῦν μόνον εἰς τροφὴν της μέλι· ἂν δὲ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τινὲς στερῶνται τῶν ἀναγκαίων, τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἐλέου· ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ ἔλεος χορηγοῦσι τὴν ἀληθῆ ζωήν.

Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει νόμος ἀγάπης, ἡ δὲ ἀγάπη οὐδέποτε ὑπεραίρεται ὑπεράνω τῶν ἄλλων, ἀλλὰ θυσιάζεται ὑπὲρ αὐτῶν.

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν (1845) ἀνεφάνη εἰς τὸ ἐμπόριον οὐσία τις φυτικὴ ΓκουταΠέρκα λεγομένη ἐπιτήδειος νὰ χρησιμεύσῃ εἰς διαφόρους τεχνικὰς καὶ οἰκιακὰς χρείας. Ἔκτοτε δὲ μεταφέρεται ἀκαταπαύστως καὶ παμπληθῶς ἀπὸ τὰς νήσους τῆς μεγάλης Ἀσίας· πόθεν ὅμως καὶ πῶς ἐξάγεται μένει εἰσετι ἀμφισβητούμενον. Γνωρίζομεν δὲ μόνον ὅτι ἐμπεριέχεται εἰς τὴν κατιοῦσαν ἰκμάδα δένδρου τινὸς isonandra percha παρὰ τῶν Βοτανικῶν ὀνομασθέντος. Αὐτὸ ὑψοῦται μέχρις εἴκοσι μέτρων ἐνίοτε, ἔχει δὲ ὄγκον ἑνός. Τὸ ξύλον αὐτοῦ ὡς ἐνῶδες καὶ μαλακὸν περιφρονεῖται ὑπὸ τῶν τεκτόνων. Ἀλλὰ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ἀναπληροῦται ἀπὸ τὴν Γκούτα πέρκα, τῆς ὁποίας ἕκαστον δένδρον ἀποδίδει κατὰ συνεγγισμὸν ὡς τριάκοντα ἕξ λίτρας. Καθὼς τὸ ἐλαστικὸν κόμμι προσγίνεται καὶ αὐτὴ ἐκ τῶν χυμῶν εἰς σχῆμα πετάλων λεπτῶν, τὰ ὁποῖα ἀλλεπάλληλα ἐπιτιθέμενα ἀποτελοῦσιν ὄγκους ὑποπύρρους, ἢ φαιοὺς πεμπομένους κατ' ἔτος εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικήν. Ἐξ ἀμνημονεύτων ἤδη χρόνων οἱ ἐγχώριοι μαλάσσοντες θερμὴν τὴν ὕλην ταύτην ἐσχημάτιζον σωλεοὺς ἀξυνῶν διαμένοντας μετὰ τὴν ψύξιν τοῦ καύματος εὐκάμπτους καὶ ἐξαιρέτως ἰσχυρούς.

Ἡ Γκουταπέρκα οὐχὶ μόνον μετασχηματίζεται τοιουτοτρόπως διὰ τοῦ θερμοῦ ὕδατος, ἀλλὰ καὶ συγκολλᾶται μὲ ἄλλην, ἀποβαίνει δὲ ἀφ' οὗ κρυώσῃ, στερεὰ ὡς ἡ βύρσα (εἰργασμένον δέρμα,) ἔπειτα στέγει πάντα τὰ συνήθη ὑγρὰ δηλ. διαμένει ἀδιαχώρητος ὑπ αὐτῶν, καθὼς καὶ ὑπὸ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρευστοῦ, δυσκόλως δὲ προστρίβεται, ἢ φθείρεται. Διὰ τὰ τοσαῦτα καὶ τοιοῦτα πλεονεκτήματα ἡ χρῆσις τῆς ὕλης ταύτης ἐξηπλώθη θαυμασίως εἰς παμπόλλας χρείας. Ἀλλ' ἡ ποιότης αὐτῆς καθαριζομένη λαμβάνει μεγαλητέραν ἀξίαν. Ἐπειδὴ ξύεται, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος, ὡς ἀποχωρίζοντος πολλὰς ὀργανικὰς οὐσίας, εὐδιάλυτα ἅλατα, καθὼς καὶ γαιώδεις ὕλας καὶ ξυλώδεις· ὁ καθαρισμὸς δὲ οὗτος ἀποπερατοῦται πλυνομένης τῆς Γκουταπέρκας ἀλληλοδιαδόχως διὰ χλιαροῦ ὕδατος, ἔπειτα δὲ τὸ γενόμενον ἀναδεύεται ὡς ζύμη, θερμαίνεται ἐπὶ κακκαβίου διπλοῦ διατηρουμένου εἰς θερμότητα 100 βαθμῶν δι' ἀτμοῦ ἀεννάως ἀναδιδομένου.

Τοιουτοτρόπως σκευασθεῖσα ἡ γκουταπέρκα γίνεται μαλακὴ καὶ εὐσυγκόλλητος· χωρίζεται μὲν εἰς ταινίας καὶ φύλλα διαφόρου μεγέθους καὶ σχήματος, ἕλκεται δὲ σχεδὸν, ὡς ὁ ὕελος, πρὸς σχηματισμὸν σωλήνων καὶ δοχείων ὁποιασδήποτε διαμέττρου, λαμβάνει πολυειδεῖς μορφὰς, ψυγεῖσα δὲ διατηρεῖ τὴν πρώτην αὐτῆς στεγανότητα.

Διὰ τῆς γκουταπέρκας περιτυλίσσονται τὰ ἠλεκτρικὰ σύρματα πρὸς κατασκευὴν τῶν ἠλεκτρικῶν τηλεγραφῶν· διότι δὲν ἀφίνει, ὡς εἴρηται, τὸ ἠλεκτρικὸν ρευστὸν νὰ διέλθῃ, ἢ νὰ διασκεδασθῇ· ἀλλὰ καὶ ἡ θερμότης δυσκόλως τὴν διαπερᾷ. Ἐξεταζομένη διὰ τοῦ μικροσκοπίου φαίνεται πορώδης· διὰ τοῦτο ἔχει καὶ ὀλιγοτέραν παρὰ τὴν τοῦ ὕδατος βαρύτητα· ὅθεν ἐπιπολάζει εἰς αὐτό. Ἂν ὅμως πιεσθεῖσα σφοδρῶς εἰς μικρὰ πέταλα ἀπαλλαγῇ παντὸς ἀέρος πληροῦντος τὰ διαφανῆ μέρη, ἢ ἀραιώματα αὐτῆς, τότε συμπυκνουμένη γίνεται βαρυτέρα καὶ καταβυθίζεται πραγματικῶς εἰς τὸ ὕδωρ· διότι ἐφ' ὅσον κατόπιν διαστέλλεται, γεμίζουσι τὰ ἀραιώματα ταῦτα ὑπὸ ὕδατος ἀντὶ τοῦ ἀέρος.

Χημικῶς ἡ γκουταπέρκα ἀντέχει εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ τὴν ὑγρασίαν, καθὼς καὶ εἰς πάσας τὰς οὐσίας ὅσαι ἐμποιοῦσι τὸν ὀξώδη, ἢ ἀλκουλικὸν ὀργασμὸν· προσέτι δὲ εἰς πάντα τὰ ἀλκολικὰ διαλύματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μαλερώτατα αὐτὰ καυστικὰ, τὴν ἀμμωνίαν, τὰ διάφορα ἅλατα διαλελυμένα, τὸ πλῆρες ἀνθρακικοῦ ἀέρος ὕδωρ, τὰ πολυειδῆ ὀργανικὰ ἢ ἀνόργανα ὀξέα ὁπωσοῦν διαλελυμένα, τὰ ἀλκολικὰ ποτὰ ἐν γένει· μόλις δὲ ἡ ῥακὶ διαλύει τινὰ αὐτῆς μόρια. Ἀλλὰ τὸ ὑδροχλωρικὸν, θειϊκὸν καὶ νιτρικὸν ὀξὺ πυκνὰ, ἢ ἄνυδρα προσβάλλουσι καὶ διαλύουσι τὴν γκουταπέρκαν, σχεδὸν τῶν τοιούτων ὑγρῶν δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς δοχεῖον ἡ πολύτιμος αὕτη οὐσία. Διαλύεται δ' ὁμοίως καὶ ὑπὸ ἄλλων τινῶν οἷον τοῦ ἀλκολίου, τοῦ αἰθέρος, τοῦ ἐλαίου τῆς τερεβινθίνης, τοῦ θειούχου ἄνθρακος, τοῦ χλωροφόρμου. Διὰ τούτων ἐξετασθεῖσα παρὰ ποῦ χημικοῦ Payen εὑρέθη ὅτι σύγκειται κυρίως ἐκ τριῶν στοιχείων, τῆς κυρίως δηλαδὴ λεγομένης καὶ καθαρᾶς γκούτας καὶ δύο εἰδῶν ῥητίνης.

— Ἀποστελλομένου παρὰ τῆς Γαλλ. Κυβερνήσεως πλοίου εἰς τὴν νότειον Ἀμερικὴν χάριν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν εἰς ἀνακάλυψιν, ὁ ὑπουργὸς τῆς παιδείας ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν εἰσηγήσεις καὶ ὁδηγίας πρὸς τὸν διευθύνοντα τὰ ἔργα Emille Deville.

Τὸ μὲν πάλαι ζωγράφος παρακολουθῶν τοὺς τοιούτους ἀπόπλους ἔπρεπε νὰ εἰκονίζῃ τὸν τύπον τῶν διαφόρων φυλῶν, ὅσας ἔμελλε νὰ ἀπαντήσῃ εἰς νήσους, ἢ παράλια· ἀπῃτεῖτο ὅμως τοσαύτη ἐπιτηδειότης, ὥστε διὰ τὴν ἔλλειψίν της ὀλίγον κατὰ τοῦτο ὠφελεῖτο ἡ ἐπιστήμη διότι τὰ παριστανόμενα πρόσωπα ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Εὐρωπαῖοι μετενδεδυμένοι ξενικὰ φορέματα. Μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν ὅμως τῆς φωτογραφίας ὁ ἄνθρωπος ἀπηλλάγη τοῦ κόπου τούτου, ἡ δὲ ἐπιστήμη ἐκέρδησε κατὰ τὴν ἀκρίβειαν. Ὅθεν ἐπειδὴ ὁ ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας εἰσηγήσεις καὶ παραγγελίας ἐπιστημονικὰς ὡς ὁδηγοὺς εἰς τὰς ἐρεύνας τῶν ἀποστελλομένων, ὁ K. Serre ὡς καθηγητὴς τῆς Ζωολογίας παρήγγειλε νὰ μεταχειρισθῶσι τὸν φυσικὸν τοῦτον ἐξεικονισμὸν, πολλαπλασιάζοντες τὰ ἀντίτυπα ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν κατὰ διαφόρους ἡλικίας. Ἐζήτησε προσέτι νὰ λαμβάνωσι καὶ διὰ τοῦ γύψου ἐκτυπώματα τῆς κεφαλῆς, τῶν ὤμων καὶ τοῦ τραχήλου, ἰδιαιτέρως δὲ τῆς κοιλίας καὶ τῆς χειρὸς· τῆς μὲν πρώτης, διότι παριστάνει τὴν θέσιν τοῦ ὀμφαλοῦ κατά τε τὸ γένος καὶ τὴν ἡλικίαν, ἐξ οὗ εἰκάζεται πόσον τὸ ἧπαρ ἀναβαίνει, ἢ καταβαίνει· τῆς δὲ δευτέρας, ἐπειδὴ μία ἐκ τῶν διαφόρων πτυχῶν τῆς παλάμης αἱ ὁποῖαι σχηματίζουσιν εἶδος Μ. δὲν εὑρίσκεται σταθερῶς εἰς πάσας τὰς φυλὰς δηλ. ἐπὶ μὲν τῆς δεξιᾶς ἡ πρώτη κεραία, ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἡ δευτέρα· εὑρίσκεται ὅμως εἰς πάσας τὰς διαφορὰς τῆς (λευκόχροος καυκασικῆς) λεγομένης φυλῆς. Καὶ ὡς εἰς μὲν τὴν Μογγολικὴν μόλις φαίνεται, εἰς δὲ τὴν Αἰθιοπικὴν λείπει παντελῶς· ὥστε καὶ ἐκ μόνου σχεδὸν τοῦ σημείου τούτου ὑπάρχοντος, ἢ λείποντος δύναται νὰ εἰκάσῃ ὁ ζωολόγος ἂν οἱ μεσημβρινοὶ Ἀμερικανοὶ κατάγονται ἀπὸ τὴν Πολύννησον (μέγαν Ὠκεανὸν). Ἐκ τῶν βορείων ὅμως ὅσοι ἐλθόντες πρό τινων ἐτῶν εἰς Παρισίους ἐρευνήθησαν ἀμυδρὰ σημεῖα ἔφερον τῆς γραμμῆς ταύτης, καθὼς καὶ οἱ Σῆρες (Κινέζοι)

Εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἀμερικὴν φυλή τις ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ἐπίπεδον· ἐπειδὴ δὲ τὰ ὀστᾶ τοιούτων κρανίων ἀπαντῶνται εἰς μεγάλην γῆς ἔκτασιν, εὐλόγως τεκμαιρόμεθα ὅτι οἱ πρῶτοι τῆς Ἀμερικῆς κάτοικοι, εἴτε αὐτόχθονες, ἀνῆκον εἰς τὴν φυλὴν ταύτην. Διὰ τοῦτο οἱ πεμπόμενοι ἐπιστήμονες περιηγηταὶ θέλουσιν ἐνασχοληθῆ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ἐκτύπωσιν τοιούτων κρανίων, καθὼς καὶ εἰς τὴν σύγκρισιν αὐτῶν μὲ τὰ κρανία ἄλλων φυλῶν.

Παρηγγέλθησαν προσέτι νὰ ἐξερευνήσωσι καὶ τὰ τοῦ χρώματος τῶν κατοίκων· διότι οἱ μὲν μεσημβρινοὶ Ἀμερικανοὶ φαίνονται αἰθοὶ, οἱ δὲ μεσόγειοι πυῤῥοὶ μέχρι τοῦ ἐρυθροῦ ὅσον προχωροῦμεν εἰς ἄρκτον. Ἔπειτα αἱ χροιαὶ αὗται συνδυαζόμεναι ἀποτελοῦσι διαφόρους ἄλλας παραλλαγάς.

— Ἀναφέρεται παρὰ τῶν ζωολόγων καὶ φυτολόγων παράσιτόν τι ζωύριον, τὸ ὁποῖον κατά τινας περιστάσεις προσβάλλει τὰ ἐδώδιμα, μάλιστα δὲ τὴν ζύμην καὶ καλύπτει αὐτὰ δι' ἐρυθρᾶς βαφῆς. Οὕτως εὑρίσκομεν αἰφνιδίως ὡς αἷμα κατακόκκινα πτηνὰ ἐκ τῆς προτεραίας μαγειρευμένα ἐφθὰ, ἢ ὀπτὰ, ὁμοίως δὲ καὶ λάχανα διάφορα οἷον ἀνθοκράμβην κτλ.

Τὸ χρῶμα τοῦτο ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν δεισιδαιμονιῶν ἀπεδίδοτο εἰς μαγείας, ἢ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπαίσιος οἰωνός.

Ζωολόγος τις Γάλλος ἐσχάτως εὑρῆκεν εἰς τὸν ἀγρὸν ξενιζόμενος διάφορα ὄψα ὑπὸ τοιούτου χρώματος σκεπαζόμενα.

Ἀμφισβητεῖται ὅμως ἂν τὸ φαινόμενον τοῦτο ὑπάρχῃ ζωύριον (monas prodigiosa) καθὼς διατείνεται ὁ ἀπὸ Βερολίνου μικροσκόπος Ἐρρεμβερν, ἢ μᾶλλον μύκης ὡς θέλει ὁ Sette.

Ἆρά γε δὲν δυνάμεθα νὰ ἀμφιβάλλωμεν ὁμοίως περὶ τῆς ἀληθοῦς φύσεως τοῦ ἀναφανέντος παρασίτου ἐπὶ τῶν ἀμπέλων, ἂν δηλ. συνίσταται ἐκ μυκήτων, ἢ ζωϋφίων.

—=—

Ἤτον ὄνειρος !

ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΑΡΟΚΑΜΜΕΝΗΝ.

Ὡσὰν ὄνειρο βλέπω στὸ νοῦ μου
Ταῖς ἀχτίδαις τῆς πρώτης χαρᾶς σου,
Ὅταν εἶχες στὴ δόλια ἀγκαλιά σου
Τὴν ἀφράτη μορφὴ τοῦ παιδιοῦ μου.

———

Ἀχ! ὁπόταν γελοῦσε μὲ χάρι
Λησμονοῦσες τὸ πρῶτο κακό μας,
Τὰ μαρτύρια ποῦ ἀφῆκε στοὺς δυό μας
Τὸ διπλὸ τῶν ἀγγέλων ζευγάρι.

———

Τὸ ποτῆρι τῆς μοίρας γιομάτο
Δοκιμάσαμε, κ' εἴπαμε « φθάνει ! »
Φοβερὴ τῶν ἐλπίδων μας πλάνη !
Ἤτον καὶ ἄλλο φαρμάκι στὸν πάτο.

———

Συμφορᾶς εἶχε σπόρο ριμμένο
Ἕνα χέρι κρυφὸ στὴ χαρά μας,
Τὸ ἀγγελοῦδι ἐμαράθη μπροσθά μας
Μιᾶς στιγμῆς λουλουδάκι ἀνθισμένο.

———

Δυστυχῆ ! μὴ τὰ στήθια σου δέρνῃς,
Σβύσ' τὴν φλόγα τῆς λύπης τῆς τόσης !
Καὶ ἂν τὴν μαύρη καρδιὰ ξερριζώσῃς
Ἀποκεῖ, ποῦ εἶναι αὐτό, δὲν τὸ φέρνεις.

Γ. Χ.

Ο ΠΕΡΙΟΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ.

Ἐκ Ῥώμης.

Πυρκοϊὰ ἐξερράγη χθὲς τὴν νύκτα εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ ἁγίου Πέτρου πλησίον τοῦ Βατικάνου, καθ' ἣν ὥραν οἱ γέροντες καὶ τὰ παιδία ἔτι κοιμῶνται, μόνον δὲ οἱ δυστυχεῖς καὶ αἱ μητέρες ἀγρυπνοῦσιν.

Οὐδέποτε ἴσως ἐμπρησμὸς ἐφάνη μανιωδέστερος· διότι ἐπαπείλει νὰ πυρπολήσῃ ὅλην τὴν Ῥώμην, ἐκριπιζόμενος ἀπὸ σφοδρὸν ἄνεμον ζοφερωτάτη δὲ νὺξ ηὔξανε τὴν θέαν τοῦ θλιβεροῦ τούτου συμβεβηκότος.

Νομίζω ὅτι εἰσέτι βλέπω τὴν σκηνὴν τῆς τρισαθλίου ταύτης τραγῳδίας, καὶ ὅτι ἀκούω τὸν δοῦπον τῶν καταπιπτόντων κτιρίων, τὸν καγχασμὸν τῶν φλογῶν, τῶν ὀργάνων τὸν κτύπον, τὰς κραυγὰς τοῦ ὄχλου, καὶ τὴν βοὴν κινδυνευόντων ἀνθρώπων· αἱ ὀλολυγαὶ μάλιστα τῶν μητέρων, καθὼς καὶ τῶν παίδων αἱ κλαυθμηραὶ φωναὶ σπαράττουσιν ἀδιακόπως τὰ σπλάγχνα μου.

Διῆλθον τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἑσπέραν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Βατικάνου. Ἐπιστρέφων δὲ εἰς τὴν οἰκίαν μου μόλις ἐμβῆκα εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ ἁγίου Πέτρου βλέπω φλόγας, αἱ ὁποῖαι πετόμεναι ἀπὸ τὰ ἀποτεφρωμένα στέγη τῶν πτωχῶν ἀνεῖρπον ὡς πελώριοι ὄφεις διὰ τῶν κιόνων μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς κορυφῆς τοῦ Βατικάνου.

Ἐμενον ἐκστατικὸς ἐνώπιον τοιούτου γοεροῦ θεάματος ὅτε διέβη εἴκοσι πόδας μακράν μου νέος τις βαστάζων γέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων, καθὼς τὸν πατέρα του Ἀγχίσην ὁ εὐσεβὴς Αἰνείας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ δυστυχὴς ἦτο πατὴρ καθὼς παρετήρησα ἀπὸ τὴν προσοχὴν τοῦ υἱοῦ, μὴ τὸν τινάξῃ περιπατῶν· ἀναρπασθεὶς δὲ ἐξαίφνης ἐκ τῆς κλίνης του, ὅπου ἀνεπαύετο, διεσώθη μὲν ἀπὸ τὸ πῦρ, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζεν οὔτε ποῦ ἦτο, οὔτε πόθεν ἤρχετο, οὔτε ποῦ ἐπορεύετο, οὔτε ἐπὶ τέλους τί συνέβη. Ἐν τούτοις δὲ παιδίον μικρὸν προηγεῖτο, ἔπειτα δὲ γραῖά τις σχεδὸν γυμνὴ ἔτρεχε κατόπιν φέρουσα τοῦ γέροντος τὰ ἐνδύματα.

Τούτων γινομένων εἶδον ἐκεῖ πλησίον καὶ ἄλλον νέον, ὅστις ἐδιώκετο ἀπὸ τὰς περιστοιχούσας οὐτὸν φλόγας καὶ κρατούμενος μὲν ἀπὸ τὰς παραστάδας καιομένης θυρίδος, κρεμάμενος δὲ γυμνὸς εἰς τὸν τοῖχον ἐζήτει νὰ εὕρῃ διὰ τῆς ὁράσεως τὸν ἧττον ἐπικίνδυνον τόπον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπου ἐσκόπευε νὰ πέσῃ !

Εἰς τὸ φῶς τῆς πυρκαϊᾶς κυρίως δύναταί τις νὰ ἴδῃ ὅλην τὴν καρδίαν μητρὸς φιλοστόργου. Πῶς ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ δώματος γυνή τις προσέφερε πρὸς τὸν ἄνδρα της κάτω ἱστάμενον τὸν καρπὸν τῆς συζυγικῆς των ἀγάπης ! Ἡ ἀθλία προχώρει, προέκυπτε, ἔκλινεν ἔτι μᾶλλον, τὸ δὲ παιδίον ἐφαίνετο ποτὲ μὲν εἰς τὸν μαστόν, ποτὲ δὲ εἰς τὰς ἀγκάλας, ἢ εἰς τὰ χείλη τῆς γυναικὸς προσφυόμενον ! τέλος μετοξὺ τῶν ἠνεῳγμένων βραχιόνων τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς κοιμώμενον τὸ βρέφος εἰς τὴν κοιτίδα του. . . . . ἀλλ' εἰς τὸ ἀξιοδάκρυτον θέαμα τοῦτο ἀπέστρεψα μετὰ φρίκης τὸ πρόσωπόν μου καὶ ἔφυγον διὰ νὰ μὴ βλέπω πλέον.

Διαβὰς δὲ τὴν πλατεῖαν ὀπήνιησα φεύγουσαν ἀπὸ καταναλωθέντα οἶκον καὶ κλαίουσαν, κρατοῦσαν δὲ διὰ τῆς χειρὸς ἔμπροσθέν της δύο γυμνὰ παιδία ἄλλην τινὰ γυναῖκα, ὑψηλὴν τὸ ἀνάστημα, εὐπάρυφον καὶ μεγαλοπρεπῆ. Ἐκ δὲ τῶν παιδίων τὸ μικρότερον βλέπων θρηνοῦσαν τὴν μητέρα του ἔκλαιε καὶ αὐτό, ἡ δὲ εὐειδὴς ἀδελφή του τρέμουσα ἀπὸ τὸ ψύχος ἐδοκίμαζε νὰ περιβάλῃ καὶ καλύψῃ μάλιστα τὸ τουφερὸν καὶ περικαλλὲς σῶμά της διὰ τῶν κοσμίων χειρῶν της· ὦ ἀθλία μήτηρ ! εἶχεν ἀπωλέσει ἤδη ἓν παιδίον ! διὰ τοῦτο κρατοῦσα τὰ δύο ὠλόλυζεν ἀπαρηγόρητα, ἔτρεχε δὲ καὶ ἐκόπτετο ὡς μανιακή !

Ἐν τούτοις ἡ πόλις ὅλη ἤγετο ἄνω καὶ κάτω ὡς ἐκ βάθρων σχεδὸν ἀνάστατος· γέροντες δὲ καὶ παιδία, ἱερεῖς καὶ στρατιῶται, πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ἐπεσωρεύοντο πανταχόθεν συναθροιζόμενοι, ἢ ἐκινοῦντο ὡς κύματα ἔνθεν κακεῖθεν ὑπὸ τῆς ἀνεμοζάλης φερόμενα. Οἱ μὲν ἐμβαίνουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου, οἱ δὲ ἐξέρχονται, ἄλλοι δὲ σπωθούμενοι, κρημνίζονται πλησίον μου. Τότε μετεκομίσθη ἐπὶ μαχαιρῶν διεσταυρωμένων καὶ νεάνις λυποθυμοῦσα! πόσον ἦτο ὡραία! ἡ αὐγὴ τοῦ πυρὸς ἔλαμπεν εἰς τὸ ὠχρὸν αὐτῆς μέτωπον, τὰ δὲ δάκρυα, τὰ ὁποῖα ἔρριπτον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της, ἐφαίνοντο ὡς δρόσου σταγόνες εἰς τὰς ἁπαλὰς παρειάς της.

Ἐν μέσῳ τῆς κοινῆς ἀμηχανίας, ὅτε ἡ θεήλατος ἐπήρεια αὕτη τὸ προστυχὸν ἐπενέμετο, ἔδοσκε δὲ ὑπὸ τὰς οἰκίας, μὲ ἐτρόμαζε μάλιστα ἐκ διαλειμμάτων ἐπαναλαμβανομένη ἡ σιωπὴ τοῦ ἀνέμου· διότι τότε ἠκούοντο καὶ ἀντήχουν παντοῦ πνιγμένοι καὶ βαθεῖς στεναγμοί, ὁ βρόμος τοῦ πυρὸς καταβιβρώσκοντος πᾶσαν τὴν μεταξὺ ὕλην, ὁ κρότος τῶν κρημνιζομένων κτιρίων καὶ ὁ κλαυθμὸς τῶν γυναικῶν.

Ἀίφνηδίως δὲ τότε ἐνεφανίσθη σταυρὸς εἰς θυρίδα τοῦ Βατικάνου πλησίον τῆς πυρκαϊᾶς καὶ ἱερεῖς ἐκινοῦντο προηγούμενοι ἐν στολῇ τοῦ Ποντίφικος. Εὐθὺς δὲ τὸ πλῆθος γονυκλιτῆσαν ἀλλάλαξε, μυριάδες ὀμμάτων δακρυόντων ἀπέβλεπον εἰς αὐτόν, μυριάδες δὲ χειρῶν ἱκετίδων ὑψώθησαν εἰς τὸν ἀέρα, φωναὶ γοεραὶ καὶ δεήσεις ἠκούοντο. ὁ δὲ πάπας ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν προσηύχετο· κατὰ τοῦτο δὲ τὸν ἐμιμήθη ἐν τῷ ἅμα καὶ ὁ λαός· ὥστε ἡ πάνδημος αὕτη λιτανεία ὁ ἄνεμος καὶ ἡ πυρκαϊὰ ἀπετέλουν ἀνήκουστόν τινα καὶ παράδοξον συμφωνίαν.

Ἀλλὰ πῶς νὰ ζωγραφήσω διὰ τῶν λόγων ὅ,τι τότε προσεβάλε τοὺς ὀφθαλμούς μου ;

Εἰς μίαν ἐκ τῶν ἄνω βαθμίδων τῆς ἐκκλησίας ἱσταμένη μονη ἄλλη μήτηρ ἐθλίβε διὰ τῶν χειρῶν της τὰς χεῖρας τοῦ παιδίου της καὶ τὰς διευθέτει ὡς ἐπὶ προσευχῆς ! ὄπισθεν δ' αὐτῆς νέα τις παρθένος ἔχουσα λελυμένην τὴν κόμην καὶ δακρυρροοῦσα ἐξέτεινε παθητικῶς τὰς χεῖρας πρὸς τὸν μέγαν ἀρχιερέα, ἐν ᾧ

παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς τοὐναντίον καθημένη καὶ μὲ τὰ νῶτα πρὸς τὸ Βατικάνον ἀκίνητος καὶ ὡς ἐμβρόντητος ἄλλη γυνὴ τὴν ἐκύτταζε, τὸ δὲ παιδίον της ἔπαιζεν εἰς τὸ στῆθός της.

Ὁ πάπας ἀνέστη μετὰ τὴν δέησιν, ὁ δὲ λαὸς τὸν ἔβλεπεν ἀτενῶς περιμένων τὸ ἀποβησόμενον. Τότε αὐτὸς ὅλος εὐέλπις καὶ γαληνιαῖος εὐλογήσας τὸν λαὸν ἐξεφώνησε θρησκευτικάς τινας λέξεις. Ἐν τῷ ἅμα δὲ εἴτε θαῦμα, εἴτε ὡς ἐκ θαύματος μόλις ἐτελείωσε τοὺς τελευταίους λόγους καὶ οἱ ἄνεμοι ἐκόπασαν παντελῶς, αἱ φλόγες ἔπιπτον ἐπὶ τῶν φλογῶν μαραινόμεναι, ἐλώφησεν ἡ πυρκαϊά, ὁ καπνὸς ἀνεφέρετο ἐν εἴδει μελαινῶν στροφαλίγγων, καὶ περικυκλώσας τὸν τόπον τοῦ ἐμπρησμοῦ ἔσβεσε μὲν τὸ πῦρ ἐπανέφερε δὲ τῆς νυκτὸς τὸ σκότος.

Ἀ! πόσον ἐθαύμασα τὴν εἰκόνα ταύτην τοῦ Ῥαφαὴλ κειμένην εἰς τὸ Βατικάνον!

Τῷ αὐτῷ *Φρεσκάτι. Τοῦσκλον* (Tusculum)

Ὁδηγήσατέ με εἰς τὸ ἀγροκήπιον τοῦ Μάρκου Τυλλίου Κικέρωνος· ἐπιθυμῶ πρὸ παντὸς νὰ ἀναπνεύσω τὸν ἀέρα τῆς χαριεστάτης ἐκείνης καὶ μουσοτρόφου ἐξοχῆς, ὅπου ὁ ῥήτωρ τῆς Ῥώμης ἀνεπαύετο ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας, ἢ συνέγραφε τὸ μελισταγῆ φιλοσοφικά του μελετήματα.

Φεῦ! αὕτη δὲν ἀναγνωρίζεται πλέον οὔτε μέχρις ὀνόματος, καὶ ἡ ἐνθύμησις δὲ τοῦ ἀρχαίου τόπου ἐξέλιπε παντελῶς.

Ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐπεσκέφθην ἄλλας νεωτέρας ἀγροικίας τὴν Πάμφιλι, Μονδραγόνε καὶ Λουδοβέζη. Εἶδον τὰ ὕδατα, τὰ δένδρα, τὰ παλάτιά των· ἀλλὰ δὲν θέλω πλέον νὰ τὰ ἰδῶ.

Τὰ θέλγητρα τῶν ἐπαύλεων τούτων δὲν δύνανται νὰ ἐλκύσωσι περιηγητὴν ἰδόντα τὸ ἄλσος τοῦ Ἑρμενονβίλ, (1) τὴν κοιλάδα τοῦ Μωπερτοῦϊ, (2), τὸ Μονμορανσύ, τὸ Ἀγγὲν (3) καὶ τόσα ἄλλα τερπνὰ ἀναχωρητήρια, τὰ ὁποῖα συνιστῶσι διάφοροι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας ποταμοί, οἷον ὁ Σηκουάνας, ὁ Λείγηρ, ὁ Ῥῆνος κτλ εἰς τὰς ὄχθας των.

Τὰ παλάτια τῶν χωρίων Φρασκάτι ἔχουσιν ἀπέραντον ἔκτασιν· ἀλλὰ δὲν διαφέρουσι σχεδὸν ἀπὸ πετρῶν σωρείας, διότι ἐγυμνώθησαν ἀπὸ τὸν ἀληθῆ αὐτῶν κοσμον τὰ ἀγάλματα καὶ τοὺς πίνακας.

Οἱ κῆποι διάκεινται ἐλεεινῶς. Καὶ καταῤῥέουσι μὲν, ὡς τὸ πάλαι, τὰ ὕδατα πανταχόθεν ἐκ τῶν ὀρέων, διαυγῆ, ψυχρὰ καὶ ἄφθονα· ἀλλ' ἅμα φθάσωσιν, ἀντὶ νὰ φέρωνται ἀπὸ σκοπέλου εἰς σκόπελον, καὶ ἀπὸ πεδιάδος εἰς πεδιάδα, κελαρύζοντα καὶ ἀναπηδῶντα κατὰ φύσιν, περικλείονται εἰς διώρυγας καὶ δεξαμενάς. Ὅθεν μόνον διὰ καταῤῥακτῶν, ἢ ὀρσυδρῶν ἀναβρύουσιν· ἄλλοτε δὲ ἐκχέονται ἀπὸ κρήνας, αἱ ὁποῖαι μετροῦσιν, οὕτως εἰπεῖν, ὡς κλεψύδραι τὸ ῥεῖθρόν των καὶ ῥυθμίζουσι τὸν ψιθυρισμόν των. Οὕτως ἐν γένει ἐξευτελίζονται διὰ παιδικῶν καὶ γελοίων τεχνουργημάτων τὰ ἀείζωα ταῦτα νάματα προωρισμένα παρὰ τῆς φύσεως νὰ ἐμπνέωσι τὴν φαντασίαν τῶν ποιητῶν, νὰ ὑποτρέφωσι τοὺς ῥεμβασμοὺς τοῦ εὐαισθήτου καὶ νὰ καταψύχωσι τὸν ὕπνον τοῦ φιληδόνου καὶ τρυφηλοῦ.

Καὶ τοιαῦτα ὅμως ἐπιτηδευόμενοι οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ καταστρέψωσι τὰς τερπνοτάτας ταύτας τοποθεσίας, νὰ κρύψωσι τόσον γραφικὰς θέας, οὔτε νὰ ξηράνωσι τὴν ζωογόνον ἰκμάδα, ἥτις καλλύνει πάντας τοὺς λόφους τούτους διὰ χλόης ἀειθαλοῦς. Οἱ ζεφυροι ἐπιπνέουσι πάντοτε ἡδέως εἰς τὰ μονήρη ταῦτα χωρία, ὁ ἥλιος τὰ φωτίζει μὲ λαμπρὰς ἡμέρας, τὰ δὲ ἐρωτικὰ πτηνὰ γεμίζουσιν ἀπὸ μελῳδικοὺς ἤχους τὴν ἐρημίαν των.

Ἀλλ' ἐγὼ ἐθαύμασα μάλιστα τὴν ποικιλίαν, τὴν ὁποίαν εὑρίσκει ἡ ὅρασις ἀπὸ τὸν λόφον τῆς Μονδραγόνε· ἐπειδὴ ἐξ ἀριστερῶν μὲν βλέπεις ῥάχιν, ἥτις διακόπτουσα τὸν ὁρίζοντα πλησιάζει μέχρι τῆς πεδιάδος, ὡς εἶδος παραπετάσματος ἐξηπλωμένη· ἀναβαίνουσα δὲ καὶ καταβαίνουσα ὁμαλῶς ἡ ῥάχις αὕτη ἐκπομπεύει ὡς ἐν ἀμφιθεάτρῳ τοὺς θησαυροὺς τῆς μεγίστης εὐφορίας δηλ. ἐπὶ μὲν τῶν πρανῶν ἀναφύονται θάμνοι διαφόρων χρωμάτων καὶ σκιασμάτων, εἰς δὲ τὴν ὑπώρειαν ἀνυψοῦται πλῆθος ἀνάριθμον δενδρυλλίων, ἔπειτα δὲ ὡς βρίθοντα καρπῶν κάμπτονται εἰς ἀψίδας καὶ θυσάνους σμαραγδίζοντας, πορφυροῦς, ἢ χρυσοειδεῖς, ἡ δὲ κορυφὴ στεφανοῦται ὑπὸ πολυκάρπων ἐλαιῶν, μελαγχολικῶν κυπαρίσσων καὶ πυραμιδοειδῶν πιτύων.

Ἐκ δεξιῶν δὲ τοῦ ὑψώματος φαίνεται ἡ λίμνη Ῥήγιλλος, ὅπου ἡ Ῥώμη ἐνίκησε τὴν πρώτην της νίκην, (1) οἱ λόφοι τῶν Τιβούρων, τοὺς ὁποίους ἐμόρφωσαν ὁ Κάτουλλος καὶ ἡ Λεσβία, οἱ ἀγροί, τοὺς ὁποίους ἠροτρία ὁ πρεσβύτης Κάτων, τὰ τέλματα, ὅπου ἦσαν τὸ πάλαι τοῦ Λουκούλλου οἱ κῆποι καὶ τὰ ἀγροτικὰ ἐνδιαιτήματα, ἔνθα ἐσκέπτετο ὁ Κικέρων. Μεταξὺ τῶν θεαμάτων τούτων εἶχον εἰς τοὺς πόδας μου τὴν πεδιάδα τῆς Ῥώμης, ὑπὲρ τὴν κεφαλήν μου τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ, ἔμπροσθέν μου τοῦ ἡλίου τὸν δρόμον, εἰς δὲ τὰς ἐσχατιὰς τοῦ ὁρίζοντος τὴν Ῥώμην, τὰ Ἀπέννινα καὶ τὴν θάλασσαν.

---

(1) *Ἐξοχὴ, ὅπου ἀπέθανεν ὁ Ῥουσσώ, κτῆμα τοῦ Κ.* Girardin.

(2) *Κῆπος εἴτε ἠλύσιον (οὕτως ὠνομάζετο) ἀνήκων εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Μοντεσκιοῦ.*

(3) *Περίφημοι ἐξοχαὶ τῶν Παρισίων.*

(1) *Κατὰ Λατίνων.*

Ο ΑΡΧΑΡΙΟΣ ΒΟΤΑΝΙΚΟΣ.

(Ἄρθρον Β΄.)

Ποία ἡ κατασκευὴ τῶν σπερμάτων καὶ τῶν καυλῶν ἐν γένει.

—

Ἀρχόμεθα ἤδη τῆς ἱστορίας καὶ περιγραφῆς τῶν συνθέτων ὀργάνων τοῦ φυτοῦ· πρὶν ὅμως προχωρήσωμεν εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάσωμεν ὡς ἐν παρόδῳ τὸν ὀργανισμὸν τῶν σπερμάτων, καὶ τὴν πρώτην ἀνάπτυξιν αὐτῶν, ἐξ ὧν γεννῶνται πάντα τὰ ἐπὶ γῆς φυτά, ἀπὸ τῆς κολοσσαίας Ἀδανσωνίας καὶ τῆς Κέδρου τοῦ Λιβάνου, μέχρι τοῦ εὐρῶτος (μούχλας) καὶ ἄλλων μικροσκοπικῶν μυκήτων (μανιταρίων.)

Ἐὰν ἐξετάσωμεν σπέρμα φασιόλου λ. χ. θέλομεν ἰδεῖ ὅτι σύγκειται· *α.* ἀπὸ τὸ ἔλυτρον (testa) ἤτοι τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ μεμβρανῶδες περικάλυμμα· *β'.* ἀπὸ ὄγκον τινὰ φύσεως ἀλευρώδους περιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἐλύτρου, καὶ διαιρούμενον εἰς δύο μέρη παχέα, ἐσωτερικῶς μὲν ἐπίπεδα καὶ συνεφαπτόμενα, ἐξωτερικῶς δὲ κυρτά. Τὰ μέρη ταῦτα καλοῦνται *κοτυληδόνες* (cotyledones) καὶ εἶναι ἐλεύθερα μὲν καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν περιφέρειαν, συνηνωμένα δὲ πρὸς τὰ πλάγια ἀπαραλλάκτως ὡς αἱ δύο θύρες ἑνὸς ὀστρυδίου. Πρὸς δὲ τὸ μέρος τῆς συνοχῆς των ἐξωτερικῶς μὲν ὑπάρχει σωμάτιόν τι κωνοειδὲς καὶ ἐξέχον καλούμενον *ῥιζίδιον* (radicula.) ἐσωτερικῶς δὲ ἕτερον σωμάτιον κρυπτόμενον εἰς μικρὰν κοιλότητα καὶ καλούμενον *φύτρα* (plumula).

Ἓν τέλειον λοιπὸν σπέρμα φασιόλου, κυάμου, ἢ ἀμυγδάλου σύγκειται ἀπὸ τὸ *ἔλυτρον, τὰς δύω κοτυληδόνας, τὸ ῥιζίδιον, καὶ τὴν φύτραν.* Ἐκ τούτων δ' ἐν καιρῷ τῆς βλαστήσεως τὸ μὲν ἔλυτρον, διαῤῥήγνυται καὶ καταστρέφεται, αἱ κοτυληδόνες μεταβάλλονται εἰς δύο πρῶτα φύλλα, τὸ ῥιζίδιον μηκυνόμενον μεταμορφοῦται εἰς ῥίζαν, καὶ ἡ φύτρα, ἡ ἐν μέσῳ τῶν 2 κοτυληδόνων πάντοτε κειμένη ἀναπτύσσεται εἰς καυλὸν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου γεννῶνται φύλλα, κλάδοι, ἄνθη, καὶ καρποί. Εἰς τὸ σπέρμα, λοιπὸν, ἐνυπάρχουσιν ὡς ἐν μικρογραφίᾳ τὰ οὐσιωδέστερα μέρη τοῦ φυτοῦ, ἤτοι ἡ ῥίζα, ὁ καυλὸς, καὶ τὰ φύλλα.

Ἀλλ' ἐὰν ἐξετάσωμεν κόκκον σίτου, θέλομεν εὑρῇ ὑπὸ τὸ ἔλυτρον ὄγκον συνεχῆ ἀμύλου, περὶ δὲ τὸ ἄκρον τούτου καὶ τοῦ σπέρματος τὸ φυτικὸν ἔμβρυον ἐμφωλεῦον· τὸ δὲ ἔμβρυον τοῦτο ἔχει οὐχὶ πλέον δύω ἀλλὰ *μίαν μόνην* κοτυληδόνα, κατὰ συνέπειαν ὁ σῖτος ἐν τῇ βλαστήσει του ἓν μόνον φύλλον ἀναπτύσσει τὸ πρῶτον· τὸν αὐτὸν δὲ ὀργανισμὸν ἔχουσι τὰ σπέρματα τῆς κριθῆς, τοῦ ἀραβοσίτου, καὶ τοῦ φοίνικος.

Ὑπάρχουσι προσέτι σπέρματα ἄλλων φυτῶν (τῶν κρυπτογάμων) ἐντὸς τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθησαν μέχρι τοῦδε νὰ διακρίνωσι κατ' οὐδένα τρόπον οὔτε κοτυληδόνας, οὔτε ῥιζίδιον, οὔτε φύτραν. Ταῦτα συγκείμενα ὑπὸ ὕλης τινος ὁμοιομόρφου, ἐν καιρῷ τῆς ἀναπτύξεώς των βλαστάνουσιν ὡς νημάτια, ἢ μεμβράναι ἀκανόνιστοι, αἵτινες βαθμηδὸν μορφούμεναι καὶ τελειοποιούμεναι μετασχηματίζονται εἰς τὸ εἶδος τοῦ φυτοῦ τὸ ὁποῖον τὰ παρήγαγε. Τοιαῦτα π. χ. εἶναι τὰ σπέρματα τῆς πτερίδος, *(κοινῶς φτέρι)* τῶν μυκήτων *(μανιταρίων)* καὶ ἄλλων ἀναλόγων φυτῶν.

Ἐκ τῶν τοιούτων λοιπὸν χαρακτήρων τῶν σπερμάτων τὰ φυτὰ ἅπαντα διῃρέθησαν παρὰ τῶν Βοτανικῶν εἰς τρεῖς μεγάλας διαιρέσεις, καὶ ἐκλήθησαν μὲν *Δικοτυλήδονα*, ἐὰν τὰ σπέρματα ἐξ ὧν παρήχθησαν εἶχον 2 κοτυληδόνας, καὶ κατὰ τὴν βλάστησιν 2 πρῶτα φύλλα· *Μονοκοτυλήδονα* δὲ ἐὰν τὰ σπέρματα αὐτῶν εἶχον μίαν κοτυληδόνα, καὶ κατὰ τὴν βλάστησιν ἓν μόνον πρῶτον φύλλον. *Ἀκοτυλήδονα* δὲ (τὰ καὶ κρυπτόγαμα) ἐὰν δὲν εἶχον κἀμμίαν κοτυληδόνα.

Ἐκ δὲ τῶν ἑπομένων ὁ ἀναγνώστης ἡμῶν θέλει πεισθεῖ ὅτι αἱ διαιρέσεις αὗται δὲν ἔγειναν παρὰ τῶν Βοτανικῶν ἐκ συστήματος πρὸς διευκόλυνσιν τῆς σπουδῆς τῶν φυτῶν, ἀλλ' ὅτι εἰς τούτους τοὺς χαρακτῆρας ἕπονται καὶ ἄλλοι πολλοὶ *συνυπάρχοντες*, ἐξ ὧν καταδεικνύεται ὅτι ἡ φύσις ἐδημιούργησε *τρεῖς τύπους* φυτῶν, διαφέροντας οὐσιωδῶς μεταξύ των.

Τὸ ἐκτεταμένον τοῦτο προοίμιον ἐβιάσθημεν νὰ κάμωμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην μας, διότι, θέλομεν συνεχῶς μεταχειρισθεῖ τὰς λέξεις *δικοτυλήδονον, μονοκοτυλήδονον, καὶ ἀκοτυλήδονον ἢ κρυπτόγαμον.* Ἂς ἴδωμεν τώρα ποῖος ὁ ὀργανισμὸς τῶν καυλῶν, καὶ ἂς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸν καυλὸν τῶν δικοτυληδόνων τὸν ὁποῖον ἀφ' οὗ καλῶς ἐξετάσωμεν δυνάμεθα ἀκολούθως διὰ βραχέων νὰ ἐξιστορήσωμεν ἐκεῖνον τῶν μονοκοτυληδόνων καὶ ἀκοτυληδόνων, παραβάλλοντες πρὸς τὸν τελειότερον τοῦτον τύπον τοὺς λοιποὺς δύω.

Ὅταν ἡ φύτρα ἑνὸς δικοτυληδόνου σπέρματος ἀναπτυχθῇ εἰς καυλὸν, ὁ καυλὸς οὗτος ἐν ἀρχῇ σύγκειται καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ κυτταρώδους ἱστοῦ· μετ' ὀλίγον ὅμως κύτταρά τινα τοῦ ἱστοῦ τούτου λαμβάνουσιν ἐπίμηκες σχῆμα κλωστήρων καὶ ὀργανίζονται εἰς ἶνας, ἄλλα δέ τινα μεταξὺ αὐτῶν μορφόνονται εἰς ἀγγεῖα· ἀποτελοῦσι δὲ οὕτω μετασχηματιζόμενα καὶ μεταμορφούμενα, δέσμας κυκλικῶς διακειμένας, καὶ ὑπὸ κυτταρώδους ἱστοῦ περιβαλλομένας.

Προϊούσης τῆς αὐξήσεως, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ, ὅστις διεχώριζεν αὐτάς, ἀναπτύσσονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς τὰ πλάγια τῶν προϋπαρχουσῶν, ἄλλαι παρόμοιαι ἰνώδεις δέσμαι, διαχωριζόμεναι ὑπὸ λεπτοῦ στρώματος κυτταρώδους ἱστοῦ, καὶ ἀποτελοῦσαι μετὰ τῶν πρώτων κύλινδρον συνεχῆ.

Ἡ ὁριζόντιος τότε τομὴ τοῦ καυλοῦ παρουσιάζει τρεῖς ὁμοκέντρους καὶ παραλλήλους ζώνας, ὧν, ἡ μὲν κεντρικὴ, καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ κυτταρώδους ἱστοῦ συγκειμένη εἶναι

ὁ *μυελὸς* ἢ *Ἐντεριώνη* (medula)· ἡ δὲ μέση, ἡ συγκειμένη ἀπὸ τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος ἰνώδεις δέσμας καὶ τὰ ἀγγεῖα, εἶναι τὸ *ξύλον* (lignum)· ἡ δὲ πρὸς τὴν περιφέρειαν εἶναι ὁ *φλοιὸς* (cortex). Καὶ τὸ μὲν

(Εἰκὼν 1.)

Ὁριζόντιος τομὴ πρωτοετοῦς καυλοῦ δικοτυληδόνου φυτοῦ.

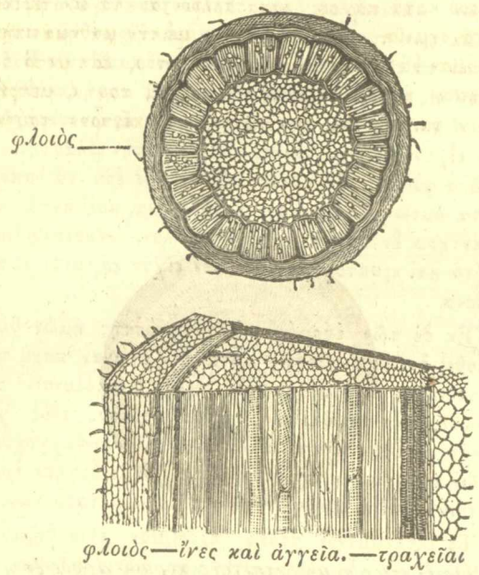

φλοιὸς—ἶνες καὶ ἀγγεῖα.—τραχεῖαι

Κάθετος τομή

Ἰνώδους δέσμης μεγάλως αὐξηθείσης.

ἐσωτερικὸν μέρος τῶν ἰνωδῶν δεσμῶν, τὸ ἐφαπτόμενον μετὰ τῆς ἐντεριώνης καλεῖται *σωλὴν*, ἢ *θήκη τῆς ἐντεριώνης* (canalis medullaris), τὰ δὲ λεπτὰ τρώματα τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ, μεταξὺ τῶν ἰνωδῶν δεσμῶν, τὰ μετὰ τῆς ἐντεριώνης καὶ τοῦ φλοιοῦ συγκοινωνοῦντα καλοῦνται *ἀκτῖνες τῆς ἐντεριώνης* (radii medullares).

Εἰς τὰ ἐτήσια φυτὰ, δηλ. τὰ βλαστάνοντα, ἀνθοῦντα, καρποφοροῦντα, καὶ θνήσκοντα ἐντὸς ἑνὸς ἔτους, ὁ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τοῦ καυλοῦ, ἀφ' οὗ φθάσῃ εἰς τοιαύτην ἀνάπτυξιν δὲν προχωρεῖ περισσότερον· ἀλλ' εἰς τὰ ξυλώδη φυτὰ, καὶ τὰ δένδρα, συμβαίνουσιν, ὡς παρακατιὼν θέλομεν ἰδεῖ, οὐσιώδεις προσθῆκαι.

Καὶ ἡ μὲν *ἐντεριώνη* σύγκειται ἀπὸ ἀραιὸν κυτταρώδη ἱστόν· κατ' ἀρχὰς εἶναι πλήρης χυμοῦ, βραδύτερον δὲ καθίσταται σπογγώδης καὶ κενή· σχηματίζει εἰς τὸ κέντρον τοῦ καυλοῦ στήλην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κυλινδρικὴν, ἐνίοτε δὲ τρίγωνον, ὡς εἰς τὴν κοινὴν ῥοδοδάφνην (Nerium Oleander) ἄλλοτε δὲ τετράγωνον, ἢ πολύγωνον. Ἡ διάμετρός της δὲν εἶναι πάντοτε ἡ αὐτὴ εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν φυτῶν· μετὰ δὲ τὴν ἐντὸς τοῦ πρώτου ἔτους ἐντελῆ ἀνάπτυξίν της δὲν αὐξάνει πλέον, ἀλλὰ μένει στάσιμος μέχρι τοῦ γήρατος τοῦ δένδρου. Ἂν δὲ καὶ ἐθεωρήθη παρὰ τῶν παλαιῶν ὡς τὸ κέντρον τῆς ζωῆς τοῦ φυτοῦ, ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅμως ὅτι δύναται νὰ καταστραφῇ μετὰ τὴν νηπιώδη ἡλικίαν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ βλαφθῇ οὐδόλως ἡ ζωὴ αὐτοῦ· μαρτύριον δὲ τούτου εἶναι τὰ κοιλαινόμενα κολοσσαῖα δένδρα, ἅτινα χαίρουσι πλήρη ὑγείαν. Ἡ ἐντεριώνη εἰς τὰ ταχέως βλαστάνοντα φυτὰ ἀπορροφᾶται ἐνίοτε, καὶ οἱ καυλοὶ αὐτῶν κενούμενοι ἀποκαθίστανται τότε μεσόκοιλοι καὶ συριγγώδεις· ἄλλοτε δὲ πάλιν ἀπορροφᾶται κατὰ στρώματα ἐπικείμενα, ὡς εἰς τὴν κοινὴν καρύαν (Juglans regia). Τὸ χρῶμα της εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λευκὸν, ἐνίοτε ὅμως φαιὸν, σπανίως δὲ ὑπερυθροῦν καὶ ὑποπράσινον.

Τὸ δὲ *ξύλον* (εἰκ. 1.) σύγκειται ἀπὸ τριγώνων μερίδων, ἰνωδῶν δεσμῶν παρακειμένων καὶ κυκλοειδῶς τὴν ἐντεριώνην περιβαλλουσῶν· ἑκάστη τούτων τῶν δεσμῶν συντίθεται ἀπὸ ἴνας σκληρὰς, μακρὰς, καθέτως καὶ κατακορύφως συμπλεκομένας. Διὰ τοῦτο εἶναι μὲν εὔκολον νὰ σχίσωμεν τεμάχιον ξύλου πλήττοντες αὐτὸ κατακορύφως διὰ πελέκους, δύσκολον δὲ νὰ διχάσωμεν αὐτὸ ὁριζοντίως· εἰς τὴν πρώτην περίστασιν ἀποχωρίζομεν τὰς ἴνας, εἰς δὲ τὴν δευτέραν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰς κόψωμεν. Ἐν μέσῳ τῶν ξυλωδῶν ἰνῶν εὑρίσκονται ἀνὰ δύω, ἢ ἀνὰ τρία, ἐνίοτε δὲ καὶ μεμονωμένα τὰ ἀγγεῖα, διακρινόμενα ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον ἀπὸ τὴν μεγαλητέραν αὐτῶν διάμετρον καὶ χωρητικότητα. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα εἶναι *στικτὰ*, *γραμμωτὰ* καὶ σπανίως *δακτυλιωτά*. Πρὸς τὸ ἐσωτερικώτερον δὲ μέρος, ὅπου ἑκάστη ἰνώδης δέσμη ἐφάπτεται μετὰ τῆς ἐντεριώνης, συντελοῦσα εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ περιέχοντος ταύτην σωλῆνος, εὑρίσκονται μόνον αἱ *τραχεῖαι*, ἤτοι τὰ περίεργα ἐκεῖνα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε περιεγράψαμεν, καὶ ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχει σπειροειδῶς δεδιπλωμένον ἐλαστικόν τι νῆμα.

Τὸ ξυλῶδες μέρος τοῦ καυλοῦ περικαλύπτει ὁ *φλοιὸς*, ὅστις σύγκειται ἀ. ἀπὸ τὴν *ἐπιδερμίδα*, τῆς ὁποίας τὴν σύνθεσιν ἤδη ἐξεύρομεν· βον· ἀπὸ τὸ *φελλῶδες* λεγόμενον *στρῶμα* τὸ ὁποῖον συντίθεται ὑπὸ κυττάρων φαιῶν, ξηρῶν, ἐλαστικῶν, τραπεζοειδῶν, καὶ κενῶν. Τὸ φυλλῶδες τοῦτο στρῶμα εἰς τινα δένδρα ὡς εἰς τὴν *φελλοφόρον δρῦν*, (Quercus suber) ἀναπτύσσεται μεγάλως, καὶ ἀποσπᾶται εἰς πλάκας δύω καὶ τριῶν δακτύλων πάχος ἐχούσας· διὸ ἐσφαλμένως νομίζουσι τινὲς ὅτι ὁ φελλὸς εἶναι *φλοιὸς δένδρου* καθότι εἶναι τὸ *ἐξωτερικὸν μόνον μέρος τοῦ φλοιοῦ* ἀνανεούμενον κατὰ πᾶσαν τριετίαν ἢ πενταετίαν· γον· ἀπὸ τὸ *ποῶδες περικάλυμμα* συγκείμενον ἐκ στιβάδος κυττάρων, ἀκανονίστων, καὶ πρασίνων· δ'. ἀπὸ τὴν *βίβλον* (liber) ἥτις εἶναι στρῶμα ἰνῶν μακρῶν, ἰσχυρῶν, μὲ παρειὰς παχείας, καὶ Εον· ἀπὸ μίαν, ἢ δύω σειρὰς κυττάρων, αἵτινες ἑνόνουσι τὸν φλοιὸν μετὰ τοῦ ξύλου.

Τοιοῦτον ὀργανισμὸν ἔχουσιν ἡ ἐντεριώνη, τὸ ξύλον, καὶ ὁ φλοιός. Ἂς ἴδωμεν τώρα ποῖαι οὐσιώδεις προσθῆκαι συμβαίνουσιν μετὰ τὸ πρῶτον ἔτος εἰς τοὺς καυλοὺς τῶν ξυλωδῶν φυτῶν, προωρισμένους νὰ ζήσωσιν ἐπὶ σειρὰν πολλῶν ἐτῶν, καὶ νὰ κατασταθῶσι στελέχη μεγάλα καὶ ὑψικόρυφα.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος οἱ καυλοὶ τῶν μεγάλων

δένδρων ἔχουσι τὸν αὐτὸν σχεδὸν ὀργανισμὸν μὲ τοὺς καυλοὺς τῶν ἐτησίων φυτῶν· ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὸ φυτὸν ἀναπτύσσον τὸν κατακόρυφον ὀφθαλμόν του εἰς θαλλὸν αὐξάνει πρὸς ὕψος. Ὡς δὲ εἰς τὸ περὶ θρέψεως τῶν φυτῶν κεφάλαιον θέλομεν πραγματευθεῖ, συγχρόνως σχηματίζεται δυνάμει τοῦ διὰ τῶν φύλλων κατεργασθέντος καὶ καταβαίνοντος χυμοῦ, μεταξὺ φλοιοῦ καὶ ξύλου, ἓν στρῶμα ξύλου ἐξωτερικῶς τοῦ ὑπάρχοντος ξύλου, καὶ ἓν στρῶμα βίβλου πρὸς τὸ ἐσωτερικώτερον μέρος τοῦ φλοιοῦ. Τὰ νέα ταῦτα στρώματα ἐξακολουθοῦσι νὰ αὐξανωσι διὰ τῆς προσθήκης νέων στοιχειωδῶν ὀργάνων, μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ χειμῶνος, καθ' ἣν ἡ δραστηριότης τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν φυτῶν ἀποναρκοῦται, καὶ καθ' ἣν τὰ δένδρα προσφυῶς δύνανται νὰ παραβληθῶσι μέ τινα ζῶα ψυχρῶν κλιμάτων, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ψύχους εἰς νεκρικόν τινα λήθαργον ἀποκαρούμενα. Ὁ καυλὸς ὅμως τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐπροικίσθη μὲ 2 ζώνας ξύλου καὶ 2 στρώματα βίβλου, πρὸς δὲ τὴν κορυφὴν μὲ βλαστὸν αὐξήσαντα τὸ ὕψος του, καὶ ἔχοντα τὸν ὀργανισμὸν *ἐτησίου* καυλοῦ.

Τὸ τρίτον ἔτος ἐξακολουθοῦσα ἡ φύσις τὴν αὐτὴν πορείαν, καὶ ἀναπτύσσουσα πάλιν τὸν κατακόρυφον ὀφθαλμὸν εἰς κλάδον διευθυνόμενον πρὸς οὐρανὸν, αὐ

(Εἰκ. 2.)

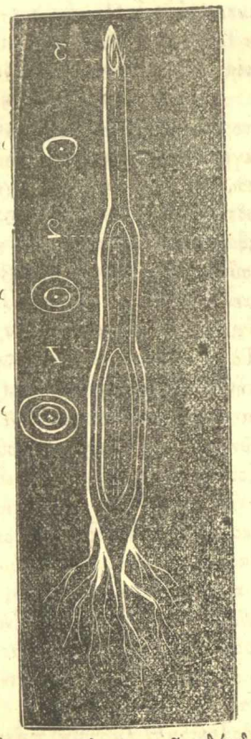

Κάθετος τομὴ τριετοῦς δένδρου.

ξάνει τὸ ἀνάστημα τοῦ δένδρου. Ὀργανίζουσα δὲ ἓν στρῶμα ξύλου καὶ ἓν στρῶμα φλοιοῦ συντελεῖ εἰς τὴν κατὰ πάχος αὔξησιν αὐτοῦ, ὥστε, ἡ τριτοετὴς βάσις του φέρει τρία τρώματα ξύλου καὶ φλοιοῦ, ἡ δευτεροετὴς αὐτῆς συνέχεια δύω, καὶ ὁ νέος βλαστὸς ἓν. (*Εἰκ* 2)

Κατ' αὐτὸν ὅθεν τὸν τρόπον τελουμένης τῆς αὐξήσεως τοῦ φυτοῦ, παρεβλήθη παρά τινων ὁ κορμὸς τῶν δικοτυληδόνων μὲ κώνους, τῶν ὁποίων ἕκαστος περιέχει ἐντὸς αὐτοῦ τοὺς ἄλλους, (ἴδε εἰκ. 2.) καὶ διὰ τοῦτο οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων μας παχεῖς καὶ εὐρωστότεροι κατὰ τὴν βάσιν λεπτύνονται βαθμιαίως πρὸς τὴν κορυφήν. Ἐὰν δὲ ἠδυνάμεθα νὰ ἀριθμήσωμεν τὰς κατακορύφους ἐτησίας προσθήκας, ἠθέλαμεν εὕρει τὴν ἡλικίαν τοῦ δένδρου ἀλλὰ τοῦτο μετὰ 5 ἢ 6 ἔτη κατανταῖ ἀδύνατον, διότι αὐξανομένου ἐτησίως τοῦ δένδρου κατὰ πάχος, καταστρέφονται τὰ ἐξωτερικὰ ταῦτα σημεῖα. Δυνάμεθα ὅμως μὲ τὴν μαθηματικὴν ἀκρίβειαν νὰ εὕρωμεν τὴν ἡλικίαν του, ἐὰν μετὰ ὁριζόντιον κατὰ τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ τομὴν, μετρήσωμεν τὰ περὶ τὴν ἐντεριώνην, καὶ κέντρον ταύτην

(Εἰκ. 3.)

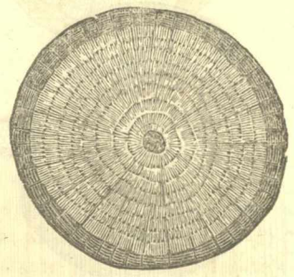

Ὁριζόντιος τομὴ ὀκταετοῦς κορμοῦ Δρυὸς ἐν ᾗ μετρῶνται περὶ τὴν ἐντεριώνην ὀκτὼ παράλληλα στρώματα ξύλου.

ἔχοντα ξυλώδη στρώματα μέχρι τοῦ φλοιοῦ, ὧν ἕκαστον παριστᾷ ἓν ἔτος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμετρήθη ἡ ἐκ 5000 ἐτῶν ἡλικία τῆς *Δακτυλωτῆς Ἀδανσωνίας*, περὶ τῆς ὁποίας ἐπραγματεύθημεν εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος τῆς Μνημοσύνης.

Ὅ,τι δὲ εἴπομεν περὶ τοῦ καυλοῦ, ἢ κορμοῦ, ἐφαρμόζεται καὶ εἰς πάσας τὰς διακλαδώσεις αὐτοῦ, διότι, ἡ φύσις διατηρεῖ καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κλάδων τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ἀκρίβειαν.

Οἱ κορμοὶ τῶν δικοτυληδόνων δένδρων ἐκτὸς τοῦ τοιούτου ἰδιάζοντος εἰς αὐτοὺς ἐσωτερικοῦ ὀργανισμοῦ, φέρουσιν ὡς χαρακτηριστικὰ. ἀ. Τὴν κολοσσαίαν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, καὶ β'. τὴν ἐπ' ἄπειρον διακλάδωσιν αὐτῶν, ὥστε, ἀφ' οὗ καλῶς σχηματισθῇ ἡ κεφαλὴ τοῦ δένδρου, εἶναι δύσκολον νὰ εὕρῃ τις πλέον τὴν συνέχειαν τοῦ πρώτου ἄξονος, καὶ τὸν κυρίως κατακόρυφον ὀφθαλμόν. Τὰ δικοτυλήδονα δένδρα τὰ ὁποῖα λαμβάνουσι τὴν μεγαλητέραν ἀνάπτυξιν εἰς τὸ κλίμα μας εἶναι ἡ πλάτανος (Platanus orientalis), ἡ καρύα (Juglans regia,) ἡ ἐλάτη (Abies Apollinis,) ἡ καστανέα, (Castanea vesca,) ἡ λεύκη (Populus alba,) ἡ δρῦς (Quercus ægilops) καὶ τινα ἄλλα.

Ἂς ἴδωμεν τώρα ποῖος τις εἶναι ὁ ὀργανισμὸς τῶν Μονοκοτυληδόνων καυλῶν.

Ἐν τῇ ἀρχικῇ βλαστήσει αὐτῶν οἱ καυλοὶ τῶν μονοκοτυληδόνων εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιοι μὲ τοὺς τῶν δικοτυληδόνων δηλ. σύγκεινται καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ κυτταρώδη ἱστόν. Ὅταν δὲ ἀναπτυχθῶσιν ἐντὸς τοῦ ἱστοῦ τούτου αἱ πρῶται ἰνώδεις δέσμαι διάκεινται ἐπίσης κυκλικῶς. Ἀλλ' ὅταν βραδύτερον αἱ δέσμαι αὗται ἀρχίσωσι νὰ πληθύνωνται καὶ νὰ πολλαπλασιάζωνται, τότε διακρίνομεν οὐσιώδεις διαφοράς. Διότι, ἀντὶ νὰ σχηματίσωσι ξυλώδη κύλινδρον περιβάλλοντα τὴν ἐντεριώνην καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ φλοιοῦ, σκορπίζονται ἄνευ οὐδεμιᾶς τάξεως ἐντὸς τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ· γεννώμεναι δ' ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ καυλοῦ ὠθοῦνται πρὸς τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ ὅπου συμπυκνοῦνται. Ἡ ὁριζόντιος ὅθεν τομὴ ἑνὸς μονοκοτυληδόνου κορμοῦ, τοῦ φοίνικος λ. χ. δὲν παρουσιάζει οὔτε ἐντεριώνην ἐν τῷ

(Εἰκ. 4.)

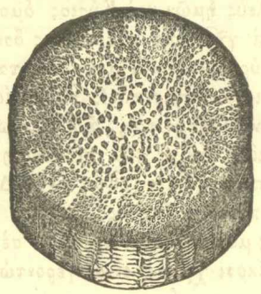

Ὁριζόντιος τομὴ τοῦ φοίνικος (Phanix dactylifera)

κέντρῳ, οὔτε φλοιὸν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἔχοντα τὸν πολυτύνθετον ἐκεῖνον ὀργανισμόν, οὔτε ὁμόκεντρα στρώματα ξύλου, οὔτε ἀκτῖνας ἐντεριώνης συνεχούσας τὸν φλοιὸν μετ' αὐτῆς.

Αἱ ξυλώδεις δέσμαι ὅμως ἔχουσι τὴν αὐτὴν σύνθεσιν ὡς καὶ αἱ τῶν δικοτυληδόνων, διότι, σύγκεινται ἀπὸ ἶνας καὶ ἀγγεῖα καὶ φέρουσιν εἰς τὸ μὲ τὸ κέντρον τοῦ καυλοῦ ἀντιστοιχοῦν ἄκρον των τὰς *τραχείας*.

Ὁ πρὸς τὸ κέντρον ἱστὸς τοῦ καυλοῦ τῶν μονοκοτυληδόνων πολλάκις ἕνεκα τῆς ταχυτάτης ἀναπτύξεως αὐτοῦ ἀποῤῥοφᾶται ὡς λ, χ. εἰς τὸν κάλαμον (Arundo donax κοινῶς καλάμι), εἰς τὴν κριθὴν, καὶ τὰ παρόμοια.

Εἴπομεν ὅτι φλοιὸν τὰ μονοκοτυλήδονα δὲν ἔχουσι· αἱ ἐξωτερικώτεραι, λοιπὸν, ἰνώδεις δέσμαι εἰς τὰ μεγάλα μονοκοτυλήδονα καὶ αἱ ἐμμένουσαι βάσεις τῶν κατ' ἔτος καταστρεφομένων φύλλων ἀντικαθιστῶσι τὸν φλοιόν. Ἡ δὲ αὔξησις αὐτῶν δὲν γίνεται ἀπὸ περιφερείας, ὡς εἰς τὰ Δικοτυλήδονα, ἀλλ' ἀπὸ κέντρου. Αἱ ἀπὸ τούτου τοῦ μέρους διηνεκῶς ἀναπτυσσόμεναι ἰνώδεις δέσμαι ὠθοῦσι τὰς προϋπαρχούσας πρὸς τὴν περιφέρειαν, συντελοῦσαι οὕτω εἰς τὴν παγίωσιν τοῦ κορμοῦ, καὶ τὴν κατὰ διάμετρον αὔξησιν αὐτοῦ· διὰ τοῦτο τινὲς ἐκάλεσαν ἀπὸ τοῦ τρόπου τούτου τῆς αὐξήσεως τὰ μὲν δικοτυλήδονα *ἐξωγενῆ* τὰ δὲ μονοκοτυλήδονα *ἐνδογενῆ*.

Ὡς ἐξωτερικὸν δὲ χαρακτηριστικὸν φέρουσιν οἱ καυλοὶ τῶν μονοκοτυληδόνων, τὸ ἰσοπαχὲς αὐτῶν, τὴν ὕπαρξιν *ἑνὸς μόνου* κατακορύφου ὀφθαλμοῦ, καὶ τὴν μὴ διακλάδωσιν αὐτῶν. Τὰ μεγαλήτερα δὲ μονοκοτυλήδονα τὰ ζῶντα ἐν Ἑλλάδι, εἶναι, ὁ ἐξ Ἀφρικῆς μετακομισθεὶς *δακτυλοφόρος φοίνιξ* (Phœnix dactylifera κοινῶς χουρμαδὰ) καὶ *κάλαμος ὁ δόναξ* (Arundo donax.)

Οἱ καυλοὶ τῶν μονοκοτυληδόνων, καὶ ἰδίως οἱ τῶν φοινίκων, αἴρονται εἰς μέγα ὕψος. Ὁ δὲ Κύριος Χουμβόλδτος περιγράφων μὲ ἐπιστήμονος ἀκρίβειαν, καὶ ποιητοῦ φαντασίαν τὰ δάση τοῦ νέου Κόσμου, λέγει ὅτι τὰ ὑψηλότατα στελέχη τῶν φοινίκων, ὑπερβαίνοντα τὰς κορυφὰς τῶν λοιπῶν δένδρων, σχηματίζουσι δάση ἐπὶ δασῶν.

Τῶν δὲ ἀκοτυληδόνων, ἢ κρυπτογάμων οἱ καυλοὶ (ὅταν ὑπάρχουσι, διότι ταῦτα δὲν ἔχουσι πάντοτε καυλοὺς) ἄλλοτε μὲν σύγκεινται καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ κυτταρώδη ἱστὸν (ὡς εἷς τινας μύκητας) ἄλλοτε δὲ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ, ὅπου κεῖται ἡ ἐντεριώνη εἰς τὰ δικοτυλήδονα, εὑρίσκονται ταινιοειδεῖς τινες ἰνώδεις δέσμαι, ἑλικοειδῶς κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν συμπλεκόμεναι, ὡς εἰς τὰ *Λυκοπόδια*, ἄλλοτε δὲ πάλιν αἱ δέσμαι αὗται, μελαναὶ τὸ χρῶμα, καὶ λαμβάνουσαι παραδόξους μορφὰς σχηματίζουσι δακτύλιον μεγάλον περιβαλλόμεναι ὑπὸ κυτταρώδους ἱστοῦ, καὶ περιβάλλουσαι κυτταρώδη ἱστὸν, ὡς εἰς τὰς δενδροειδεῖς πτερίδας τῶν Τροπικῶν, αἵτινες εἶναι τὰ μόνα σωζόμενα καὶ χαριέστατα λείψανα τῆς προκατακλυσμιαίας βλαστήσεως.

Οἱ τρεῖς, λοιπὸν, τύποι τῶν σπερμάτων ἀναπτύσσουσι καυλοὺς ἔχοντας διάφορον τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμὸν, ὥστε, ἂν καὶ μικρὸν τεμάχιον ξύλου ἴδῃ ὁ κάτοχος τῶν στοιχείων τῆς ἐπιστήμης, δύναται ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας νὰ βεβαιώσῃ εἰς ποίαν τῶν τριῶν μεγάλων διαιρέσεων τοῦ φυτικοῦ Βασιλείου ἀνήγετο τὸ φυτὸν ἐξ οὗ ἀπεκόπη τὸ ξύλον. Τοιαύτην ἀκριβῆ κατεργασίαν ἔχουσι τὰ ἔργα τῆς θείας προνοίας κινοῦντα τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν πρὸς τὴν σπουδὴν ζῆλον τοῦ φιλοσόφου, περιφρονούμενα δὲ, ὡς μὴ ὤφειλεν, ὑπὸ τῶν ἀξίων περιφρονήσεως.

Θ. Γ. Ὀρφανίδης.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

(Ἐξ ἀναγνώσεων.)

Δικηγόρος τις εἰς Τουλούζην καλούμενος Ἀδὰμ συνέθετε τὰς δημηγορίας τὰς ὁποίας ὁ τοῦ δικαστηρίου ἀμαθὴς πρόεδρος εἰς εἰδικάς τινας περιστάσεις ἀπήγγειλε. Συνέβη δέ ποτε νὰ μεταβῇ ὁ δικηγόρος εἰς Παρισίους, καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του, συνεργείᾳ διαβόλου, νὰ λάβῃ ἀνάγκην ὁ πρόεδρος ἑνὸς λόγου. Συνέταξε λοιπὸν αὐτὸν ὅπως ἠδυνήθη καὶ τὸν ἀπήγγειλεν, ἀλλ' οὐχὶ μὲ τὸν στόμφον ἐκεῖνον δι' οὗ ἀπήγγειλε τοὺς παρὰ τοῦ Ἀδὰμ συνταχθέντας λόγους. Τὴν αἰτίαν τῆς συστολῆς ταύτης τοῦ Προέδρου καὶ τὰ προηγούμενα γινώσκων εἷς τῶν ἀκροατῶν εὐφυῶς προσεφώνησε τὸ τῆς Γενέσεως « *Ἀδὰμ Ἀδὰμ ποῦ εἶ;* » — Πόσους Προέδρους δικαστικῶν καὶ πολιτικῶν σωμάτων εἴδομεν κατὰ καιροὺς ἐν Ἑλλάδι ἔχοντας ἀνάγκην ἑνὸς δικηγόρου Ἀδὰμ, καὶ πόσαι Σελῆναι παρ' ἡμῖν δανείζονται τὸ φῶς των ἀπὸ κεκρυμμένους καὶ ἀγνώστους ἡλίους! Κατὰ τοῦτο τοὐλάχιστον νομίζω ὅτι ὑπερτεροῦμεν τὰ λοιπὰ ἔθνη.

— Ἡ συρροὴ τοῦ πλήθους δὲν ἐκφράζει οὔτε τὸν θαυμασμὸν οὐδὲ τὴν ἀγάπην τὴν ὁποίαν τρέφει ὁ λαὸς πρὸς τοὺς μεγάλους ἄνδρας. Διὰ τοῦτο ὅταν ὁ Κρόμβελ εἰσείρχετο ποτὲ ὡς ἐν θριάμβῳ εἰς Λονδῖνον καί τις τῶν κολάκων του τῷ εἶπεν. « Παρατήρησον πόσον πλῆθος συνηθροίσθη διὰ νὰ σὲ ἴδῃ καὶ » νὰ σὲ θαυμάσῃ » προσφυῶς ἀπεκρίθη « — *περισσότεροι ἴσως ἤθελον συναθροισθῆ ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ καρατομηθῶ.* »

— Αἱ γυναῖκες καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἡλικίαν των φυλάττουσι τὴν μεγαλητέραν ἐχεμυθείαν, καὶ ὡς λέγει ὁ Φοντενέλλος, τοῦτο εἶναι τὸ μόνον μυστικὸν τὸ ὁποῖον διατηροῦσι μέχρι τοῦ τάφου. Πολλαὶ γυναῖκες, προσθέττει, μοὶ ἐνεπιστεύθησαν τὰς σημαντικωτέρας των ὑποθέσεις ἐξ ὧν ἐκρέματο ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ, καὶ τὰ συμφέροντά των, πολλαὶ δὲ μοὶ ἐνεπιστεύθησαν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἔρωτάς των, ἀλλὰ δὲν ἀπήντησα οὐδεμίαν ἔχουσαν τὴν γενναιότητα νὰ μοὶ εἴπῃ ἀκριβῶς τὴν ἡλικίαν της χωρὶς νὰ ὑπεξαιρέσῃ χρόνους τινάς.

— Οἱ Ὀθωμανοὶ ἠξεύρουσιν οὐχὶ μόνον ἐκ στήθους τὸ Ἀλκοράνιον, ἀλλὰ καὶ πόσας λέξεις, καὶ πόσα γράμματα αὐτὸ περιέχει· τοσοῦτον σέβας ἔχουσι πρὸς τὰ ἱερά των βιβλία· περιέχει δὲ κατ' αὐτοὺς 77,639 λέξεις καὶ 323,015 γράμματα.— Τίς ἐξ ἡμῶν γνωρίζει τὰ κεφάλαια κἂν τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν;

— Ὁ ἀλχημικὸς Πηνότης, ἀφ' οὗ πολὺν καιρὸν κατέγινε πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ *φιλοσοφικοῦ λίθου*, ἔγινε πενέστατος, καὶ κατήντησεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ἀποθνήσκων δὲ δὲν ηὐχήθη ἄλλο τι εἰς τοὺς ἐχθρούς του, εἰμὴ *ὀλίγην κλίσιν πρὸς τὴν ἀλχημείαν!*

— Ἀρχαῖος τις ἡγεμὼν ἐν Γερμανίᾳ ἠθέλησε ζώσης ἔτι τῆς γυναικός του νὰ νυμφευθῇ τὴν ἐρωμένην του· ἐζήτησε δὲ πρὸς τοῦτο τὴν ἄδειαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἥτις καὶ τῷ ἐδόθη μὲ τοιαύτην δικαιολόγησιν. « Ἐπειδὴ ὁ ἡγεμὼν ἔχει ἀνάγκην καὶ » μιᾶς γυναικὸς *κατωτέρας ποιότητος* δυναμένης νὰ » τὸν ἀκολουθῇ εἰς τὴν Δίαιταν τῆς Αὐτοκρατορίας, » ὅπου ἡ εὐζωΐα καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἐγκράτειαν » διὰ τοῦτο τῷ συγχωρεῖται κτλ. »

— Ἐσφαλμένως νομίζουσι τινες ὅτι ὁ τετράχορος [contredanse, κοινῶς κουαδρίλια] εἶναι καταγωγῆς Γαλλικῆς. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ χοροῦ εἶναι ἀγγλικὸν καὶ contrydanse ἀγγλιστὶ σημαίνει *χορὸς τῶν χωρικῶν*· ἐγνώσθη δ' ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔου.

— Ἠρώτησαν ποτὲ τὸν ποιητὴν Κρεβιλλιῶνα διατὶ εἶχε περὶ αὐτὸν πληθὺν σκύλλων. « Διότι ἐγνώρισα τοὺς ἀνθρώπους, ἀπεκρίθη. »

— Κατὰ τὴν πρώτην παράστασιν νέου τινὸς δράματος τοῦ Βολταίρου ἀποτυχόντος καὶ συριχθέντος, ὁ Ἀββᾶς Πελεγρῖνος, κακὸς ποιητὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, παρεπονέθη μεγάλῃ τῇ φωνῇ εἰς τὸν Βολταῖρον διότι τοῦ ἔκλεψε πολλοὺς στίχους του. — Πῶς οὐ ὁ πλουσιώτατος, τῷ εἶπε, κατεδέχθης νὰ πάρῃς τὴν μικρὰν ἰδιοκτησίαν ἡμῶν τῶν ἄλλων! — Ἀντέγραψα στίχους ἰδικούς σου; τὸν ἠρώτησε μετ' ἀπορίας ὁ Βολταῖρος. — Μάλιστα Κύριε! — Τώρα λοιπὸν ἐννόησα, ἀπεκρίθη ὁ Λουκιανὸς τῆς Γαλλίας, διατὶ τὸ δρᾶμα μου ἐσυρίχθη τόσον ἐλεεινά.

— Φίλιππος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ἀφ' οὗ ἀπώλεσε τὸ βασίλειον τῆς Πορτουγαλλίας καὶ πολλὰς ἄλλας ἐπαρχίας, ἀπεφάσισε νὰ ἐπικληθῇ *Μέγας*! Ἱσπανός τις Μεγιστὰν, εἰς τὴν τοιαύτην περίστασιν εἶπεν « ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν καὶ Κύριος ὁμοιάζει μὲ τὰς τρύπας τὰς ἐπὶ γῆς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὅσον ἀφαιρεῖ τις χῶμα τόσον εὐρύνονται καὶ μεγαλύνονται.

— Νέος τις ἀπήντησεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐρωμένης του τὸν ἀντεραστήν του, ἄνδρα ὁπωσοῦν προβεβηκότα τὴν ἡλικίαν, διὰ νὰ τὸν περιπαίξῃ δὲ χαριέντως τὸν ἠρώτησε ποίας ἡλικίας εἶναι — « Δὲν δύναμαι νὰ » σοὶ εἴπω, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ἀκριβῶς τοὺς χρόνους » τῆς ἡλικίας μου, δύναμαι ὅμως νὰ σὲ βεβαιώσῳ ὅτι » γαίδαρος εἴκοσι χρόνων εἶναι γεροντώτερος ἀπὸ ἄν- » θρωπον πεντηκοντούτη. »

— Ζωγράφος τις θέλων ἀλληγορικῶς νὰ παραστήσῃ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν φιλοδίκων, εἰκόνισε τὸ ἄντρον τῆς στρεψοδικίας ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξήρχοντο δύω ἄνθρωποι, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἦτον ὅλως διόλου γυμνὸς, καὶ εἰκόνιζε τὸν ἀπωλέσαντα τὴν δίκην, ὁ δὲ ἔφερε μόνον ὑποκάμισον καὶ παρίστανε τὸν κερδίσαντα αὐτήν.

— Ἡ φιλαυτία ὁμοιάζει μὲ τὴν φιλαργυρίαν, λέγει εὐφυής τις συγγραφεύς. Διότι ὁ μὲν φιλάργυρος κύπτει διὰ νὰ συνάξῃ ῥυπαρόν τι ῥάκος, ὁ δὲ φίλαυτος ταπεινοῦται διὰ νὰ ἀκούσῃ ἀνοήτόν τινα ἔπαινον. Ἰδοὺ ἀστεῖόν τι ἀνέκδοτον καταδεικνῦον τὸν ἀνώτατον τῆς φιλαυτίας βαθμόν. Σεγῆρός τις, καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιττεμβέργης ἐχάραξε τὴν εἰκόνα του ἄνωθεν τοῦ Ἐσταυρωμένου μὲ ταύτην τὴν ἐπιγραφήν.— Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ μὲ ἀγαπᾷς; (ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐφαίνετο ἀπαντῶν) « Ναὶ ἐκλαμπρότατε, ἐξοχώτατε, καὶ σοφώτατε, » Κύριε Σεγῆρε, ἐστεμμένε ποιητὰ τῆς Αὐτοῦ Αὐτο- » κρατορικῆς Μεγαλειότητος, καὶ ἀξιότατε Πρύτανυ τῆς » ἀκαδημίας τῆς Βιττεμβέργης, ναί, σὲ ἀγαπῶ. »

— Ἐπειδὴ εἶσαι ἄξιος ἀνατόμος, εἶπε τις ποτὲ εἰς τὸν Πετίτ, πρέπει νὰ θεραπεύῃς ὅλας τὰς ἀσθενείας. Εἶναι ἀληθὲς, ἀπεκρίθη ὁ σοφὸς ἰατρός· ἀλλὰ δυστυχῶς ὁμοιάζομεν μὲ τοὺς καθαρίζοντας τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων, οἵτινες γνωρίζουσι μὲν καλῶς αὐτὰς ἀγνοοῦσιν ὅμως τί συμβαίνει ἐντὸς τῶν οἴκων.

— Μιταξὺ τῶν Ἰνδῶν τῆς Μαδουρὲ, φυλή τις ἡ λεγομένη τῶν Καραδούκων φρονεῖ ἐκ παραδόσεως ὅτι καταγεται ἀπό τινα ὄνον· κατὰ συνέπειαν, πάντες οἱ ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης θεωροῦσι τοὺς ὄνους ὡς ἀδελφοὺς,

Εἰς ἐκ τούτων λέγεται καὶ ὁ Κ. Αλ. Λυκοῦργος, γνωστὸς καὶ διὰ τὸν ἔνδοξον πρωταγωνιστὴν τῆς Σάμου καὶ γερουσιαστὴν τῆς Ἑλλάδος πατέρα του, καὶ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ Θεολογικὰ ζητήματα ἔμφυτον καὶ εὔστοχον κλίσιν.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ.

ΓΑΛΛΙΑ

Ὁ Πρόεδρος περιέρχεται τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους, λαμβάνει δὲ παντοῦ ἐνθουσιώδη παρὰ τῶν λαῶν ὑποδοχήν.

— Πολλαχοῦ, καθὼς εἰς τὸ Λούδουνον, ὁ Πρόεδρος ἀνευφημεῖτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ ἐπιφθέγματος· Ζήτω ὁ αὐτοκράτωρ. Αἱ λέξεις αὗται ἄλλοῦ, καθὼς εἰς τὸ Saint Étienne, ἐφαίνοντο ἐπιγεγραμμέναι καὶ εἰς πολλὰς τροπαιοφόρους ἀψίδας ἀνεγειρομένας πρὸς τιμὴν αὐτοῦ.

— Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν Παρισίων περιηγεῖται εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν αὐτόθι ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ὑπὲρ τῆς προσδου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δόγματος.

ΑΓΓΛΙΑ.

Ἀπέθανεν ὁ Λόρδος Οὐελιγκτὼν αἰφνιδίως τῇ 2 (14) Σεπτεμβρίου.

Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἡρώων τοῦ πολέμου ἐβραβεύθη οὐδ' ἐτιμήθη παράτε τῆς πατρίδος του καὶ τῶν ἄλλων ἡγεγόνων πλειότερον. Διότι ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων παρασήμων, τὰ ὁποῖα ἔφερεν, καὶ τῶν ὑπερόγκων μισθῶν, ἐδόθησαν εἰς αὐτὸν ἑκατομμύρια φράγκων καθ' ἑκάστην νίκην, δηλ. 2,000,000, μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Πορτογαλίας, 10,000,000, μετὰ τὴν τῆς Τολώσσης καὶ 5,000,000 μετὰ τὴν τοῦ Βατερλὼ νίκην. Ὁ Δοὺξ Οὐελιγκτὼν ἦτο 84 ἐτῶν· μέχρι δὲ τῆς τελευτῆς του διῆγε βίον λιτὸν σωμασκούμενος διὰ τῆς ἱππασίας, κοιμώμενος ἐπὶ σκληροῦ στρώματος, ἔχων πάντοτε προσκεφάλαιον ἐκ δέρματος γεμάτον ἀπὸ τρίχας ἵππου, τὸ ὁποῖον καὶ ἔφερεν ὅπου ἀπήρχετο· ἐγείρετο πολὺ πρωὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἀπεῖχεν οἴνου καὶ ἄλλων μεθυστικῶν ποτῶν. Ἐνδυόμενος ποτὲ δὲν ἐβοηθεῖτο ὑπὸ τοῦ θαλαμηπόλου, ὡς ἄλλοι· ἐξυρίζετο δὲ μόνος ἐπειδὴ συνείθειζε νὰ λέγῃ « ὅστις θέλει νὰ ἰδῇ τὸ ἔργον του καλῶς τετελεσμένον ὀφείλει αὐτὸς οὗτος νὰ τὸ ἐπιχειρήσῃ,» ἀνεγίνωσκε πάσας τὰς ἐφημερίδας καὶ ἐξηκολούθει ἰδιοχείρως ἐκτεταμένην ἀλληλογραφίαν.

Αἱ προπαρασκευαὶ τῆς κηδείας τοῦ Οὐελιγκτὼν διήρκουν δύο καὶ τρεῖς ἑβδομάδας.

— Ὁ κατὰ τῶν Βιρμάνων πόλεμος θέλει ἐπαναληφθῇ ἐπανελθούσης τῆς ἀμοδίας ὥρας τοῦ ἔτους. Ἐντοσούτῳ οἱ Ἄγγλοι ἐκυρίευσαν τὴν ὀχυρωτάτην τῶν παραλίων τοῦ βασιλείου τούτου πόλιν τὴν Πρόμαν.

— Ἐξακολουθεῖ εἰσέτι ἡ κατασκευὴ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Βομβαὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἰνδίαν· προπαρασκευαὶ δὲ γίνονται καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν ἄλλων μελλόντων νὰ συνάπτωσι τὰ κυριώτερα μέρη τῶν ἰνδικῶν κατακτήσεων, ὅλην τὴν κοιλάδα τοῦ Γάγγου, τὸ Δελί, Βεναρὲς Λαχὼρ κτλ. Ἐνασχολοῦνται δὲ ὁμοίως οἱ Ἄγγλοι καὶ εἰς ἄλλο εἶδος πολὺ ταχυτέρας κοινωνίας τῶν διαφόρων τούτων τόπων δηλ. τὴν κατασκευὴν ἠλεκτρικῶν τηλεγράφων.

— Ἡ λιθοξοία τοῦ περιφήμου ἀδάμαντος Κοϊνοὸρ (ὄρος φωτὸς) προβαίνει εὐτυχῶς, ἴσως δὲ ἀποπερατωθῇ ἐντὸς ἑνὸς μηνός· ἤδη τὸ κέντρον τῆς μὲν μιᾶς πλευρᾶς ἐσχηματίσθη ἐπίπεδον, κύκλωθεν δὲ τούτου φαίνονται ὀκτὼ ἕδραι ὑποδιαιρούμενοι κατωτέρω εἰς πλῆθος ἄλλων ὁμοίων καὶ εἰς γωνίας· ἡ δὲ ἑτέρα ἐμορφώθη πυραμιδοειδῶς· ἐξαλείφθησαν δὲ καί τινα νεφέλια, τὰ ὁποῖα ἐκινδύνευον ν' ἀμαυρώσωσι τὴν μεγάλην τοῦ ἐξαισίου τούτου κειμηλίου στιλπνότητα.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ.

Εἰς τὸ μέγα δουκάτον Δαρμστὰδ ἐξεδόθη διαταγὴ τοῦ ὑπουργείου νὰ διατηρῆται αὐστηρῶς ἡ ἀργία τῶν Κυριακῶν καὶ ἑορτῶν. Ὅθεν πάντα τὰ ἔργα τῶν τεχνητῶν καθὼς καὶ τῆς γεωργίας ἀπαγορεύονται κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας, οἱ δὲ μύλοι κλείονται· ἐμποδίζονται αἱ μουσικαὶ καὶ οἱ χοροὶ εἰς δημοσίους τόπους, ὡς καὶ τὸ τυφέκισμα καὶ τὸ κυνήγιον. Ἰδιαιτέρως δὲ κατὰ τὰς ἁγίας μεγάλας ἑορτὰς τῶν χριστιανῶν, τὴν κυριακὴν τῶν Βαΐων καὶ τὴν μεγάλην ἑβδομάδα οὐδεμία διάχυσις δημοσίου ἐπιτρέπεται· ἐπιβάλλονται δὲ καὶ πρόστιμα εἰς τοὺς παραβάτας κατὰ τὸ βάρος τοῦ πταίσματος καὶ τὰς περιστάσεις.

— Ἀνεφάνη χολέρα καὶ εἰς τὸ Βεσολῖνον.

— Ὁ Ῥῆνος πλημμυρήσας προξένησε μεγάλην φθορὰν εἰς τὰς παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ πεδιάδας καὶ οἰκοδομάς.

— Τὸ αὐτὸ σχεδὸν συνέβη καὶ εἰς τὸν Ῥοδανόν.

ΑΥΣΤΡΙΑ.

Κατεδικάσθησαν καὶ ἄλλοι ἔνοχοι τῆς κατὰ τὴν Οὐγγαρίαν ἐπαναστάσεως, οἱ μὲν εἰς θάνατον, οἱ δὲ εἰς εἱρκτὴν 5 καὶ 6 ἐτῶν.

ΙΤΑΛΙΑ.

Ληστεῖαι συμβαίνουσι συχνότατα ἀπό τινος εἰς τὰς δημοσίους ὁδοὺς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

— Μέχρι τοῦδε ἡ Ἀγγλία ἔχει Ἄγγλον πρόξενον εἰς τὴν Ῥώμην. Πρὸς διεκπεραίωσιν ὅμως εὐκολωτέραν τῶν παρεμπιπτουσῶν ὑποθέσεων ἐζήτησε διὰ τοῦ αὐτόθι σταλέντος ἐκτάκτου πρέσβεως Henry Bulwer νὰ δεχθῇ τοῦ λοιποῦ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ πρέσβυν τακτικόν· ἀλλ' ὁ Πάπας δὲν εἰσήκουσε τὴν πρότασιν, πρὶν ἡ Ἀγγλία αὐτὴ δεχθῇ ἀποστολικὸν πρέσβυν τῆς Ῥώμης.

—=—

τοὺς ὑπερασπίζονται, ἐγκαλοῦσιν εἰς τὸ δικαστήριον ὅσους βάλλουσιν ἐπ' αὐτῶν βαρὺ φορτίον, καὶ ὅταν βρέχῃ προφυλάττουσιν αὐτούς, ἀφίνοντες τοὺς κυρίους των ἐκτεθειμένους εἰς τὴν βροχήν· Οἱ ἀρχηγοὶ σήμερον τῆς Μαδουρὲ, (ἐποχὴν καθ' ἣν γράφει ὁ συγγραφεὺς, ἐξ οὗ ἐρανιζόμεθα) κατάγονται ἐξ αὐτῆς τῆς φυλῆς, κατὰ συνέπειαν, οἱ γαΐδαροι εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν κατήντησαν σημαντικὰ ὑποκείμενα χαίροντα ἀπεριόριστον ὑπόληψιν.

— Σπανίως, ἴσως, θέλει ἀπευθύνει τις ἀπάντησιν εὐφυεστέραν ἐκείνης ἣν ὁ Φοντενέλλος ἀπεύθυνεν εἰς λιβελλογράφον· ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀφοῦ ἄλλοτε ἐξύβρισε τὸν Φοντενέλλον δι' ἑνὸς λιβέλλου του, παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν καὶ ἐζήτει συγγνώμην. — Σὲ βεβαιῶ, φίλε μου, τῷ εἶπεν ὁ γάλλος φιλόσοφος, ὅτι ἀπὸ σὲ πρῶτον μανθάνω ὅτι ὑβρίσθην. »

— Ἠρώτησαν τινα, τίς ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀγαλμάτων καὶ τῶν μεγάλων ὑποκειμένων ἑνὸς τόπου· ὁ δὲ ἀπεκρίθη « Ὅσον πλησιάζει τις πρὸς τὰ ἀγάλματα τῷ φαίνονται μεγαλήτερα, ὅσον πλησιάζει τις τοὺς μεγάλους τῷ φαίνονται μικρότεροι. »

— « Ποτέ, ἔλεγε φρόνιμός τις, μὴ φιλονεικῇς μὲ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ἀγύρτας, διότι θέλεις βιασθεῖ νὰ ὁμολογήσῃς ὅτι ἔχασες τὸν πολύτιμόν σου καιρόν. Δὲν εἶναι δὲ δυνατὸν οὔτε νὰ τοὺς διορθώσῃς (διότι ὁ ἐκ φύσεως ἀγύρτης δὲν διορθοῦται ποτέ,) οὐδὲ νὰ προκύψῃ κἀμμία ἐκ τῆς μετ' αὐτῶν φιλονεικίας ὠφέλεια. Ἐὰν θέλῃς νὰ τοὺς μηδενήσῃς καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃς γελοίους προσπάθησον *νὰ τοὺς θυμώσῃς*. Τότε αἱ ἄτακτοι καὶ ἀσυνεπεῖς ἰδέαι των συγχύζονται ἔτι περισσότερον, ἡ ἀκάθεκτος λύσσα των ἀφαιρεῖ ἀπερισκέπτως τὴν λεοντὴν δι' ἧς ἔκρυπτον τὰ ὀνικὰ ὠτία των, καὶ ὁ πλατὺς γέλως τῶν ἀκροωμένων θελει ἀρκούντως σὲ ἱκανοποιήσει » — Συμβουλὴ πολύτιμος *τὴν ὁποίαν πρό τινων ἡμερῶν ἐβιάσθην νὰ βάλλω εἰς πρᾶξιν*, καὶ τὴν ὁποίαν τολμῶ νὰ ὑπενθυμήσω εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Βελτιώσεως (ἂν ἔχῃ).

Θ. Γ. Ὀρφανίδης.

ΔΕΚΑΗΕΝΘΗΜΕΡΙΣ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ.

Τὸ περὶ διαδοχῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου σπουδαιότατον ζήτημα ἐνασχολεῖ πρὸ πάντων τὰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας καὶ τὸ κοινόν. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τῆς Α. Μ τοῦ Βασιλέως δέχεται νὰ ἐλπτισθῇ ἀπὸ τῆς σήμερον.

— Ἡ Ἱερὰ σύνοδος ἐξακολουθεῖ νὰ προτείνῃ ἀνὰ τρία ὀνόματα καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα πρὸς χειροτονίαν ἑνὸς ἐπισκόπου.

— Τῇ 21 τοῦ μηνὸς ἐχειροτονήθη ὡς Ὕδρας ἐπίσκοπος ὁ Κ. Νεόφυτος Κωνσταντινίδης· ἀλληλοδιαδόχως δ' ἔπειτα θέλουσι χειροτονιθῇ ὡς λέγεται, Εὐβοίας ἀρχιεπίσκοπος ὁ Κ. Καμπάνης, Ἀργολίδος ὁ Κ. Παγώνης, Φθιώτιδος ὁ ἱεροκῆρυξ Κ. Καστόρχης, Φωκίδος ὁ Κ. Ἰωσὴφ Διστομίτης, καὶ Ἄνδρου ὁ Κ. Προκόπιος Οἰκονομόπουλος, ἀμφότεροι ὠφελήσαντες τὴν πατρίδα καὶ διὰ τῆς πολυετοῦς διδασκαλίας των.

ΑΘΗΝΑ. — Ἐχειροτονήθη καὶ δεύτερος ἀρχιερεὺς τῇ 13 Σεπτεμβρίου ὡς ἀρχιεπίσκοπος Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ὁ Κ. Θεόφιλος Πρωτοσύγγελος τοῦ μακαρίτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ.

— Ἀπεκεφαλίσθησαν τῇ 13 Σεπτ. ὁ Ζυγούρης φονεὺς τοῦ Κορφιωτάκη καὶ εἷς ληστής.

— Ὁ μέχρι τοῦδε διοικητὴς Σάμου Κ. Κονεμένος ἀνηγορεύθη Βέης παρὰ τοῦ Σουλτάνου πρὸς ἀνταμοιβὴν τοῦ περὶ τὴν ὑπηρεσίαν συνετοῦ ζήλου.

— Ὁ ἁρμοστὴς τῶν Ἰονίων νήσων ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· λέγεται δὲ ὅτι ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν θέλει ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας.

— Αἱ Βουλαὶ τῆς Ἑπτανήσου ἀνεβλήθησαν μέχρι τοῦ 1854 ἔτους.

ΑΙΩΝ. — Μέμφεται καὶ ἀποκαλεῖ νεόμορφον τὴν εἰσαχθεῖσαν ὁμολογίαν τῶν ἐν Ἀθήναις χειροτονουμένων ἐπισκόπων, ὡς παρασιωπωμένης τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἐνθυμίζει· μάλιστα δὲ ὡς παραλείπουσαν τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἐν τῷ εὐχολογίῳ φερομένης ὁμολογίας.

« Προσκυνητὴς εἰμι σχετικῶς, ἀλλ' οὐ λατρευτικῶς τῶν θείων καὶ σεπτῶν εἰκόνων . . . . . καὶ ἐπὶ τὰ πρωτότυπα τὴν πρὸς ταύτας διαβιβάζω τιμήν· τοὺς δ' ἄλλως, ἢ οὕτω φρονοῦντας, ὡς ἀλλοτριόφρονας ἀποβάλλομαι. Ἀναθεματίζω Ἄρειον καὶ τοὺς αὐτῷ σύμφρονας καὶ κοινωνοὺς τῆς αὐτοῦ μανιώδους κακοδοξίας· Μακεδόνιον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καλῶς ὀνομασθέντας πνευματομάχους. Ὠσαύτως Νεστόριον καὶ τοὺς λοιποὺς αἱρεσιάρχας κτλ. »

— Ἀγγλικὰ πλοῖα μετεκόμισαν ἱκανὴν γαιανθράκων ποσότητα εἰς Πειραιᾶ διὰ τὸν περιμενόμενον Ἀγγλικὸν αὐτόθι στόλον.

— Ὁ Λόρδος Οὐὰρδ ἁρμοστὴς τῆς Ἑπτανήσου διέλυσε τὴν Βουλὴν, διότι ἀπέρριψε διὰ πλειονοψηφίας τὰς παρ' αὐτοῦ γενομένας ἐπὶ τοῦ συντάγματος μεταρρυθμίσεις.

— Ἀντὶ τοῦ Κ. Μισαὴλ Ἀποστολίδου διωρίσθη καθηγητὴς τῆς θεολογίας ὁ ἱερεὺς Δαμιανός, ἀρχαῖος μαθητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, διατρίψας ἑπτὰ ἔτη ἐν Ἀγγλίᾳ.

— Ὁ Γαλλιστὶ ἐκδιδόμενος Ταχυδρόμος τῶν Ἀθηνῶν ἔπαυσεν· ὅθεν κατηγγήθη καὶ ἡ ἀντίπαλος αὐτοῦ ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως Γαλλική, ὁ Παρατηρητὴς τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἐκδότης τῆς πρώτης ἴσως διορισθῇ Γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίοις Ἑλληνικῆς πρεσβείας, ἀντὶ τοῦ ἀποβιώσαντος Δομνάνδου, τοῦ ὁποίου διεδέχθη καὶ τὴν εἰρημένην ἐφημερίδα.

— Πέμπονται ὡς σπουδασταὶ τῆς θεολογίας παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας τρεῖς νέοι· δύο μὲν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ὁ δὲ τρίτος εἰς τὴν Γερμανίαν.

ΓΑΙΩΛΟΓΙΑ.

Ἐπειδὴ ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἀνακάλυψις ὀστέων ἀνηκόντων εἰς προκατακλυσμαῖα θηρία, ἐνομίσαμεν περίεργον νὰ συνοψίσωμεν ἐνταῦθα τὴν χρονολογικὴν ἱστορίαν τῶν γενομένων καὶ ἀλλαχοῦ τοιούτων ἀνευρέσεων, ἀναβάλλοντες εἰς ἄλλο τεῦχος νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς περὶ αὐτῶν σπουδαίας τῶν νεωτέρων γεωλόγων θεωρίας καὶ τὰ περὶ τῶν ἐπιγείων ὄντων περιεργότατα συμπεράσματα.

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ἤδη τοῦ 18 αἰῶνος οἱ φυσιολόγοι ἐπραγματεύοντο περὶ σπηλαίων κειμένων πλησίον τῆς Γερμανικῆς πόλεως Ἐρλάγγης· ἐκ τούτων τὸ ἓν ἔχει 80 πόδας μῆκος, 300 δὲ περίμετρον, καὶ ὕψος ἀναλογον· πάντων δὲ τὸ ἔδαφος σκεπάζεται ἀπὸ γῆν συγκειμένην ἐκ ζωϊκῆς ὕλης καὶ γέμει ἀπὸ ὀδόντας διαφόρων τετραπόδων· μέρη τούτων εὑρίσκονται προσέτι καὶ εἰς τοὺς τοίχους τῶν σπηλαίων. Τὰ ὀστᾶ αὐτὰ δὲν ἦταν ἀπολιθωμένα, ἀλλ' ἐκαίοντο εὐκόλως· ἀνήκουσι δὲ κατὰ τὰ τρία τέταρτα εἰς δύο εἴδη ἄρκτου μὴ ὑπάρχοντα ἤδη, τὸ δὲ λοιπὸν τέταρτον ἀποδίδοται εἰς γενεάν τινα ὑαινῶν. Εὑρίσκονται ὅμως ἐκτὸς αὐτῶν σποράδην καὶ ὀστᾶ τίγρεων, λεόντων, λύκων, κυνῶν, ἀλωπέκων κτλ. οὐχὶ δὲ ῥινοκέρων, οὔτε ἵππων, ἢ βουβάλων καὶ ἐλεφάντων, καθὼς ἀλλοῦ, εἰς τὴν Ἀγγλίαν δηλ. καὶ τὴν Σιβηρίαν, οὔτε δὲ προσέτι θαλασσίων ζώων.

Κόγχαι παμμεγέθεις εὑρέθησαν πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, δηλ. εἰς Ἐλβετίαν, Γερμανίαν, Ἰταλίαν κτλ.

Παμπληθῆ ὀστᾶ γιγαντιαίων θηρίων μὴ ὑπαρχόντων νῦν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἀλλαχοῦ, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Σιβηρίαν.

Ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τῆς Θουριγγίας κατὰ τὸ 1806 ἔτος εἰς βάθος πεντήκοντα ὀργυιῶν τῆς Λειψίας ἐξήχθη σκελετὸν κροκοδείλου, ζώου διαιτωμένου εἰς τὴν Αἴγυπτον κτλ. εἰς δὲ τὴν Ἐλβετίαν τῷ 1754 ἐφάνησαν ἀπολιθωμέναι χελῶναι. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ σχεδὸν χρόνον εὑρέθησαν εἰς τὴν Σιβηρίαν ὀστᾶ τεραστωδεστάτου τινος ζώου ὀνομαζομένου μαμμοὺθ (1) ὑπὸ τῶν Ταρτάρων, μαστόδοντος δὲ ὑπὸ τῶν φυσιολόγων Πολλοὶ ὀδόντες αὐτοῦ εἶχον δέκα ποδῶν μῆκος, ἐζύγιζον δὲ 100, 140 καὶ 148 λίτρας· ὁμοίως δὲ εὑρέθησαν αὐτόθι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἀναδὶρ ὀδόντες ἐλεφάντων, ζώων δηλ. γεννωμένων εἰς τὰ θερμὰ κλίματα.

Τῷ 1734—40 ἀνωρύχθησαν ἀπὸ ἀσβεστώδεις βράχους τῶν πέριξ τῆς Ἰταλικῆς πόλεως Βερόνης λείψανα ἰχθύων γνωστῶν καὶ ἀγνώστων· ἐκ τῶν πρώτων πολλὰ σήμερον εὑρίσκονται μόνον εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἢ καὶ τῆς ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν Ἀμερικῆς.

Τῷ 1771 ὁλόκληρον πτῶμα ῥινόκερω εὑρέθη ὑποκάτω τῶν πάγων εἰς τὴν Σιβηρίαν φέρον τὸ δέρμα, τὸ σύνηθες λίπος καὶ τοὺς μῦς, τὰ πάντα σχεδὸν σῶα. Τὸ ζῶον εἶχε 10 παλάμας ὕψους, 15 μήκους· ἡ κεφαλή του μακρὰ δύο καὶ ἥμισυν πόδας εὑρίσκεται εἰσέτι εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Πετρουπόλεως.

Ἀλλ' ὁ φυσιολόγος Παλλὰς ἀνεγνώρισεν εἰς μεγάλην ἔκτασιν γῆς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Jrtisch καὶ ὀστᾶ διεφθαρμένα ἐλεφάντων, βουβάλων, ῥινοκέρων χωμένα ὑποκάτω τῆς ἄμμου, καθὼς καὶ ὀστᾶ θαλασσίων ζώων μεγάλων.

Τῷ 1773 εὑρέθη ἐντελῶς ἀπολιθωμένος ἰχθὺς ἐντὸς λατομείου ἀσβεστωδῶν λίθων κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γαλλίας Βουργουνδίαν· φαίνεται δὲ μέχρι τοῦδε κατατεθειμένος εἰς τὸ μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῶν Παρισίων.

Τῷ 1775 ἀνωρύχθησαν πλῆθος ἄλλων ὀστέων κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σιβηρικῶν ποταμῶν Λένα καὶ Ἰνδιγέρκα· ἀνῆκον δὲ ταῦτα εἰς μεγάλα καὶ τερατώδη τετράποδα ἄγνωστα ἐφ' ἡμῶν, ἐπλεόναζον δὲ μάλιστα ὀδόντες καὶ ὀστᾶ τοῦ εἰρημένου μαμμούθ, ἢ ῥινοκέρων καὶ βουβάλων. Τοιαῦτα ὀστᾶ ἀπειτέλουν σχεδὸν ὁλοκλήρους νήσους κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τῆς γῆς ἀπεχούσας, ὥστε φαίνεται ὅτι ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων οἱ ποταμοὶ οὗτοι παρέσυραν αὐτά, καθὼς καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς Ἀμερικῆς κυλίουσι μεγάλους βράχους καὶ ἄπειρον ἀριθμὸν δένδρων, ἐξ ὧν ἐσχηματίσθησαν ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης πάμπολλαι νῆσοι.

Τῷ 1776 εἰς τὴν Ἀραγωνίαν εὑρέθησαν τοιοῦτα ὀστᾶ κατέχοντα μεγάλην γῆς ἔκτασιν.

Ἀλλὰ τῷ 1779 ἀνεκαλύφθησαν ὀστᾶ καὶ τοῦ θαλασσίου κήτους Καρχαρίου λεγομένου ἐντὸς ἀργιλλώδους γῆς εἰς τὸ κέντρον αὐτὸ τῆς πόλεως τῶν Παρισίων κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν λεγομένην Dauphine.

Τῷ 1780 εὑρέθησαν γιγαντιαίων θηρίων ὀστᾶ εἰς τὰ λατομεῖα τῆς Βελγικῆς 90 πόδας ὑποκάτω τοῦ ἐδάφους.

Τῷ 1786 εἶδος Ἰνδικοῦ κροκοδείλου (gavial) εὑρέθη εἰς τὴν Νορμανδίαν· εἶχε δὲ 18 ποδῶν μῆκος.

Τῷ 1796 καὶ ἐφεξῆς ἀνωρύχθησαν εἰς τὰ προάστεια τῶν Παρισίων (Μονμάρτ κτλ.) ὀστᾶ πλήθους ζώων ἀγνώστων, τινὰ δὲ καὶ γνωστῶν, ἀλλ' εὑρισκομένων νῦν εἰς τὴν νότιον Ἀμερικὴν καὶ Νέαν Ὀλλανδίαν.

Τῷ 1801 εὑρέθησαν περὶ τὴν Γαλλικὴν πόλιν Soissons τεμάχια φοίνικος καὶ ἄλλων ἐξωτερικῶν δένδρων ἀπολιθωμένα. Εἰς δὲ τὴν Ἀμερικὴν (Ohio) ἀνεκαλύφθησαν ὀστᾶ τοῦ μαμμοὺθ καὶ βουβάλων καὶ δορκάδων· πέριξ δὲ τοῦ Μονσπελιέρου ὀστᾶ ἐλεφάντων καὶ ῥινοκέρων καὶ ἱπποποτάμων.

(1) *Κατὰ τοὺς Κυβέζους τὸ ζῶον τοῦτο εὑρίσκεται ἔτι τὴν σήμερον εἰς χηραμοὺς τῆς βορείου Ῥωσσίας, ζυγίζει δὲ 10 χιλιάδας λίτρας.*

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ.		ἀντὶ
241	Μετὰ τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ . . . εἰρημένα	Πρὸ τῶν ἐν τῷ ἑπομένῳ . . . ῥηθησομένων.
248	τῶν Ὀσμανιδῶν διὰ τὴν παντελῆ	τῶν Ὀσμανιδῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν παντελῆ
248	ἀπολέσαν	ἀπώλεσε